



ONDERZOEK NAAR BEHOEFTE N OP HET GEBIED VAN VRIJETIJD SBESTEDING VAN DE BRUSSE LSE JEUGD MET EEN HANDICAP

Nr 2008



Roeland Janssen
Joris Van Puyenbroeck
Dirk Smits

Onderzoekscentrum PRAGODI, HUB

Inhoudstafel

1. STARTPUNT: ONDERZOEKSVRAGEN EN OFFERTE	1
1.1. Onderzoeksvragen	1
1.2. Doelgroep.....	1
1.3. Vrije tijd	2
1.3.1. Definitie	2
1.3.2. Beleving	3
1.3.3. Tijd.....	3
1.3.4. Domeinen.....	3
1.3.5. Organisatie	4
1.4. Handicap of functiebeperking	5
1.5. Probleemonderkenning	5
1.6. Besluit	8
2. FOCUSGROEPEN.....	11
2.1. Gesprekken	11
2.2. Inhoud gesprekken	11
2.2.1. De Ladder, kinderen type 1, 3 en 8	12
2.2.2. Kasterlinden ouders, type 6 en 7.....	16
2.2.3. Kasterlinden, type 6	20
2.2.4. Kasterlinden, type 7	23
2.2.5. Broederschool, type 4 (inclusief)	26
2.2.6. MPI Heemschool, ouders van type 2 (en 4).....	31
2.3. Samenvatting focusgroepgesprekken.....	37
2.3.1. Kinderen met leerproblemen, lichte verstandelijke beperking of emotionele/gedragsproblemen (type 1, 3 en 8)	38
2.3.2. Kinderen met visuele beperkingen (Type 6).....	38
2.3.3. Kinderen met auditieve beperkingen (type 7)	39
2.3.4. Kinderen met motorische beperkingen (inclusief)	40
2.3.5. Kinderen met matig/ernstig of meervoudige beperkingen	41
2.4. Besluit	41

3. BEVRAGING	45
3.1. Samenstelling vragenlijst	45
3.2. Steekproef.....	46
3.3. Verspreiding vragenlijst en respons.....	46
3.4. Kruistabellen.....	47
 4. RESULTATEN BEVRAGING VRIJETIJDSEBESTEDING KINDEREN MET EEN FUNCTIEBEPERKING	 49
4.1. Demografische gegevens.....	49
4.1.1. Gegevens over het kind.....	49
4.1.2. Gezinssituatie.....	53
4.2. Georganiseerde vrijetijdsbesteding tijdens schooljaar en tijdens de vakantie.....	55
4.2.1. Tijdens het schooljaar	55
4.2.2. Tijdens schoolvakanties	61
4.3. Randvoorwaarden en drempels voor vrijetijdsbesteding	65
4.3.1. Randvoorwaarden	65
4.3.2. Drempels.....	66
4.4. Informatiebronnen	70
4.5. Vrije suggesties en commentaren van ouders	71
4.6. Perspectief van het kind	75
4.6.1. Participatie aan activiteiten tijdens schooljaar en schoolvakanties	75
4.6.2. Randvoorwaarden en drempels vanuit het perspectief van kinderen	79
 5. ALGEMEEN BESLUIT	 83
5.1. Hoe wordt de vrije tijd van kinderen met een functiebeperking ingevuld?	83
5.1.1. Tijdens het schooljaar	83
5.1.2. Tijdens schoolvakanties	84
5.2. Wat zijn de mogelijke drempels voor de participatie aan een vrijetijdsaanbod voor deze kinderen en wat zijn de antwoorden hierop?	85
5.2.1. Kansarmoede	85
5.2.2. Beschikbaarheid van het aanbod en mobiliteit.....	85

5.2.3.	De aard van de beperking	86
5.2.4.	Sociale aanvaarding	87
5.2.5.	Informatiedoorstroming	88
5.2.6.	Individuele, kwalitatieve begeleiding	88
5.3.	Kennen de kinderen en hun ouders het bestaande aanbod en is er vraag naar een uitbreiding van het aanbod?	89
5.4.	Aanbevelingen.....	90
5.4.1.	Aanbod.....	90
5.4.2.	Locatie	91
5.4.3.	Begeleiding	91
5.4.4.	Informatie	92
6.	GEBRUIKTE LITERATUUR	93
7.	BIJLAGE: VRAGENLIJSTEN (NEDERLANDSTALIGE EN FRANSTALIGE VERSIE).	95

1. Startpunt: onderzoeksvragen en offerte

1.1. Onderzoeksvragen

We vertrekken van de onderzoeksvragen uit de oorspronkelijke projectaanvraag (bestek nr. 2008) en het projectvoorstel. De basisvraag van dit onderzoek is :

Wat zijn de noden van Brusselse kinderen met een functiebeperking binnen een vrijetijdscontext?

Dit wordt geconcretiseerd in volgende vragen:

- Hoe wordt de vrije tijd van de kinderen met een functiebeperking ingevuld?
- Wat zijn de mogelijke drempels voor de participatie aan een vrijetijdsaanbod voor deze kinderen en wat zijn mogelijke antwoorden hierop?
- Kennen de kinderen en hun ouders het bestaande aanbod en is er vraag naar een uitbreiding van het aanbod?

Om deze vragen zo goed mogelijk te beantwoorden bevatte het onderzoeksopzet drie componenten: een literatuurstudie en terreinverkenning, focusgroepsgesprekken met ouders en kinderen, en een vragenlijst bij ouders en kinderen. De focusgroepsgesprekken hebben, net als de literatuurstudie, een verkennende functie. Ze zullen materiaal leveren voor de vragen van de vragenlijst. Met de vragenlijst worden vervolgens gegevens verzameld om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden.

De literatuurstudie mondde uit in een conceptueel kader dat in de volgende paragrafen beschreven wordt. Doel van dit conceptueel kader is het geheel van het onderzoek richting te geven, alle gehanteerde begrippen duidelijk te omschrijven, en een eerste model te presenteren van het onderzoeksonderwerp.

1.2. Doelgroep

Alvorens te starten met het begrippenkader is het belangrijk de doelgroep nauwkeurig te omschrijven: Het onderzoek richt zich op **kinderen met een functiebeperking**

die in het **Nederlandstalig buitengewoon basisonderwijs** in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zitten, of er door ondersteund worden, en **hun ouders**. Het gaat bijgevolg om kinderen die wonen in het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest**, of die actief gebruik maken van een instelling of vrijetijdsorganisatie uit deze regio.

De term **functiebeperking** is een overkoepelende term voor één of meerdere van volgende beperkingen:

- lichte, matige tot ernstige verstandelijke beperking
- ernstige emotionele- en/of gedragsproblemen
- motorische beperking
- meervoudige beperkingen
- visuele en auditieve beperkingen
- spraak-, taal- en ernstige leerstoornissen.
- autismespectrumstoornissen

Niet alle opgesomde beperkingen worden steeds als een handicap beleefd door de betrokkenen en hun omgeving. Sommige kinderen en ouders voelen zich niet aangesproken wanneer de hier gehanteerde termen gebruikt worden. We zullen hier rekening mee houden bij de formulering van onze vragen, maar we kiezen toch voor een zo eenduidig mogelijke definiëring in het conceptueel model. In het aanspreken van mensen hanteren we of de verwijzing naar het buitengewoon basisonderwijs, of een korte omschrijving van bovenstaande categorieën

1.3. Vrije tijd

1.3.1. Definitie

Het onderzoek gaat uit van een pragmatische invulling van het begrip “vrije tijd”: met name alle sportieve-, educatieve-, culturele- en spelactiviteiten, buiten de schooluren. Het onderzoek richt zich niet op vrije tijd in het algemeen, maar wel op **georganiseerde vrijetijdsactiviteiten**.

Het huidige onderzoek gaat dus niet in op veel voorkomende bezigheden als het gebruik van computers, videospelletjes, internet en TV thuis. Het gaat om formele

vrijtijdsbesteding, activiteiten in een gestructureerd aanbod (Sinnaeve, Van Nuffel, & Schillemans, 2004).

De georganiseerde activiteiten kunnen op verschillende wijze georganiseerd worden¹:

- Doelgroepspecifiek, d.w.z. voor kinderen met een beperking
- Doelgroepspecifiek² d.w.z., voor kinderen met een specifieke beperking
- Inclusief: samen met kinderen zonder beperkingen

1.3.2. Beleving

Een belangrijk criterium is dat kinderen de vrijetijdsactiviteiten *beleven* als vrije tijd, m.a.w. als ontspannend, leuk, uitdagend, stimulerend, enz...

Activiteiten die buiten de schooluren vallen en die niet als vrijetijdsbesteding beleefd worden (zoals bijvoorbeeld onderwijsondersteuning of therapie) zullen niet meegenomen worden in deze studie. De hier gehanteerde definitie van vrije tijd wordt bepaald door de alledaagse conceptie die mensen hebben van het begrip.

1.3.3. Tijd

Het onderzoek gaat uit van twee periodes voor vrije tijd: tijdens de schoolperiode en tijdens de vakantie (Kwekkeboom & Van Weert, 2008). Voor de operationalisering van het eerste type gaan we uit van vrijetijdsbesteding tijdens een "normale" schoolweek. De focus van het onderzoek is een regelmatig weerkerende, duurzame vrijetijdsbesteding. Het patroon, de frequentie en de duur van de vrije tijd worden meegenomen, vanwege het belang voor de vergelijking met kinderen zonder functiebeperking.

1.3.4. Domeinen

Het onderzoek spitst zich toe op **vier** afgeleide **domeinen van vrijetijdsbesteding**:

¹ Deze onderverdeling nemen we over van de Nederlandse "monitor sportdeelname van mensen met een handicap 2008" (van Lindert, de Jong, & van den Dool, 2009).

- **Sport:** Onder sportieve activiteiten worden zowel aangepaste als niet-aangepaste vormen van sport verstaan, competitief en recreatief, in groep of meer individueel.
- **Spel:** Spel staat voor de georganiseerde activiteiten die op de eerste plaats een recreatief doel hebben (kinderen plezier laten beleven), en niet als sport worden gezien. Typerend hiervoor zijn organisaties zoals speelpleinwerking, jeugdverenigingen, enz.
- **Educatie:** Educatieve activiteiten hebben tot doel een bepaalde vaardigheid aan te leren of te verbeteren, met als voorwaarde dat ze door de kinderen gezien worden als vrijetijdsbesteding. Hier kan het gaan om muziekschool, knutselateliers, tekenacademie, enz.
- **Cultuur:** Culturele activiteiten hebben tot doel het kind kennis te laten maken met en deel te laten nemen aan verschillende aspecten van de populaire cultuur en kunst.

1.3.5. Organisatie

Wanneer we het hebben over de organisatie of het verband waarin iets georganiseerd wordt, kunnen we een viervoudig onderscheid maken.

Binnen het domein van de doelgroepsspecifieke organisaties onderscheiden we de scholen van het buitengewoon basisonderwijs en andere organisaties die zich specifiek bezighouden met een vrijetijdsaanbod voor mensen met een functiebeperking.

Binnen het domein van de organisaties uit het reguliere vrijetijdscircuit onderscheiden we deze die volledig inclusief werken en deze die buiten hun "normaal" aanbod een aparte deelorganisatie hebben voor mensen met een functiebeperking. Het reguliere vrijetijdscircuit omvat ook de markt van commerciële vrijetijdsinitiatieven.

De voorgaande onderscheiden maken vrije tijd tot een veelzijdig begrip. We zullen bij onze inventarisatie gebruik maken van een matrix, om zo ook eventuele *blinde vlekken* op het spoor te komen.

	Doelgroepspecifiek		Regulier	
	Onderwijsinstelling	Andere	Inclusief	Deelorganisatie
Sport				
Spel				
Educatie				
Cultuur				

1.4. Handicap of functiebeperking

Het onderzoek hanteert een interactionele visie op handicap (Devisch, Samoy, & Lammertyn, 2000), geïnspireerd op het ICF-model². Dit bio-psycho-sociaal model vertrekt vanuit een beperking in de lichamelijke functies en/of de anatomische eigenschappen van een persoon. Deze 'functiebeperking' heeft een invloed op de activiteiten die men kan uitvoeren, en kan problemen opleveren met de participatie aan het maatschappelijke leven. Wanneer een functiebeperking effectief leidt tot participatieproblemen spreken we van handicap. Dit onderzoek wil echter de vooronderstelling niet maken dat iemand, waarbij een functiebeperking gediagnosticeerd wordt, noodzakelijk meer participatieproblemen zou ondervinden dan een persoon zonder een functiebeperking. Immers, de manier waarop de functiebeperking resulteert in een bepaalde mate van participatie en beperking in activiteiten is in belangrijke mate afhankelijk van contextgebonden factoren. Zowel persoonlijke als externe, maatschappelijke factoren hebben een invloed. Deze factoren zullen dan ook als drempels en als faciliterende omstandigheden voor de vrijetijdsbesteding opgenomen worden in het onderzoek.

1.5. Probleemonderkenning

De onderzoeksvragen peilen niet alleen naar de huidige toestand van de vrijetijdsbesteding bij de doelgroep, maar ook en vooral naar hoe die overeenkomt met de gewenste toestand voor de betrokkenen.

In feite bestaat het probleem daarom uit de vraag of er tegemoetgekomen wordt aan de verwachtingen die mensen hebben rond een goede vrijetijdsbesteding.

² "International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)" van de World Health Organisation (World Health Organisation, 2009).

Verwachtingen komen op een complexe manier tot stand en kunnen snel veranderen. Ze vertellen ons iets over de normen en waarden die mensen hanteren, over hun visie op de wereld, op handicap en op vrije tijd. Ze verschillen van persoon tot persoon. Waar sommige ouders belang hechten aan een beschermende omgeving waarbinnen hun kinderen zinvol bezig kunnen zijn, zal het voor andere ouders heel belangrijk zijn dat hun kind de uitdaging van een inclusieve setting aangaat. Kinderen zelf kunnen bijvoorbeeld de nadruk leggen op het sociale aspect, “erbij horen”, of meer belang hechten aan het ontspannend bezig zijn.

De gewenste toestand voor ouders is niet noodzakelijk dezelfde als die voor het kind. Kinderen met een functiebeperking zijn vaak afhankelijk van hun ouders voor vrijetijdsactiviteiten (Mokos & Van Meerbeeck, 2004). Daaruit volgt dat ook de rol van de ouders zowel een drempel- als een faciliterende functie kan hebben (Kooiker, 2006). In dit onderzoek, met zijn specifieke vorm van één vragenlijst met een gedeelte voor de kinderen en een gedeelte voor de ouders, zullen we deze nuance slechts in beperkte mate kunnen meenemen³.

Wanneer we kijken naar eventuele verschillen tussen de huidige en de “ideale” vrijetijdsbesteding voor de kinderen laten we open of mensen dit al dan niet als een probleem ervaren. Zo maken we een onderscheid tussen wensen en noden. Naar het beleid vertaald betekent dit het verschil tussen “wat zou er beter kunnen?” en “wat moet er beter?”.

Wanneer het gaat over problemen rond vrijetijdsbesteding richt het onderzoek zich op de factoren die tussen de huidige en de gewenste toestand staan. Als er een kloof blijkt te zijn tussen de verwachtingen die mensen koesteren en de werkelijkheid waarmee ze geconfronteerd worden, gaan we op zoek naar “drempels”. Met **drempels** bedoelen we de belemmeringen die tussen de huidige en de gewenste toestand staan, zoals die ervaren worden door de mensen zelf. De klemtoon ligt hier dus op de subjectieve ervaring van de werkelijkheid.

Wanneer het gaat over drempels zullen we nagaan of het gaat om persoonlijke dan wel externe factoren. Dit onderscheid wordt ook gemaakt in het ICF-model (World Health Organisation, 2009).

³ Binnen het kader van dit onderzoek is er geen ruimte voor een diepgaand belevingsonderzoek bij de kinderen.

Persoonlijke factoren zijn die zaken die samenhangen met de specifieke situatie waarin men verkeert. Hieronder verstaan we geslacht, leeftijd, probleemoplossende vaardigheden, aanpassingsvermogen, sociale achtergrond, opvoeding, beroep, verleden en huidige ervaringen, gedragspatroon, karakter en andere factoren die bepalen hoe het individu het leven met een beperking ervaart. Verschillende recente onderzoeken leggen de nadruk op het belang van karakter en 'coping-skills' als voorspellers van succesvolle participatie (Kooiker, 2006; Bracke, 2006).

Externe factoren zijn de omstandigheden, de ruimere fysieke en sociale omgeving (van sociale attitudes, architecturale kenmerken, wettelijke en sociale structuren, klimaat, fysieke omgeving) die een rol kunnen spelen.

We maken een tweede onderscheid tussen drempels om te beginnen met deelname aan bepaalde activiteiten, en drempels om er te blijven aan deelnemen.

Zo ontstaat een gevarieerd kader van gepercipieerde drempels:

	Beginnen met deelname	Blijven deelnemen
Persoonlijke factor	Vb: niet kunnen lopen	Vb: het beu zijn
Externe factor	Vb: de muziekschool is niet toegankelijk met een rolstoel	Vb: wanneer het nieuwe ervan af is, neemt niemand meer de moeite om met een doof kind te communiceren

Een laatste aspect in het vooropgesteld kader is de mate waarin mensen (correct en volledig) geïnformeerd zijn over het vrijetijdsaanbod. In verschillende onderzoeken wordt aangegeven dat mensen vaak niet voldoende op de hoogte zijn van de mogelijkheden (Bracke, 2006; Van Lindert et al., 2009; De Fever & Hernet, 1998). Het aanbod kennen is een noodzakelijke voorwaarde om er zo goed mogelijk gebruik van te maken. Zelfs wie tevreden is met de huidige toestand, zou meer baat kunnen hebben bij een andere situatie die totnogtoe misschien onbekend ('onzichtbaar') is gebleven.

Kinderen en hun ouders moeten slechts het aanbod kennen dat voor hen relevant is. In dit onderzoek is het niet aangewezen de specifieke situatie van een kind te linken aan alle mogelijke vrijetijdsbestedingen voor dat kind en te vragen of die allemaal gekend zijn. Dit zou een zeer lange vragenlijst opleveren. Vanuit een meer pragmatische invalshoek lijkt het beter eerst te vragen in welk soort activiteiten men geïnteresseerd is en daarna pas na te gaan of men voldoende geïnformeerd is. Wanneer de verwachtingen van een goede vrijetijdsbesteding volledig ingelost worden, gaan we er van uit dat er geen extra nood aan informatie aanwezig is. Wanneer een dergelijke nood aan informatie wel wordt aanvoeld, beschouwen we de kennis van het aanbod als een kwestie van toegankelijkheid, een drempel (Haesaert, 2006).

Een voorbeeld van een informatiedrempel is: "Ik heb gezocht, maar niet gevonden wat ik wil" (actief) of: "er is mij niet genoeg informatie aangeboden over de mogelijkheden die bestaan" (passief). Het eerste citaat verwijst naar de mate waarin informatie al dan niet (makkelijk) beschikbaar is, of wijst er op dat hetgeen men zoekt niet bestaat en uitbreiding van het aanbod gewenst is. Het tweede citaat omvat een impliciete vraag naar meer "outreaching" vanuit de organisaties en de overheid.

1.6. Besluit

Vertrekkend vanuit het gepresenteerde conceptueel kader hopen we een antwoord te kunnen geven op de gestelde onderzoeksvragen.

1. De noden van Brusselse kinderen met een functiebeperking binnen een vrijetijdscontext zoeken we in geformuleerde verwachtingen en probleemervaringen. Wanneer de huidige toestand niet overeenkomt met de gewenste toestand gaat het om (onvervulde) wensen, en wanneer net dit als een probleem ervaren wordt, kunnen we van een nood spreken. In de groepsgesprekken gaan we op zoek naar mogelijke verwachtingen die men aan vrije tijd stelt, zodat we die als keuzes kunnen voorleggen in de vragenlijst. Daarna zal ook de vraag naar probleemervaring gesteld worden.
2. De invulling van de vrije tijd wordt nagegaan door te vragen aan welke regelmatig weerkerende activiteiten wordt deelgenomen tijdens het schooljaar

en de schoolvakanties. Er zal ook gevraagd worden naar frequentie en duur van de activiteiten.

3. Drempels vormen een cruciaal onderdeel van het onderzoek, en net als bij de verwachtingen zullen uit de groepsgesprekken de belangrijkste belemmeringen trachten te puren.
4. Het probleem van de kennis van het vrijetijdsaanbod benaderen we in de focusgroepen door een link te leggen met de verwachtingen van de kinderen en hun ouders. Voor wie vrije tijd niet alles oplevert wat men ervan verwacht kan een gebrek aan informatie een (bijkomende) drempel zijn.

2. Focusgroepen

2.1. Gesprekken

In totaal werden 6 focusgroepgesprekken georganiseerd , waarvan 2 met ouders en 4 met kinderen. Hieronder worden de kenmerken van de deelnemers kort beschreven:

- 14 mei: De Ladder in Anderlecht: 8 kinderen type 1, 3 en 8
- 16 mei: Kasterlinden in Groot-Bijgaarden: ouders (5 gezinnen) type 6 en 7
- 4 juni: Kasterlinden: 8 kinderen type 6
- 4 juni: Kasterlinden: 11 kinderen type 7
- 16 juni: Broederschool Dilbeek: 2 kinderen type 4 (inclusief onderwijs)
- 22 juni: MPI Heemschool: ouders (4 en 3 gezinnen vertegenwoordigd) type 2 en 4

De gesprekken duurden 1 tot 2 uur. In de volgende paragrafen wordt de inhoud van de verschillende gesprekken beschreven.

2.2. Inhoud gesprekken

We gaan uit van het begrippenkader dat is opgebouwd voor dit onderzoek. Via focusgroepen konden we dit kader in diverse gespreksgroepen aftoetsen aan de werkelijkheid, om op die manier de constructie van de vragenlijst voor te bereiden.

Volgens het begrippenkader onderzoeken we de *huidige vrijetijdsbesteding* en hoe die zich verhoudt tot de gewenste vrijetijdsbesteding. We gaan in op *behoeften en verwachtingen*, om in rekening te brengen dat “goede vrijetijdsbesteding” niet voor iedereen hetzelfde is. We staan stil bij de moeilijkheden en de *gepercipieerde drempels* die kinderen en hun ouders ervaren bij het bereiken van de gewenste vrijetijdsbesteding.

De analyse van de focusgroepsgesprekken gebeurde vanuit een driedeling: de huidige invulling van de vrije tijd, de behoeften en verwachtingen, en de drempels die men

ondervindt. Er wordt ook aandacht besteed aan het gebruik en begrip van bepaalde termen.

Het belang van de specifieke gesprekscontext komt aan bod door steeds eerst de omstandigheden van de dataverzameling te bespreken. De resultaten worden geïllustreerd aan de hand van citaten.

2.2.1. De Ladder, kinderen type 1, 3 en 8

2.2.1.1. Context dataverzameling

De kinderen met ernstige gedragsproblemen bleken zeer moeilijk in een echt groepsgesprek te betrekken. Ze konden hun aandacht met moeite houden bij hetgeen de anderen zegden. Ook rustig blijven zitten was voor sommige van deze kinderen een onmogelijke opgave.

Vanuit de school werd een begeleider voorzien die aanwezig was bij dit gesprek. De begeleidende leerkracht heeft op een bepaald moment één van de jongens uit de groep verwijderd. Daarna was het voor de andere kinderen makkelijker om volwaardig deel te nemen aan het gesprek.

De aanwezigheid van een begeleider was oorspronkelijk niet voorzien, maar werd vereist door de omstandigheden. Dit bleek nuttig voor het onderzoek, zowel vanuit het oogpunt van de school als van de onderzoeker. De school bood op deze manier naar de ouders de garantie dat hun kind niet alleen gelaten werd met een onbekende, en de onderzoeker, die moest proberen een niet-schoolse, vertrouwelijke sfeer te creëren hoefde zo geen sanctionerende rol te spelen. Bovendien kende de begeleider(een kinesist in dit geval) de kinderen goed.

Ook bij andere groepsgesprekken is deze werkwijze van pas gekomen. Voor de start van het gesprek werd tijd gemaakt om met de begeleidende leerkracht de achtergrond van de deelnemende kinderen te overlopen. De begeleider gaf aan waaraan de onderzoeker extra aandacht diende te besteden, en kon helpen de kinderen op een strategische wijze te verdelen rond de tafel.

Vooraf voor kinderen met autismespectrumstoornissen (ass) was de voorbereiding met de leerkracht erg belangrijk.

2.2.1.2. Huidige vrijetijdsbesteding

Deze kinderen van "De Ladder" associeerden de termen "vrije tijd" en "hobby's" onmiddellijk met sport. Iedereen deed op een of andere manier aan sport. Meestal ging het om niet-gebonden activiteiten als lopen, zwemmen en fietsen. 2 jongens gingen samen naar de karateclub. Een jongen voetbalde bij het IBO. Een meisje zou heel graag een dansclub vinden.

Er werd gevraagd om de termen "Jeugdbeweging" en "scouts" te verklaren, en met die uitleg vertelde één meisje over de speelpleinwerking, terwijl één jongen toch begon over de karatefinale:

7: Is wat, scouts?

I: Dat is een jeugdbeweging. Daar kan je in het weekend of in de vakantie met andere kinderen allemaal activiteiten en spelletjes doen, en er zijn dan leiders. Is er nog iemand die in een jeugdbeweging zit?

4: Ja, Speelplein! We moeten dan samenspelen en dan doen we schaarsteen-papier 1-2-3.

7: De championnat.

I: Wat is dat?

7: De finale van de karate.

Een dergelijke observatie maakt duidelijk dat in de vragenlijst aandacht moet besteed worden aan een duidelijke omschrijving van het verschil tussen jeugdbeweging en sport, zeker wanneer de verschillende activiteiten voorgelegd worden aan de kinderen.

De kinderen gaven in het vervolg van het gesprek aan wat ze graag zouden doen, en bevestigden dat ze de sport- en spel -activiteiten die een leraar in het park organiseert, leuk vinden.

Enkele kinderen vermeldde dat ze graag knutselen en muzieklessen zouden willen volgen in hun vrije tijd (en graag ergens anders dan thuis), maar ze wisten niet waar dat ze dat zouden kunnen doen of zeiden dat het aanbod er niet is.

De kinderen gaven aan dat ze graag naar de kinderboerderijen in Dilbeek, Roosdaal, en Bokrijk gaan.

Toen een meisje vertelde dat ze tijdens de vakantie in Walibi was geweest klonk een eendrachtig *"waaaawww, Walibi!"*, waarna de kinderen allemaal begonnen op te scheppen over hoeveel keer ze daar al geweest zouden zijn (*"ik ben zeker 100 keer naar Walibi geweest"*).

2.2.1.3. Gepercipieerde drempels

Zowel uit het groepsgesprek als uit de gesprekken met de directrice en de kinesist bleek dat de school zelf veel tijd en energie steekt in het aanbieden van typische vrijetijdsactiviteiten, *"omdat onze kinderen daar buiten de school niet aan toekomen"*. De interpretatie daarvan moest volgens haar niet zozeer gezocht worden in drempels op basis van een bepaalde functiebeperking, dan wel in de vaak kansarme (gezins-)situaties waarin de kinderen verkeerden. Kansarmoede dus als drempel.

Een zeer belangrijke drempel om ergens te kunnen blijven was volgens de directrice: *"Deze kinderen hebben geen zichtbare handicap, het is hun gedrag waarmee ze zichzelf in de weg zitten. Zo gaan ze drie keer naar een vereniging en de vierde keer vliegen ze buiten."*

2.2.1.4. Verwachtingen en behoeften

"Meer sporten" bleek de belangrijkste verwachting van de kinderen in deze focusgroep. Tekenend was dat ze in de context van een gesprek over vrije tijd vroegen naar een grotere turnzaal.

Uit de redenen die de kinderen gaven om te stoppen met een bepaalde activiteit, konden soms ook hun verwachtingen rond vrije tijd afgeleid worden. Het lijkt er op dat het bij de beoordeling van activiteiten voor de kinderen gaat om een onderscheid tussen leuk en niet leuk, terwijl de ouders ook bezig zijn met praktische beslommeringen, ontwikkelingsdoelen, betrouwbaarheid en betrokkenheid. Met andere woorden: voor kinderen gaat het om *"leuke"* vrije tijd, voor ouders om *"goede"* vrije tijd.

Bij de kinderen bleken er verschillende redenen waarom iets *"leuke vrije tijd"* kan zijn:

I: Zijn jullie ooit ergens bij een club geweest, en dat je daar bent gestopt?

4: Jaa! Klassiek dansen. Het was nie leuk.

I: Hoe kwam dat?

4: Ik weet niet maar dat is wel zo. Ik deed wel graag maar wij leerden niks. Daarom ben ik gestopt.

7: Ik had voetbal gedaan en dan ben ik gestopt.

I: Waarom?

7: Want ik had geen match, en we moesten laaaaaang trainen.

8: Bij JuJuTsi, dat was altijd alleen maar trainen en laten vallen.

De twee jongens (7 en 8) misten blijkbaar het competitieve aspect, en waarschijnlijk meer in het algemeen de spelvorm. Het meisje (4) was dan weer eerder op zoek naar een grotere uitdaging.

Vrije tijd is volgens de kinderen belangrijk om “eens een beetje te ademen”, en om nieuwe vrienden te leren kennen. Ook die zaken kunnen gezien worden als aspecten van het meer belevingsgerichte “leuk vinden”.

I: Waarom is vrije tijd zo belangrijk, waarom heb je dat zo nodig?

5: Pour un petit peu respirer... (de kinderen vervielen vaak in Franse uitspraken, of Franse woorden in een Nederlandse zin)

4: en te leren sporten te doen, en sportief te zijn

I: Is het dan belangrijk om met andere vriendjes te kunnen spelen?

7: Jaaa! En om vrienden te leren kennen

De uitspraak over het leren sporten en sportief zijn sloot aan bij een opmerking van de directrice na het gesprek:

“We geven zeven uur per week aan sport omdat onze kinderen daar buiten de school niet aan toekomen. Daarbij hechten we vooral belang aan de sociale vaardigheden die sport kan bijbrengen.”

Deze quote illustreert opnieuw dat de kinderen, wanneer ze praten over hun vrije tijd en hobby's, veel denken aan hetgeen ze op school doen.

2.2.2. Kasterlinden ouders, type 6 en 7

2.2.2.1. Context dataverzameling

De ouders waren uitgenodigd met een brief, opgesteld door de HUB en uitgedeeld door de school, samen met een uitnodiging voor het schoolfeest van die dag. Er was zeer weinig respons, en op de dag zelf werden nog een aantal ouders aangesproken om mee te doen.

Ouders die niet voorbereid waren, lieten hun kinderen onder de hoede van andere mensen, met als gevolg dat we het gesprek begonnen met één baby in de kamer, en dat er af en toe een kind binnen kwam om iets te vragen, of een ouder even de kamer verliet.

Het gesprek verliep voor de rest zeer vlot. Zo vlot, dat ouders die op gang raakten over de dienstverlening en ondersteuning in het algemeen soms terug naar de oorspronkelijke focus moesten gebracht worden.

2.2.2.2. Huidige vrijetijdsbesteding

Wanneer de ouders gevraagd werd naar de vrijetijdsbesteding van hun kind(eren) spraken ze meteen over georganiseerde vrijetijdsactiviteiten. Veel commentaren kwamen neer op de vaststelling of bewering *"...dat er (hier) zo goed als niks is"*. Sommige mensen getuigden dat ze tot in Turnhout gingen om aan een echte kinderclub voor doven en gehoorgestoorden deel te nemen.

Playstation, psp, dvd, video, tv, computer enz. werden door de ouders aangehaald als een niet-ideale, maar zeer aanwezige vorm van vrijetijdsbesteding: *"omdat we ze iets anders niet echt kunnen gunnen... Dus wat doe je als ouders, je zorgt dat ze toch een beetje iets hebben in hun vrije tijd"*. De verwachtingen van een andere ouder over vrije tijd kwamen ook naar boven wanneer hij daarover zei: *"...en zelfstandiger worden ze niet van die toestanden!"*.

De indeling van organisaties die we in het begrippenkader hanteerden kon nog aangescherpt worden op basis van onderstaande uitspraken:

"Wij waren ook gaan informeren in de Akabe van Merchtem, maar mijn dochters vonden dat dan weer iets té. Als ik dan zie in die Akabe, dan zijn daar ook zwaardere handicappen, en daar voelen zij zich dan ook weer niet thuis!"

Hieruit werd afgeleid dat een term als "doelgroepspecifiek" toch nog twee verschillende ladingen dekt, namelijk een aanbod voor mensen met dezelfde functiebeperking, en een aanbod voor mensen met een functiebeperking in het algemeen. Dit onderscheid bleek belangrijk voor deze ouders.

De ouders gaven aan dat hun kinderen vaak samen met broers en zussen deelnemen aan activiteiten. Ze sturen daar zelf ook op aan, zodat de kinderen elkaar kunnen helpen en ondersteunen:

"Ik vroeg wel altijd dat ze met hun drie in dezelfde groep mochten zitten, twee slechthorenden en gewoon broertje, dan konden ze elkaar helpen qua tolken enzo."

2.2.2.3. Gepercipieerde drempels

Alles zelf moeten opzoeken en uitpluizen is voor alle ouders belastend. Wanneer ze iets vinden zijn er vaak wachttijden of wachtlijsten en *"iedereen weet, een kind heeft geen geduld"*.

"Het enige dat ik nu hoor is "twee jaar", twee jaar wachten... Maar over twee jaar zijn mijn kinderen alweer twee jaar ouder, en wat heb ik daar dan aan. Nu is mijn probleem!"

De ouders waren het erover eens dat communicatie heel belangrijk is bij vrijetijdsactiviteiten, zowel voor de (vnl. gehoorgestoorde) kinderen als voor de ouders is het een belangrijke reden om af te haken.

"De chiro dat ging, zolang dat [een] heel begeleid spel was, maar bij het minste dat daar een vrij moment was, stond hij daar, hé... Die beginnen te babbelen, en ja, dat ging niet meer hé..."

"Er moet communicatie zijn, en anders hoeft het niet!"

Dat maakt ook dat voor deze kinderen de vraag naar een echt doelgroepspecifiek aanbod groot is.

"Wij gaan ook niet naar een chiro van Chinezen gaan waar we zelf niets van begrijpen, dat is net hetzelfde. En dat is geen vrije tijd voor hen, dat is inspanning!"

Maar:

"Een vereniging voor doven zou welkom zijn, maar dat is hier niet. Vlaams-Brabant blijft zo het grote zwarte gat..."

Om hun kind *"met een gerust hart"* te kunnen achterlaten moet er een vertrouwensband gesmeed worden met de begeleiding. Begeleiding is een punt dat echt het verschil maakt voor de ouders:

"Onze Wim heeft ook een aantal maanden judo gedaan, bij die ene begeleider ging dat fantastisch, die deed dat heel graag. Die begeleiding veranderde en het was gedaan..."

Hij werd dan zo wat aan zijn lot overgelaten in de hoop, en zie maar wat de rest doet en doe het maar na..."

"Ze wou nooit meer mee op vakantie naar de zee, want de juf was altijd boos op haar want de juf riep altijd op haar voor te zeggen "luistert gij nu nog wel?!". Aan een doof kind. En dan had ik daar zo verdriet van, was ik zo kwaad dat ze dat pas zei als we thuis waren, want dan kon ik niks meer doen... Dat kunnen we dus ook vergeten, zij wil daar nooit meer mee op vakantie gaan... Terwijl ze dat toch heel plezant vond..."

Een belangrijke vraag van de ouders naar de begeleiding en organisatie toe was dan ook om rekening houden met de specifieke noden die een bepaalde situatie met zich meebrengt.

"Met autisme, ik vind het qua vrije tijd superzwaar. Want op school krijgen ze die structuur die ze nodig hebben, en in de vrije tijd kunnen ze niet die structuur aanbieden zoals ze die op school aanbieden..."

"Het is zo verschillend, het ene kind is zo zelfstandig terwijl het andere kind bijna niks alleen kan..."

De meeste ouders zeiden liefst aanwezig te willen zijn tijdens de activiteiten van de kinderen. Sommigen doen dat ook effectief en treden dan op als tolk.

Een vader had het over de vervoerskosten die hoog opliepen omdat er niets in de buurt was dat voldeed aan zijn verwachtingen:

"...de kilometers elke week naar ginder gaan, twee uur de kinderen [te] laten spelen en dan teruggaan, op een maand tijd begint dat toch te kosten he"

2.2.2.4. Verwachtingen en behoeften

Ook de ouders zelf ervaren de nood aan vrije tijd, een moment om af en toe eens te kunnen uitblazen, en geven aan dat er grenzen zijn aan de inspanningen die ze willen (en kunnen) doen.

In onderstaand citaat vraagt een vader om een grotere inspanning van de overheid op het vlak van kosten en nodige aanpassingen, en vervolgt dan met:

"Het is niet makkelijk dat kan ik wel aannemen, maar voor ons is dat ook niet gemakkelijk. En wij kunnen niet alles blijven doen he, wij leven ook een beetje. Niet dat we alles op de rug van ons kinderen willen schuiven, wij zien ons kinderen graag, maar we zijn ook mensen, wij moeten ook leven. Het zou goed zijn dat er iets meer gebeurt vanuit de overheid."

Voor de ouders is het interessant wanneer er ook voor hen een soort parallelle activiteit aangeboden wordt. Het verhoogt de betrokkenheid en nabijheid waar ze zo'n belang aan hechten, en het is aangenaam als ze van ver moeten komen.

Vader: "Waar wij gaan in Turnhout zeggen ze, we weten dat de ouders van zo ver komen, dus we organiseren ook een activiteit voor de ouders!"
Moeder: "Wij worden ook opgevangen. Gelukkig dat ze dat doen..."

Er blijken effectief verschillende verwachtingen te heersen onder ouders; waar de ene vader erop hamerde dat de andere kinderen (zonder beperking) en de begeleiding zich moeten aanpassen om de deelname van zijn kind mogelijk te maken, stelde een

andere daarop dat hij wil dat zijn kinderen zich leren aanpassen aan de groep, en zelfstandiger worden.

Alle ouders hadden voorstellen over hoe ze beter geïnformeerd zouden kunnen worden, en hoe de organisaties die een bepaald aanbod verzorgen hen zouden kunnen bereiken. Verschillende aanknopingspunten (het buitengewoon onderwijs, de diagnosestelling, de toekenning van hulp,...) werden daarvoor aangehaald. Er was ook een grote bereidheid bij de ouders om zich daar, indien nodig, zelf als vrijwilliger voor in te zetten.

2.2.3. Kasterlinden, type 6

2.2.3.1. Context dataverzameling

De groep was samengesteld uit kinderen met een visuele functiebeperking en kinderen met autismespectrumstoornissen (ASS). Voor het gesprek kon de begeleidende leerkracht aangeven waaraan extra aandacht moest besteed worden. Zij gaf suggesties om de kinderen op een strategische manier te verdelen rond de tafel. Dit bleek tijdens het gesprek zeer nuttig. Vooral voor de kinderen met ASS was de voorbereiding met de leerkracht van belang.

Er was één jongetje bij dat alleen "ja" kon zeggen, en voor de rest (volgens de leerkracht) slechts met veel ervaring en contextualisering begrepen kon worden. Zijn bijdrage aan het gesprek was dan ook beperkt, al deden de andere kinderen wel hun best om te "raden" wat hij wou zeggen.

2.2.3.2. Huidige vrijetijdsbesteding

Hoewel er niet specifiek naar gevraagd werd, werden bij deze kinderen TV en computer zeer vaak genoemd als voornaamste vormen van vrijetijdsbesteding. De jongens voetballen allemaal graag, maar niemand zit in een club. De kinderen zeiden het vooral leuk te vinden om (ook buiten de school) met elkaar en andere vrienden te spelen, of thuis bezig te zijn (Vbn: *"Ik help mijn papa met werken. Ik ga graag zwemmen, en ik onderhoud de tuin", "mijn hobby's zijn zingen, naar muziek luisteren, naar TV-Oost kijken want dat doe ik elke dag"* en *"Thuis is beter dan bij dingen"*).

Op het moment van het gesprek nam maar één van de 8 kinderen deel aan het georganiseerd vrijetijdsaanbod (nl. bij de KLJ van Merchtem). Er waren wel verschillende kinderen die de wens uitdrukten om (terug) iets te beginnen doen.

Ook hier moest de term "jeugdbeweging" aan een paar kinderen uitgelegd worden, maar er waren wel enkele die al deelnamen/deelgenomen hadden. De KLJ Merchtem en de Klauwaert uit Jette vonden ze leuk.

Broers, zussen en familieleden werden heel vaak betrokken in de verhalen over vrije tijd. Ze blijken vaak op de een of andere manier een soort overbruggingsfunctie te hebben: *"ik dans altijd samen met mijn nicht, want mijn nicht zit op dansles en zij leert mij dan dansen"*. Dit meisje danste heel graag, maar mocht nog niet naar de dansclub van haar moeder. Zelf wist ze niet waarom:

Y: ... Maar ik vraag aan mijn mama of ik mag op dansclub, maar ik weet niet wanneer.

I: Je mag nu nog niet?

Y: Ik weet niet, maar ze heeft nog geen antwoord gegeven ja of nee, dus...

2.2.3.3. Gepercipieerde drempels

Verschillende kinderen gaven aan dat ze met een bepaalde activiteit (die ze leuk vonden) gestopt zijn, maar wisten zelf niet waarom. Hieruit blijkt nogmaals hoe belangrijk de rol van de ouders is voor de vrijetijdsbesteding van deze jonge kinderen. Het zijn voornamelijk de ouders die de beslissingen nemen, in de mate van het mogelijke rekening houdend met hoe leuk de kinderen de activiteit vinden.

Y:...en zangles ben ik mee gestopt. Ik weet niet, mijn mama heeft mij daarmee gestopt.

I: En weet je waarom?

Y: Nee.

Verschillende kinderen geven aan dat ze niet meer bij een vereniging zijn omdat ze verhuisd zijn, of omdat hun ouders gescheiden zijn en ze daardoor op twee verschillende plaatsen wonen.

Eén van de meisjes (12 jaar) zei graag te dansen en was ooit lid geweest van een dansclub, maar haar voorstellen om "eens iets anders dan K3" te spelen werden nooit opgevolgd. Daarom is ze vertrokken, en op zoek gegaan naar een club waar ze hiphopmuziek en andere moderne dingen wilden spelen.

Het vaak overdreven kinderachtige karakter van activiteiten die gericht zijn op kinderen met een functiebeperking stootte de kinderen wel vaker af. Dat is minder het geval voor kinderen met een verstandelijke functiebeperking. Hier kloegen de ouders integendeel juist over het feit dat activiteiten vaak gericht zijn op de reële, en niet de mentale, leeftijd.

2.2.3.4. Verwachtingen en behoeften

De indruk ontstond tijdens het gesprek dat deze kinderen grotendeels tevreden zijn met wat ze doen in hun vrije tijd, en daar geen problemen mee ervaren.

Waarschijnlijk zou een gesprek met hun ouders wel andere dingen aan het licht brengen, vooral omdat ze zo weinig aan een georganiseerd aanbod deelnemen. Dat maakt dat er meer last op de schouders van de ouders, maar ook op deze van broers en zussen, terechtkomt. De begeleidende leerkracht had het daar over:

"Vrijetijdsinitiatieven zijn ook voor de ouders belangrijk om eens op adem te kunnen komen."

Sommige van deze kinderen hadden het over heel specifieke noden die een uitdaging vormen voor een aanbieder van vrijetijdsactiviteiten, getuige daarvan wat deze jongen zegt:

"Wat ik nog niet leuk vind is als iets altijd gebeurt en dan dat ineens gaat veranderen. Dat heb ik niet zo graag."

Een slechtziende jongen wou graag wat meer fietsen. Dat deden ze wel eens op school, maar hij wou duidelijk meer:

I: Zijn er nog dingen die iemand eigenlijk wel heel graag zou willen doen, maar dat nu niet gaat?

Th: Fietsen! Ja, dat gaat hier op school niet... Ja, soms wel maar niet zo direct.

I: Jij zou dat vaker willen doen?

Th: Jaaa!

Het is tekenend dat deze jongen voor fijne dingen eerst denkt aan wat er op school kan, en niet aan een mogelijkheid buiten de school. Dat zegt o.i. veel over zijn beperkte verwachtingen van vrije tijd.

2.2.4. Kasterlinden, type 7

2.2.4.1. Context dataverzameling

Aangezien de meeste kinderen uit type 7 zich alleen kunnen uitdrukken met gebarentaal, en de verwachting bestond dat ze de vragen van de onderzoeker niet zouden verstaan, leefde de verwachting vooraf dat de communicatie een knelpunt zou vormen. Echter, dankzij het tolkwerk van de begeleidende leerkracht verliep het gesprek vlot en duidelijk, en was ook de transcriptie eenvoudiger.

Van de ondervraagde kinderen (twee bilinguale klasjes samen) woonden er op het moment van bevraging verschillende een eind buiten Brussel, tot in Aalst en Mechelen.

De context van dit gegeven is een school die zich richt op het verspreiden van de gebarentaal als belangrijkste communicatiemiddel voor de dove kinderen, en op een aparte cultuur met activiteiten voor dove kinderen onder elkaar.

2.2.4.2. Huidige vrijetijdsbesteding

Over het algemeen bleek dat de conclusies die gelden voor de kinderen van type 6, doorgetrokken kunnen worden naar de kinderen van type 7. Bij slechthorende en dove kinderen is er wel een grotere deelname aan georganiseerde activiteiten, maar zeker niet bij allemaal.

De sporten die genoemd werden zijn meestal eerder individueel gericht (vechtsport, trampoline, paardrijden, karten, zwemmen, fietsen, enz.).

Yassim: Ik ga altijd fietsen en als ik thuis buiten ben ga ik spelen met mijn broer met de voetbal. En thuis speel ik altijd op de XBox en de computer. En ook met de trampoline. Met de fiets is het meeste sport.

I: Met wie ga je dan fietsen?

Y: Met mijn broer en mijn zus, en met mijn papa. Dat is t.

Ellen: Als ik vrije tijd heb ga ik spelen met mijn broer, buiten spelen, soms op de computer. En met Evi, mijn zus, en papa en mama, soms ga ik fietsen als het mooi weer is. Zo vanalles. Ik deed vroeger aan judo maar ik ben gestopt omdat, dat was een beetje saai, en iedereen praatte altijd, ik begreep het niet, dus ik ga proberen steltlopen te doen.

Eén jongen gaf aan te voetballen bij een club in Anderlecht, en daar ook de jongere kinderen te helpen.

De ouders getuigden dat ze onderling afspreken om de kinderen samen leuke dingen (bijvoorbeeld bowlen) te laten doen in hun vrije tijd. Dit sluit aan bij wat de ouders in het groepsgesprek al zeiden over communicatie en ontspanning. Het werd duidelijk dat deze kinderen ook buiten school contact hebben met elkaar.

Wim: naar een clubje gaan, dat zou ik wel tof vinden, dan kunnen Martijn en ik samen gaan. (Martijn en Wim zitten samen in de klas).

2.2.4.3. Gepercipieerde drempels

Een veelgehoorde reden voor deze kinderen om te stoppen met een bepaalde activiteit komt naar voor in het volgende citaten: "Omdat ik het niet goed begreep. Er werd teveel gepraat dus ik kon niet goed volgen". Of : "ik zou willen dat er een tolk kwam, maar ja nu ga ik stoppen".

Daar moet bijgezegd worden dat, voor wie zich nog kan behelpen met liplezen en een beetje horen, de eigen houding het verschil blijkt te kunnen maken. Zo zei een meisje:

"Maar ik laat mij niet doen he. Ik antwoord hè. kijk naar mij zeg ik dan, en dan kan ik beter volgen."

Dit meisje ging heel graag naar de jeugdbeweging.

De kinderen vertelden ook dat broers, zussen en andere familieleden soms optreden als tolk, maar ze bleken te beseffen dat dat geen ideale situatie is:

"mijn zus en broer gaan daar ook naar toe en die moesten dan tolken voor mij, maar ja dat is ook niet leuk voor hen"

Iemand die zelf in die positie zat vertelde:

"Dat is ook niet leuk voor mij als ik altijd moet tolken voor mijn zus... En mijn vrienden wachten dan op mij en dan moet ik staan tolken, dus soms is dat, dan ga ik bij mijn vrienden."

Op dit vlak konden we ook weer de rol van de school in de vrije tijd zien: *"juf Kathleen ging een tolk verzorgen"* (voor tijdens de judotraining).

Een jongen wou ook graag naar een club gaan, maar: *"... mama heeft dat niet graag dat ik naar een club ga."*

2.2.4.4. Verwachtingen en behoeften

Spelen, en een leuke vrije tijd zijn erg belangrijk voor de kinderen, en daar zijn heel uiteenlopende redenen voor:

A: Dat is ontspannend.

L: Voor je plezier, plezier maken met andere kinderen, maakt je blij. Als je kan spelen, dat is tof. Dat is heel leuk dat je verschillende dingen kan doen en kan sporten.

P: Als ik nu heel kwaad ben, en ik wil rustig worden, als we dan samen gaan spelen, dan word ik kalm.

Het voorzien van doventolken tijdens bepaalde trainingen is een duidelijke behoefte, zo kunnen sportclubs toegankelijk gemaakt worden. Daarover vertelde een ouder:

"Maar een tolk hebt ge maar 18 uur in een jaar... Wat doe je als iedere woensdag en iedere zaterdag judo is?? Daar zijt ge niks mee. Dus, wat doet de mama, ze tolkt zelf."

Voor de context van een jeugdbeweging werd de familiale betrokkenheid niet als een aangename optie gezien. Er kwam naar voor dat broers en zussen die rol daar wel op zich kunnen nemen, maar ook dat dat geen ideale, duurzame oplossing voor de onderlinge communicatie is. Vandaar de vraag naar een specifieke vereniging waarin de kinderen zelf een gesprek kunnen voeren, m.a.w. waarin gebarentaal begrepen en gesproken wordt.

2.2.5. Broederschool, type 4 (inclusief)

2.2.5.1. Context dataverzameling

De organisatie van een groepsgesprek met kinderen uit het inclusief basisonderwijs, stootte op nogal wat praktische hindernissen, waardoor de steekproef beperkt bleef tot twee meisjes van type 4 met motorische beperkingen. Ze zitten allebei in het zesde leerjaar en zijn goede vriendinnen, maar verschillen voor de rest sterk op het vlak van persoonlijkheid en interesses en verwachtingen qua vrije tijd.

Het gesprek vond plaats net na de schooluren, in de leraarskamer. Op uitdrukkelijke vraag van de ouders was de directeur getuige. Het groepsgesprek was heel informeel en persoonlijk, zodanig dat de inhoud van wat volgt eerder moet gelezen worden als het verslag van een dubbelinterview. De vermelde namen zijn fictief.

2.2.5.2. Huidige vrijetijdsbesteding

Lies vertelde dat ze bij een inclusieve chiro en een inclusieve toneelvereniging in Dilbeek aangesloten is en dat ze vaak meedoet aan evenementen die in Dilbeek worden georganiseerd voor kinderen met of zonder handicap.

"... in mijn vrije tijd doe ik djembe, en toneel."

"Ik zit zo in de chiro, en dan ga ik zo naar naar in-spelen-op, allez, das zo ook zo een ja, activiteit, en paas-je-rot"

Lies toonde ook dat ze weet wat er in Dilbeek gebeurt op vlak van speciale evenementen, bv. dat In-spelen-op een gezamenlijke activiteit is van jeugdbewegingen, dat de auto's in Dilbeek dan plaatsmaken voor zo'n 1200 spelende

kinderen en hun leiding, en dat Paas-je-rot een evenement is in de buurt met djembeworkshops, speleobox, clowns, allerhande spelletjes, enz. Lies wist ook dat kinderen er apart of met hun jeugdbeweging kunnen aan deelnemen.

Els daarentegen gaf aan niet veel activiteiten te doen buitenshuis, maar dat ze desondanks even tevreden is met haar vrije tijd.

"... ik ben veel bij mijn pony's, borstelen enzo, want rijden kan ik niet, en ja, op msn enzo en de computer. Meer doe ik niet echt veel."

I: Zijn er nog dingen die je wel heel graag zou willen doen, maar die op dit moment nog niet lukken of waar je niet aan toekomt?

E: Bwa, nie echt, ma ik zit ook nie echt gelijk Lies ineem, allez, ik ga nie zo van die stages doen elke woensdag. Ik ben vaak thuis. Ook in het weekend, blijf ik ook thuis, ik doe nie echt zo van die dingen...

I: Maar je amuseert je thuis?

M: Jaaa! Met mijn burens en de computer en TV-kijken, en leren...

Sport leek Els geen optie, ze leek voor zichzelf ook niet echt een mogelijkheid te zien om een dergelijke activiteit zo aan te passen dat zij er kan aan meedoen. "Erbij horen" leek voor haar veel belangrijker dan actief meesporten.

E: Turnen is, vanalles doen dat ik niet kan meedoen, dus ik weet niet echt wat. Maar ik kijk wel graag. Dat is grappig ook...

L: Uitlachen, hehe!

E: Ja!

Lies zei dat ze graag dingen uitprobeert. Daar moet bij gezegd worden dat ze ook meer kan op dat vlak.

"Minigolfen kan ik ook wel, allez ja, ik heb dat es met vrienden gedaan, en allez ja, ik was gewonnen. Dan kom ik efkes van mijn fiets en dat lukt wel."

Lies vertelde ook dat ze al meeding op een integratiekamp voor mensen met en zonder een functiebeperking, op een kamp met de chiro en op een Frans taalkamp. Els gaf aan op dat vlak andere voorkeuren te hebben:

I: Zou jij dat ook graag doen?

E: Ja, dat is wel tof ook, ma, ik wil da ook niet echt, da hoeft niet echt. Ik ben graag thuis! Bij mij komen er vaak thuis vriendinnen slapen, en dat is dan net als bij hun op kamp.

De meisjes zeiden tevreden te zijn over hun huidige vrijetijdsbesteding:

I: Jullie zijn dus wel tevreden met jullie vrije tijd?

E & L: Jaaa!

I: Maar het kan altijd beter?

E: Nie echt.

L: Nee.

2.2.5.3. Gepercipieerde drempels

Op de eerste plaats kwamen zeker de fysieke drempels. Er zijn aanpassingen nodig om plaatsen echt toegankelijk te maken, volgens deze meisjes. Ze kunnen zich zelfstandig voortbewegen, Lies met de fiets en Els met de elektrische rolstoel, maar die onafhankelijkheid verliezen ze vanaf het moment dat er trappen of stoepranden opduiken, een pad ongelijk is of een helling te steil.

E: ... zeker op de stoepen, en alleez, ja ge hebt zo van die keihoge stoepen, en ik kan daar nie op, ge hebt eigenlijk nooit toegang... Ge moet altijd van die grote stoep af en terug op... Dat ze niet gewoon een lange stoep kunnen maken.

L: als ge zo op een kamp gaat waar niet zoveel is aangepast dan is dat wel moeilijk.

M: ja bijvoorbeeld als ge op kamp gaat in het bos ofzo. Dan zij er gaten en wortels en kunt ge daar nie door ofzo. Voor zo van die trektochten in het bos ofzo. Dat is wel leuk om mee te doen, maar als ge nie doorkunt...

E: ... meestal zijn er gewoon trappen enzo, en geen liften.

L: Ja, ja! Dat is irritant! Of zo van die hoge drempelkes.

E: Gij met uw fiets kunt dat natuurlijk ook nie, ma voor mij met de rolstoel kunt ge daar helemaal nie op.

E: Het is wel goed dat ze een helling hebben ma die is altijd veel te hoog of te steil. Dat ze die dan wat langer maken dat ge daar tenminste vanaf kunt gaan.

Wat ze ook vaak hebben is gewoon een riool voor die helling, dan geraak je er helemaal niet meer op, of dan sta je daar en zit je vast...

De drempels bleken niet enkel doelgroepgebonden. Het, overigens relatief ruime, (reguliere zowel als doelgroepspecifieke en inclusieve) vrijetijdsaanbod in Dilbeek trekt blijkbaar zoveel volk dat er wachtlijsten moeten ingesteld worden:

E: Ik heb mij wel ooit ingeschreven op de tekenschool ma ze hebben nog nie echt geantwoord want dat is zo met een wachtlijst enzo.

I: Is dat een speciale tekenschool ofzo?

M: Nee, dat is gewoon overal zo bij ons. Dat we lang moeten wachten, dat is niet leuk zo lang wachten.

De meisjes hadden nog maar heel zelden meegemaakt dat ze gepest of uitgelachen werden.

2.2.5.4. Verwachtingen en behoeften

Het lijkt erop dat voor deze kinderen, die gewend zijn aan een inclusieve setting, een volledig doelgroepspecifiek aanbod niet erg interessant is. Dit blijkt uit een tekenend voorbeeld van Lies:

L: Ik was ne keer gaan zwemmen met mijn mama en mn papa en mijn zus, zo ook bij een, ik weet nie hoe da heet, ergens in Antwerpen denk ik, en die gaven zwemmen met gehandicapten, en dan kan je zo echt meedoen aan wedstrijden, allez, maar da was zo... stom. Daar zaten alleen maar zo echt zwaar, meer fysiek gehandicapten. En da vond ik nie zo tof.

I: Waarom niet?

L: Ja, gewoon, twas ver, en die zien er raar uit (de meisjes lachen)

De laatste zin uit voorgaand citaat zegt veel over hoe Lies zichzelf ziet. De meisjes hadden al gezegd over kinderen die hen voor het eerst zien : "...die vinden dat gewoon raar, niet normaal", maar dat is volgens hen allebei te wijten aan "... die zijn dat niet gewend". Els en Lies hebben ervaren hoe het is om gezien te worden als een

persoon zonder een bepaalde beperking. Waar, als het ware, door de beperking heen gekeken wordt, of zelfs vergeten:

"...soms vergeten mijn vriendinnen zelfs dat ik in een rolstoel zit en zo van die dingen. Want ooit zei de meester ook, waar is uw zwemrapport, en ik zei, maar ik ga toch niet mee zwemmen, dus die was dat ook vergeten... En ook mijn burens, ga eens uw rollerskates halen, maar ik heb dat natuurlijk niet! (lacht)"

Lies gaf aan dat de overheid moeite moet doen om alles meer toegankelijk te maken, terwijl Els meer de reflex leek te hebben om zich neer te leggen bij de situatie:

E: ... soms op restaurant een beetje te weinig plaats of dat de tafels te laag zijn ofzo. Maar dat kunnen die mensen niet weten he! Ze kunnen moeilijk zo van die speciale restaurants maken...

I: Zijn er nog dingen die jullie graag willen zeggen of vragen hierover? Waarover ik eens naar de minister kan bellen...

L: Ja, zo stoepen enzo!

Als een manier om vrienden te blijven zien dacht Els dat het misschien wel de moeite waard was om bij een vereniging te gaan.

"Ik ga mij waarschijnlijk ook wel gaan inschrijven, want alle, als je volgend jaar weg gaat van school, kan je in de chiro elkaar nog terugzien..."

In het algemeen was ook voor deze meisjes ontspanning en vooral het sociale aspect van vrije tijd erg belangrijk.

I: Wat heb je nodig om een goede vrije tijd te hebben? Wat maakt iets de moeite waard?

F: Vrienden!

M: Jaaa... Gsm, dan kunt je bellen naar vrienden...

F: Gij met uw gsm!

M: Dat is toch tof... (lachen)

2.2.6. MPI Heemschool, ouders van type 2 (en 4)

2.2.6.1. Context dataverzameling

De kinderen die in het type 4 onderwijs van deze school zaten hadden allemaal meervoudige functiebeperkingen, m.a.w. ook een ernstige verstandelijke beperking. Daarom zullen we deze groep verder beschrijven vanuit de bril van type 2, rekening houdend met het feit dat elke situatie verschillend is.

Het samenvallen van de gesprekken met het oudercontact op dit MPI had als evident voordeel dat de ouders samen aanwezig waren, maar als nadeel dat ze rekening moesten houden met de afspraken die ze hadden met leerkrachten e.d. Daarom waren er twee tijdstippen voorzien, en hebben er twee zeer verschillende gesprekken plaatsgevonden, die elkaar aanvulden. Aangezien de doelgroep dezelfde was, zal er verder geen onderscheid gemaakt worden tussen beide gesprekken.

2.2.6.2. Huidige vrijetijdsbesteding

Eén moeder vertelde over hoe haar zoontje met een verstandelijke beperking toch kan meedraaien in een gewone chiro dankzij de inzet van zijn broer, die als een soort extra begeleider functioneert. Een andere moeder heeft een gelijkaardig verhaal over zwemmen:

"In zijn vrije tijd kijkt hij heel graag tv, maar om toch maar een beetje aan sport te doen, gaat hij zwemmen met zijn oudere zus van bijna 18. Zij volgt daar ook een cursus voor"

Voor de rest blijken deze kinderen heel weinig deel te nemen aan het georganiseerde aanbod. Op school worden wel leuke dingen gedaan, maar daarbuiten is het, zeker in Brussel zelf, duidelijk erg moeilijk voor de ouders van deze kinderen om te vinden wat ze zoeken. TV-kijken is voor deze kinderen een heel belangrijk onderdeel van de vrijetijdsbesteding.

2.2.6.3. Gepercipieerde drempels

Verschillende ouders kwamen naar dit gesprek "om eens te luisteren naar andere ouders...". Het werd op meerdere momenten duidelijk dat het voor hen zeer

interessant was om hun eigen onzekerheid, een belangrijke drempel, af te toetsen bij 'lotgenoten'. Dat zette één moeder bijvoorbeeld aan om, na een spervuur van vragen aan een andere moeder, te zeggen: "*Allez ja, ik ga misschien toch ne keer informeren.*" Er werden tijdens het gesprek ook vaak tips en informatie uitgewisseld.

Daarbij sluit ook de moeilijkheid aan die veel ouders ervaren bij het loslaten van hun kind, al is het maar voor een namiddag. Dat is een probleem dat ze niet hebben bij hun kinderen zonder beperking.

K: ... zo afstand nemen, zolang, vijf dagen, dat zou ik toch moeilijk vinden. Vooral als ze zo klein zijn. Daar heb ik wel een probleem mee.

A: Maar dat doet ge bij uw ander kinderen toch ook?

K: Mja, ja...

M: Ik wil natuurlijk ook niet het gevoel hebben van, ik zet haar in de weekends ergens af... Want Akabe is dan eigenlijk uw kind afgeven eigenlijk. Ik zou wel iets willen doen dat ik samen met haar doe.

De zorg om het kind blijkt in de beleving van de ouders sterk samen te hangen met het vertrouwen in de begeleiding. Keer op keer tijdens het gesprek bleek dat een cruciale drempel, een noodzakelijke voorwaarde om de kinderen ergens naar toe te sturen, of te laten gaan.

"... ze moeten ook wel opgeleid zijn daarvoor he... Ze moeten er ook mee kunnen werken, met een kind met een handicap."

Vaak proberen ouders dit probleem op te lossen door er toch zelf bij te zijn, of te zorgen dat een andere zoon of dochter ook meedoet.

M: Zo'n zwemclub, waar wij als ouder zelf kunnen meegaan, dat lijkt mij wel iets.

A: ... nu gaat hij ook 5 dagen mee op kamp met de chiro. Maar ik ga wel mee als kookouder! Zo voelde zowel de leiding, die er ook niet voor is opgeleid, als ik mij veiliger...

Binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is er volgens de ouders een echt tekort aan Nederlandstalige vrijetijdsinitiatieven voor de kinderen.

M: ... inderdaad in het Brusselse is er eigenlijk niks he. Allez, de AKABE, ja...

J: De VGC hebben veel activiteiten voor jongeren, maar niet met een handicap...

V: Ik heb al alles opgezocht op computer, en ik bots altijd op Franstalig!

Het taalprobleem is extra moeilijk voor kinderen met een verstandelijke beperking:

" ... of ja, ik kan het vinden, maar Franstalig! Maar ik vind, ze moet eerst haar moedertaal onder de knie krijgen. En nu we met Smog [d.i. spreken met ondersteuning van gebaren] bezig zijn, dan beginnen met Frans, ja dan is dat kind helemaal in de war."

Wanneer ouders dan toch iets hebben gevonden dat hen goed lijkt, is het vaak te ver of slecht bereikbaar met het openbaar vervoer:

"Ik ga nog eens zien in Wemmel voor paardrijden, maar dat is toch een heel stuk rijden om naar het schijnt maar een kwartier op dat paard te zitten..."

"Want Balanske (in Tielt-Winge), ik vind dat heel goed en ik steun die mensen maar ik ben daar nooit meer geweest, dat is te ver voor mij... Moest er zoiets bestaan in Brussel, ik denk dat daar veel mensen zouden naartoe komen..."

Het feit dat je voor sommige dingen al lang op voorhand moet reserveren, door de grote vraag naar die activiteiten of accommodaties, vonden enkele moeders een belemmering. Hun situatie leent zich er vaak niet toe om ver vooruit te kunnen plannen:

M: Nee, maar wat ik moeilijk vind, ge moet daar reserveren he... En ik doe dat graag eens spontaan...

A: Ja, dat heb ik ook dikwijls, dat ge zo nie eens kunt zeggen van, allez, nu hebben we goesting, we hebben nog een uurke, we gaan eens!

De specifieke situatie waarin de kinderen verkeren (type beperking, afstand tussen school en thuis, bepaalde verzorging) maakt soms ook dat ze veel minder tijd hebben voor buitenschoolse activiteiten tijdens de schoolweek.

M: ... dan ligt ze al in haar bed.

A: Dat is bij mij hetzelfde! Ik moet haar al wakker maken om zes uur 's morgens voor de schoolbus.

M: Ze zijn rap moe ook, ons kinderen.

V: Mensen die iets organiseren moeten er ook rekening mee houden dat ze rap moe zijn. Men mag niet teveel vragen, het is al sterk dat ze al kan...

Een moeder sprak over haar sociopolitieke overtuiging als een argument om haar kind niet naar een bepaalde aangepaste jeugdbeweging te laten gaan:

"... dat is wel iets dat zij graag wil doen, maar ik ben geen scoutsmevrouw. Ik ben een kajotstermevrouw, ik ben voor de KLJ en de VKJ. Sorry..."

2.2.6.4. Verwachtingen en behoeften

Verschillende ouders vertelden dat hun kind totaal niet deelneemt aan een georganiseerd aanbod, en dat ze daar niet tevreden over zijn. De vraag naar betaalbare en bereikbare opvang in het algemeen, zeker tijdens de schoolvakanties, is dan ook groot.

I: Hoe zou voor u de vrije tijd er eigenlijk best uitzien, voor uw kind?

J: Kunnen sporten, op hun niveau, en niet te ver... In de gemeente.

A: Nee, niet te ver...

J: Ze moeten het eenvoudig maken voor ons ook he, als ouder!

A: Het leven is zo al moeilijk genoeg...

M: Wij moeten het er zelf mee doen he, gaan bowling spelen, gaan lopen...

B: We kunnen dat ook, maar ja, we moeten gaan werken wij.

M: En ons huishouden is er dan ook nog he... Dat gaat niet vanzelf!

B: Het moet financieel ook houdbaar blijven he. Zo'n kamp komt op 299 euro, voor zondag tot zaterdag, dan moet ge al niet meer gaan werken he.

Volgens ouders is het verschil tussen de mentale en werkelijke leeftijd van kinderen met een verstandelijke beperking een probleem in de vrijetijdscontext. De dingen die zij graag doen zijn vaak bedoeld voor kleinere kinderen, zodat ze daar eigenlijk niet meer echt welkom zijn,. De activiteiten voor kinderen van hun leeftijd zijn moeilijk te begrijpen. Dit creëert voor een groot deel mee de vraag naar doelgroepspecifieke ontspanningsmogelijkheden.

M: Mijn dochter gaat graag in de speeltuin op een glijbaan, maar ze wordt daar allemaal te groot voor, ze kan daar nie meer op, maar ze doet dat nog graag. Een aangepaste speeltuin voor gehandicapten... Een speeltuin voor groten...

V: Ja, hier hebben ze op de speelplaats zelfs een schommel voor rolstoelen...

K: ... zo een plaats waar er buiten een speeltuin is voor gehandicapten en binnen een snoezelruimte, dat ge zo, allez, een overdekte speelplaats, maar dan voor ons kinderen, dat zou plezant zijn en dan kunnen wij elkaar daar ook zien, daar hebt ge toch ook deugd van...

M: ... die speelzaal, maar ja, ze is daar eigenlijk ook te groot voor, en die andere kinderen kijken dan, en ik heb de indruk dat zij er meer van begint af te zien van de blik van andere kinderen. En eigenlijk mag ze daar niet meer binnen, tis maar tot tien en ze is twaalf...

J: Zij ging tijdens de vakantie naar de speelplein, maar ze blijft altijd maar bij de kleuters. ... ze kan niet zo activiteiten doen... De speelplein heeft daar probleem mee. Dus de jaren die komen gaat het moeilijk zijn voor haar...

Tijdens het gesprek werd duidelijk dat de ouders zich sterk verantwoordelijk voelen voor de vrije tijd van hun kinderen, en dat dit gevoel voor sommige onder hen toch een extra last betekent. Ze bevestigden dat ze veel moeite en tijd moeten steken in de zoektocht om iets goeds te vinden, en nog meer energie om een gekozen activiteit

vol te houden. Een dergelijke investering lukt niet altijd omdat er nog zoveel andere dingen gedaan moeten worden.

"Ik voel mij nu wel soms schuldig, want mijn dochter zit de hele tijd maar televisie te kijken en op haar kamer altijd dezelfde dvd te kijken... Ik weet wel dat ik meer op zoek zou moeten gaan, ik heb de indruk dat ze zich echt begint te vervelen."

De ouders gaven aan dat een beetje hulp van buitenaf welkom zou zijn. De uitleg van wat "trajectbegeleiding" inhoudt en hoe het uitgevoerd wordt wekte verraste belangstelling op bij de ouders. Ze bleken allemaal heel geïnteresseerd in de contactgegevens van een dergelijke organisatie. Dat was trouwens ook het geval bij de deelnemende ouders van de focusgroep in Kasterlinden (zie supra).

Ouders vertelde, dat ze soms wel organisaties vinden die zich met hun problematiek bezighouden, en dat ze het dan dan aangenaam vinden om te zien dat er toch wel wat activiteiten worden georganiseerd voor hun kinderen. Dat soort informatie zouden ze ook graag van de overheid krijgen.

M: Ik heb mij een tijd op verschillende dingen ingeschreven en zo krijg ik wel nog altijd veel dingen door.

I: Is dat ook vanuit de overheid?

M: Niet van de overheid! Gelijk bijvoorbeeld van de VGC heb ik nooit iets gehad he... Er is wel een boekje geweest van sport en spel, dat ze hier in school meegegeven hebben in september, er is dus wel iets geweest. Maar ik vind het raar dat we via school geen informatie doorkrijgen van het speelplein van de VGC... Maar langs school heb ik het nooit gekregen. En ik dacht zelfs dat ze daarmee gestopt waren...⁴

A: ... ik heb nog niet dikwijls meegedaan, maar ik krijg daar regelmatig informatie van. Wij zijn lid. Het is aangenaam dat ge als lid regelmatig dingen toegestuurd krijgt, dat ge tenminste weet wat er is..."

⁴ Navraag bij de VGC leert dat, wat betreft de speelpleinwerking, het beleid van "outreaching" naar ouders van kinderen met een functiebeperking inderdaad is stopgezet. De mogelijkheid om de deelname van kinderen met een beperking op te vangen wordt geval per geval bekeken.

"Inclusie" bleek een term waar alle ouders mee vertrouwd zijn. Ze stonden ook achter het idee, zolang er natuurlijk aan hun voorwaarden van een goede begeleiding en een vertrouwensband voldaan wordt:

A: De bestaande verenigingen moeten misschien wat meer aangespoord worden om via inclusie te werken... Samen met broers en zussen...

M: Inclusief is ook wel plezant omdat ze hier op school al altijd tussen de gehandicapten zijn...

A: Ik heb dat liever!

J: Het is ook OK van inclusieve dingen, zij moeten niet altijd apart... Dat is ook goed voor die andere kinderen. Maar daar is ook begeleiding voor nodig, iemand die haar begrijpt op dat vlak...

B: ... of inclusief, bij een werking met gewone kinderen, maar met speciale, ervaren begeleiding...

Maar "er zijn sommige clubs die gehandicapten weigeren" en dat vonden de ouders jammer.

2.3. Samenvatting focusgroepgesprekken

Om op een overzichtelijke wijze de gegevens uit bovenstaand verslag te kunnen presenteren, en hanteerbaar te maken voor de vragenlijst, zullen we ze hier op schematische wijze, per doelgroep, hernemen.

Wat betreft de huidige vrijetijdsbesteding en de gepercipieerde drempels kunnen we de resultaten van ouders en kinderen samen nemen, indien van toepassing. Op het vlak van behoeften en verwachtingen zijn er, zoals reeds aangegeven in het begrippenkader, sterke verschillen tussen beide en stellen we ze apart voor. De algemene bevindingen worden mee opgenomen in het besluit.

Wat aangebracht wordt, zijn op zichzelf en los staande bevindingen. De selectieve focusgroepen leveren suggesties voor de vragen en antwoordmogelijkheden van de vragenlijst.

2.3.1. Kinderen met leerproblemen, lichte verstandelijke beperking of emotionele/gedragsproblemen (type 1, 3 en 8)

2.3.1.1. Huidige vrijetijdsbesteding

- Sporten
- Niet gestructureerd
- Vooral georganiseerd vanuit onderwijsinstelling
- "Jeugdbeweging" onbekend
- Geen cultureel aanbod
- Geen educatief aanbod

2.3.1.2. Gepercipieerde drempels

- Kansarmoede
- Moeilijk gedrag
- Beperkt aanbod

2.3.1.3. Behoeften en verwachtingen

- Meer sport
- Competitie (sport)
- Uitdagingen
- Ontspanning
- Vrienden

2.3.2. Kinderen met visuele beperkingen (Type 6)

2.3.2.1. Huidige vrijetijdsbesteding

- Multimedia
- Met broers en zussen
- Veel thuis

2.3.2.2. Gepercipieerde drempels

- Beperkt aanbod
- Afstand
- Zelf moeten zoeken

- Wachten tijdens activiteit
- Vertrouwen in begeleiding
- Vervoerskosten
- Kinderachtige activiteiten

2.3.2.3. Behoeften en verwachtingen

Ouders

- Minder multimedia
- Aandacht voor specifieke situatie en functiebeperking
- Betrokkenheid
- Minder last
- Geïnformeerd worden, "outreaching"

Kinderen

- Tevreden, lage verwachtingen
- Aangepast aan handicap

2.3.3. Kinderen met auditieve beperkingen (type 7)

2.3.3.1. Huidige vrijetijdsbesteding

- Individueel gerichte sporten
- Onderling contact
- Multimedia
- Broers en zussen

2.3.3.2. Gepercipieerde drempels

- Zeer beperkt doelgroepspecifiek aanbod
- Vertrouwen in begeleiding
- Communicatie met begeleiding
- Communicatie met andere kinderen
- Afstand thuis - vrijetijdslocatie
- Zelf moeten zoeken

2.3.3.3. Behoeften en verwachtingen

Ouders

- Minder multimedia
- Doelgroepspecifiek aanbod
- Tolken tussen kind en begeleiding
- Gebarentaal tussen kinderen
- Betrokkenheid
- Geïnformeerd worden, "outreaching"

Kinderen

- Tolken tussen kind en begeleiding
- Gebarentaal tussen kinderen
- Ontspanning en plezier maken
- Uitlaatklep
- Vrienden

2.3.4. Kinderen met motorische beperkingen (inclusief)

2.3.4.1. Huidige vrijetijdsbesteding

- Inclusief

2.3.4.2. Gepercipieerde drempels

- Fysieke toegankelijkheid
- Wachtlijsten voor regulier aanbod

2.3.4.3. Behoeften en verwachtingen

- Tevreden
- Erbij horen
- Inclusief
- Vrienden
- Ontspanning

2.3.5. Kinderen met matig/ernstig of meervoudige beperkingen

2.3.5.1. Huidige vrijetijdsbesteding

- Broers en zussen
- Weinig gestructureerd
- TV

2.3.5.2. Gepercipieerde drempels

- Onzekerheid
- Loslaten
- Vertrouwen in begeleiding
- Te beperkt aanbod
- Zelf moeten zoeken
- Taalprobleem
- Afstand
- (Openbaar) vervoer
- Reserveren
- Tijdsgebrek bij kinderen
- Tijdsgebrek bij ouders
- Sociopolitieke achtergrond
- Verschil tussen mentale en reële leeftijd

2.3.5.3. Behoeften en verwachtingen

- Doelgroepsspecifieke ontspanningsmogelijkheden
- Betaalbare en bereikbare opvang
- Trajectbegeleiding
- Informatie
- Inclusie, mits voldaan aan randvoorwaarden

2.4. Besluit

De analyse van de focusgroepgesprekken leidde tot de vaststelling dat elke situatie van de ondervraagden anders is. Telkens legde men de klemtoon op (een combinatie van) verschillende problemen en wensen. Bepaalde elementen kwamen weer in de

verschillende verhalen, maar er viel, op basis van de selecte steekproef, geen eenduidige lijn in te trekken.

We zagen in de variëteit van meningen wel telkens een duidelijk doelgroepspecifiek aspect. Ouders van kinderen met een beperking hechten onderling belang aan de verschillen tussen beperkingen. De specifieke context van een bepaalde handicap zorgt voor handicapspecifieke situaties, belemmeringen en verwachtingen. In paragraaf 2.3 zijn deze daarom per doelgroep gedetailleerd opgesomd.

Heel wat mensen stelden in de focusgroepen impliciet de vraag naar een individuele benadering: advies en begeleiding op maat. Trajectbegeleiding, een manier om samen met kinderen en ouders vrije tijd op maat waar te maken, was bij alle ondervraagden nog volledig onbekend. Wanneer deze oplossing werd voorgesteld aan ouders, reageerden deze zeer positief.

Ouders wisselden gretig informatie en tips uit wanneer ze daartoe de kans kregen. Initiatieven zoals een Brusselse REVA-beurs, en info-dagen met workshops, of praatavonden, zoals van 'Ouders voor Inclusie' hebben, indien bekend, veel succes. De vraag naar informatie bleek in elk geval groot, en ouders gaven aan het niet te zien zitten om daar zelf nog meer moeite in te stoppen.

De verwachtingen en behoeften van de kinderen verschilden van die van de ouders. Ouders en kinderen verhouden zich verschillend ten opzichte van vrije tijd. Voor de kinderen moet het "leuk" zijn, voor de ouders moet het "goede" vrije tijd zijn. Voor beide partijen zijn er uiteenlopende criteria om iets leuk of goed te kunnen noemen, en die verschillen tussen beide partijen, en onderling ook nog eens.

Doorheen de gesprekken werd het duidelijk dat de ouders beslissen over de vrije tijd van hun kinderen. Een kind dat niet deelneemt aan een gestructureerd aanbod zal daar niet snel over klagen, zolang het andere leuke dingen kan doen. De ouders klagen wel, want zij hebben zelf af en toe wat rust nodig, of gewoon opvang voor de kinderen, en ze zien bepaalde aspecten van zo'n aanbod als een belangrijk onderdeel van de ontwikkeling van hun kinderen. De kinderen zijn zich meestal niet bewust van die aspecten. Deze bevinding maakt duidelijk dat vragen rond knelpunten en verwachtingen t.a.v. het gestructureerde vrije tijdsaanbod zich tot de ouders zal

moeten richten. Een ander deel van de vragenlijst, kan zich richten naar de kinderen, en dan specifiek focussen op vragen over wat men graag doet, wat men leuk (én niet leuk) vindt.

Het viel op hoe het verschil tussen een verwachting en een drempel kon schuilen in de manier waarop iets geformuleerd werd. Zo bleek "vertrouwen in de begeleiding" zowel een drempel als een behoefte te zijn. Wanneer de aard en de frequentie van de begeleiding niet aan de behoefte voldoet, werd dit gegeven zelf een drempel. Wanneer de deelnemers de "begeleiding" als drempel opgaven, kwam vooral een gevoel van onzekerheid naar voor, of verwijzingen naar ervaringen met slechte begeleiding. Dit leidt tot de conclusie dat begeleiding bij vrije tijdsactiviteiten kwaliteitsvol moet zijn. Ouders zijn kritisch op dit vlak en zullen hun kinderen niet laten participeren als ze niet zeker zijn omtrent de kwaliteit van de begeleiding.

Tot slot, de resultaten van de focusgroepen hebben bijgedragen tot het vormen van nuances en het aanreiken van juistere formuleringen in de vragenlijst. De doelgroepspecifieke situaties, knelpunten en verwachtingen werden uitgediept, en konden op basis van literatuur verder systematisch aangevuld en bevraagd worden.

3. Bevraging

3.1. Samenstelling vragenlijst

De vragenlijst werd opgesteld op basis van twee informatiebronnen. Enerzijds vormde de literatuurstudie, waarin verschillende concepten theoretisch ingevuld werden, het startpunt; anderzijds werd aansluiting gevonden bij de resultaten van de focusgroepgesprekken, meerbepaald bij de specifieke knelpunten en verwachtingen die door ouders en kinderen geformuleerd werden.

Een eerste, zeer ruwe versie van de vragenlijst werd kort na het einde van de focusgroepen voorgelegd aan de opdrachtgever, die uitgebreide feedback leverde. In het proces dat volgde werden zowel de inhoud als de vorm van de vragen doorheen verschillende versies aangepast in overleg met de opdrachtgever.

Parallel met de schriftelijke vragenlijst werd een on-linevragenlijst opgesteld, binnen de technische mogelijkheden van het specifiek daartoe uitgeruste platform Surveymonkey⁵. Het ontwikkelen van twee identieke vragenlijsten via twee media zorgde voor enkele methodologische knelpunten: sommige, complexe vraagvormen zijn immers niet mogelijk in een gestandaardiseerd online survey platform. Zo werd het idee om een online agenda voor vrije tijd verlaten, en vervangen door een meer gestructureerde lijst van vragen. De online vragenlijst was beschikbaar voor de ouders en kinderen tijdens de hele bevragingsperiode.

Zoals voorzien in het onderzoeksvoorstel werd de vragenlijst opgesteld in zowel het Nederlands als het Frans. De vertaling gebeurde in twee fasen: de eerste versie werd gemaakt op basis van een bijna afgewerkte Nederlandstalige versie. Zo kon parallel gewerkt worden, en ging slechts een minimum aan tijd verloren. De Franstalige versie van de vragenlijst werd door een Franstalige nagelezen en samen besproken met de onderzoeker. Er werd vooral aandacht besteed aan specifieke begrippen die mogelijks hun nuance in het Frans zouden verliezen. Pas toen deze test op indrukvaliditeit geslaagd was, werd groen licht gegeven voor de eindredactie.

⁵ Cf. <http://www.surveymonkey.com>

Op het moment dat de Nederlandse vragenlijst (zowel op papier als online) haar afgewerkte vorm benaderde, werd de Franstalige versie ook op punt gesteld, zodat alle vier versies van de vragenlijst op hetzelfde moment klaar waren.

3.2. Steekproef

De doelgroep van Brusselse kinderen met een functiebeperking werd beperkt tot zij die gebruik maken van het door het VGC gesubsidieerde aanbod van buitengewoon onderwijs (zie 1.2). Door alle erkende onderwijstypes uit het buitengewoon onderwijs op te nemen in de steekproef werd op indirecte manier een representatieve waaier aan beperkingen meegenomen in het onderzoek. Het nadeel van selectie op basis van schooltype woog niet op tegen de pragmatische voordelen van een vlotte verspreiding en ophaling van de vragenlijst.

3.3. Verspreiding vragenlijst en respons

Met de scholen werd vooraf afgesproken hoeveel exemplaren er moesten worden voorzien in de Nederlandse en Franse taal. In totaal werden 800 exemplaren van de schriftelijke vragenlijst verspreid over een totaal van 8 scholen.

De gedrukte vragenlijst werd ter plaatse afgeleverd door de onderzoekers. De scholen waren zelf verantwoordelijk voor het verspreiden van de vragenlijst in de klassen en voor het motiveren van de kinderen/ouder.

Voor het verstrijken van de deadline en het ophalen van de vragenlijst werden de scholen telefonisch herinnerd aan het onderzoek en gevraagd de ouders extra aan te sporen de vragenlijst in te vullen. De scholen bundelden alle ingevulde exemplaren voor hun school, waarna de onderzoekers de vragenlijsten gingen ophalen. Twee scholen stuurden een bijkomende reeks van vragenlijsten na via de post.

Tabel 1 geeft de respons weer per school en per versie van de vragenlijst. De overgrote meerderheid van de antwoorden werd verzameld via de papieren vragenlijst (N=153, 93%). Op het aanbod van een Franstalige versie werd door 24% van de respondenten (N=39) ingegaan.

Tabel 1: Respondenten per school en type vragenlijst

	Papier		Online		Totaal
	NL	FR	NL	FR	
SPES, Laken	15	8	1	1	25
Sint-Jozef, Molenbeek	0	6	0	0	6
Kasterlinden	24	4	6	0	34
MPI Heemschool	11	10	0	0	21
Klim Op	14	8	0	0	22
Andere	1	0	4	0	5
De Ladder, Anderlecht	27	0	0	0	27
Koninklijk Instituut voor blinden en doven	23	2	0	0	25
Totaal	115	38	11	1	165

3.4. *Kruistabellen*

Gegeven het feit dat de omvang van de respondentengroep veeleer beperkt is, zal het bij het analyseren van de antwoorden op de vragenlijst vaak niet mogelijk zijn om vragen met elkaar te kruisen en dus na te gaan of de antwoorden op de ene vraag verschillen naargelang het antwoord op een andere vraag. Een tweede complicerende factor is het feit dat slechts de helft van de proefgroep deel neemt aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten (zie 4.2.1 en 4.2.2). Dit maakt het moeilijker om zinvolle verbanden tussen antwoorden na te gaan, zeker met betrekking tot soorten activiteiten waar kinderen aan deel nemen.

In wat volgt zullen we steeds verwijzen naar verbanden tussen antwoorden op vragen als deze zinvol zijn (voldoende observaties) en ze leiden tot verschillen in antwoordpatronen. Als er geen verwijzingen in de tekst staan naar het verband met antwoorden op andere vragen, dan kan dit betekenen dat er geen verschil is of dat het verband niet kon berekend worden wegens de bovenstaande beperkingen.

4.Resultaten bevraging vrijetijdsbesteding kinderen met een functiebeperking

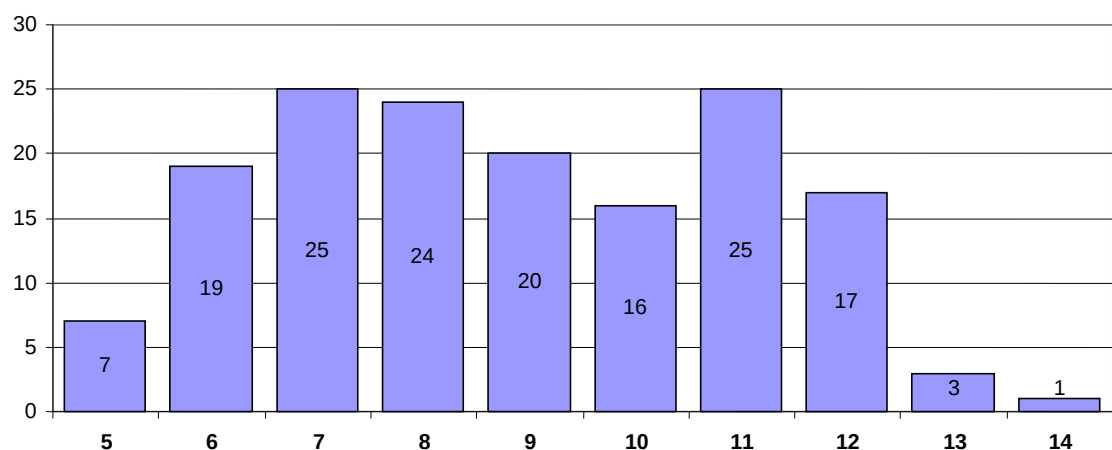
4.1. *Demografische gegevens*

4.1.1. Gegevens over het kind

In totaal beantwoordden 165 ouders de enquête. De enquête werd verspreid op 800 exemplaren, plus online beschikbaar gemaakt. In totaal was er een responspercentage van 21%, wat lager is dan de verwachte 40% (zie offerte). Een mogelijke verklaring is dat het tijdstip van afname, namelijk de drukke periode vlak voor de herfstvakantie, niet ideaal was.

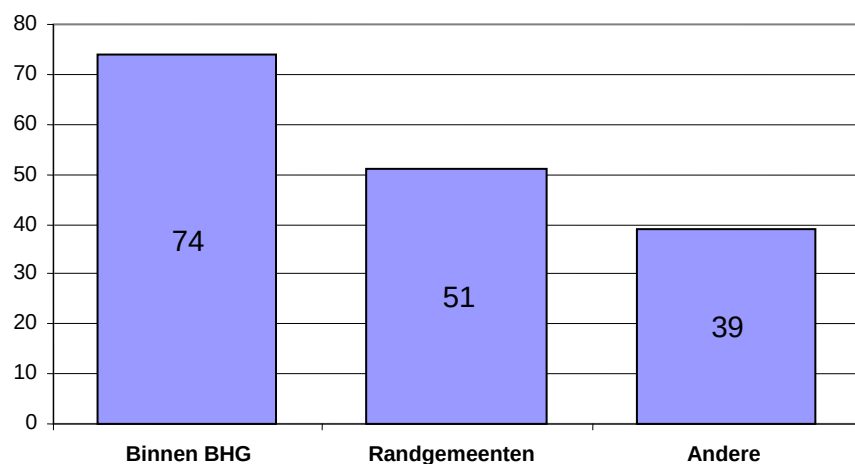
De kinderen werden zeker betrokken bij het invullen van het tweede deel van de vragenlijst. 107 ouders (65%) vulden de vragenlijst samen met hun kind in, 19 kinderen (12%) deden dit volledig zelfstandig, in totaal goed voor 77% betrokkenheid van de kinderen. 26 respondenten (16%) vulden het deel voor kinderen niet in. Van 13 respondenten is niet geweten of ze het samen of alleen, in de plaats van hun kind, invulden.

De steekproef omvat 91 jongens en 61 meisjes. Van 3 kinderen werd het geslacht niet vermeld. De leeftijd van de kinderen varieert van 5 tot 14 jaar, met een gemiddelde van 8,84 jaar ($SD=2,19$), zie Figuur 1.



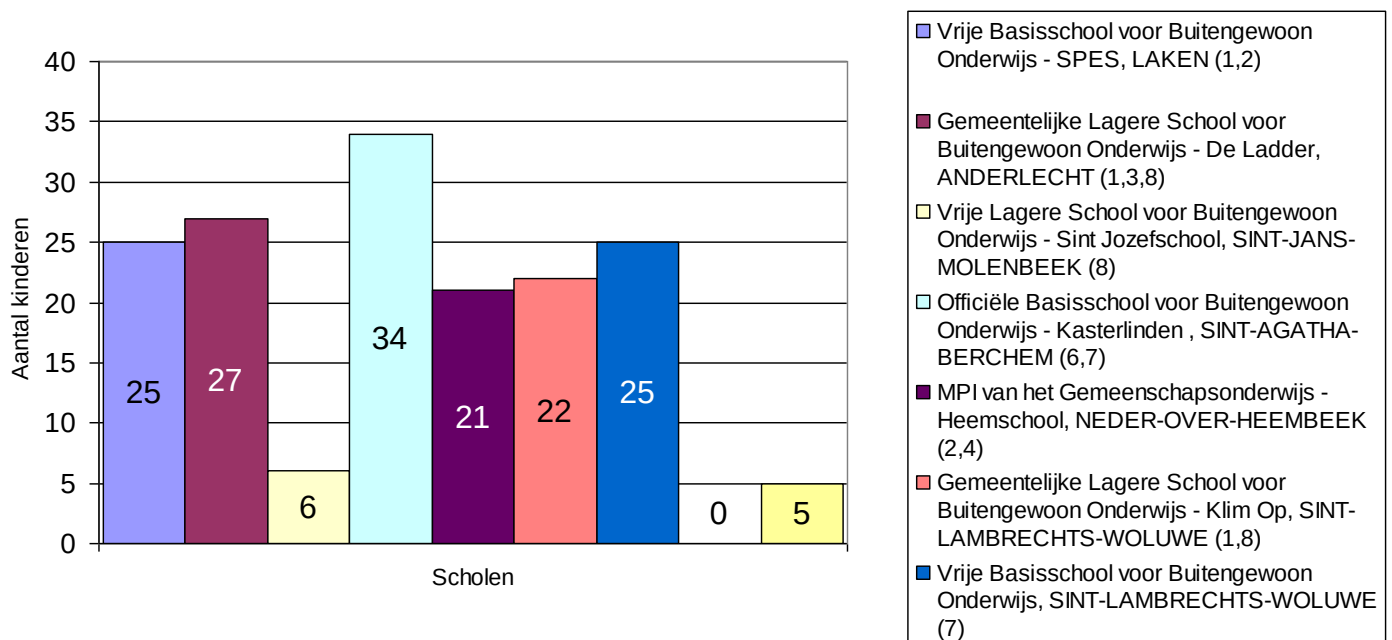
Figuur 1: Aantal kinderen per leeftijd

Iets minder dan de helft (45%) van de respondenten is woonachtig in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 31% woonde bij afname in één van de 19 gemeenten rond Brussel en 24% woonde elders in Vlaanderen of Wallonië. Voor 1 respondent bleef de woonplaats onbekend.



Figuur 2: Aantal respondenten per woongebied

Alle kinderen uit de responsgroep liepen bij afname school in Brussel. Voor de aantallen per school, zie Figuur 3.



Figuur 3: Aantal respondenten per school

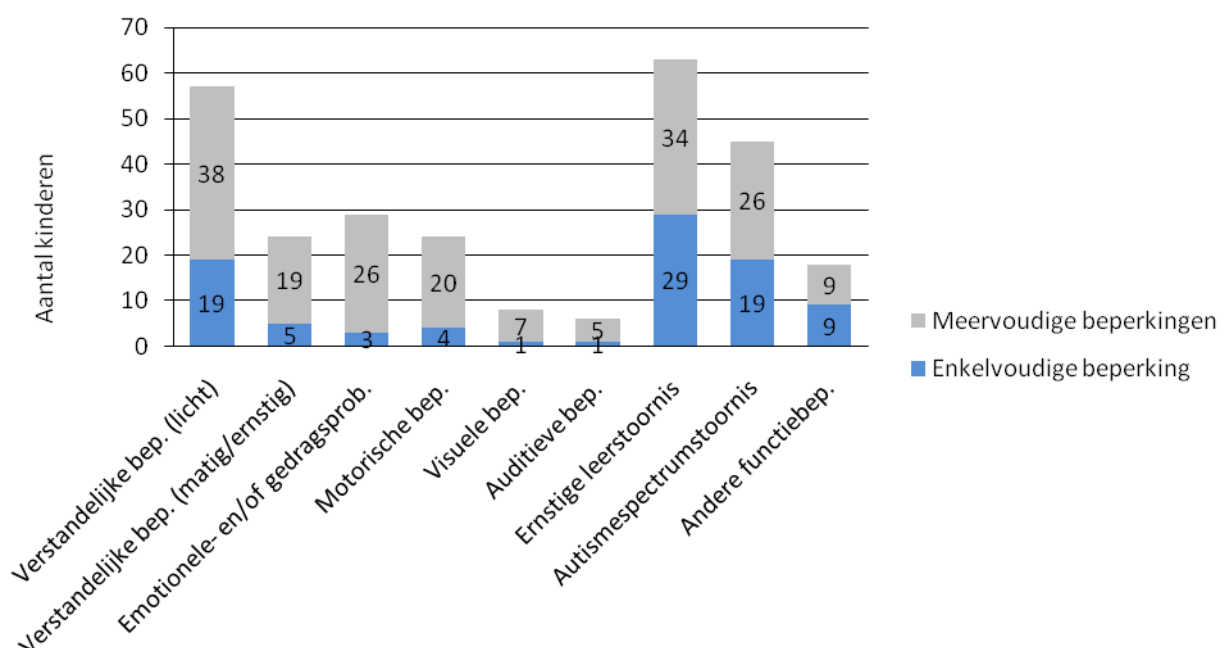
De verdeling van de kinderen uit de responsgroep over de types buitengewoon onderwijs is als volgt:

1. 30 kinderen uit onderwijs voor licht mentale handicap (18%),
2. 20 uit onderwijs voor matige of ernstige mentale handicap (12%),
3. 5 met ernstige emotionele en/of gedragsproblemen (3%),
4. 4 uit onderwijs voor kinderen met een fysieke handicap (2%),
5. 1 (langdurig) zieke leerling (1%),
6. 1 uit onderwijs voor kinderen een visuele handicap (1%),
7. 30 uit onderwijs voor kinderen met een auditieve handicap (18%) en
8. 37 uit onderwijs voor kinderen met een ernstige leerstoornissen (22%).
9. Voor 36 kinderen werd het schooltype niet ingevuld (22%).

De steekproef omvat dus vooral kinderen uit onderwijs dat gericht is op leerlingen met cognitieve of auditieve beperkingen.

De verschillende onderwijstypes matchen niet volledig met de beschrijving die ouders gaven van de functiebeperking van hun kind. Dit is ondermeer te wijten aan verschillen in perceptie en ook aan het feit dat kinderen regelmatig met meerdere functiebeperkingen te kampen hebben: zie Figuur 4. Wel blijft het zo dat kinderen met

intellectuele of leerproblemen samen de grootste groep uitmaken van de respondenten, en dat kinderen met sensorische of motorische beperkingen slechts beperkt vertegenwoordigd zijn in onze steekproef. We merken hierbij ook een sterke discrepantie op voor auditieve beperking: 30 kinderen komen uit dit onderwijstype, en slechts bij 6 kinderen duiden ouders aan dat hun kind hoorproblemen heeft. In de rubriek 'andere beperkingen' vermeldden ouders voornamelijk taalproblemen (12 keer). Bij 41% (67) van de kinderen duidden ouders 2 of meer beperkingen aan. Een kleine helft van de kinderen ondervindt dus beperkingen op meerdere domeinen. Dit noemen we 'meervoudige beperkingen'.

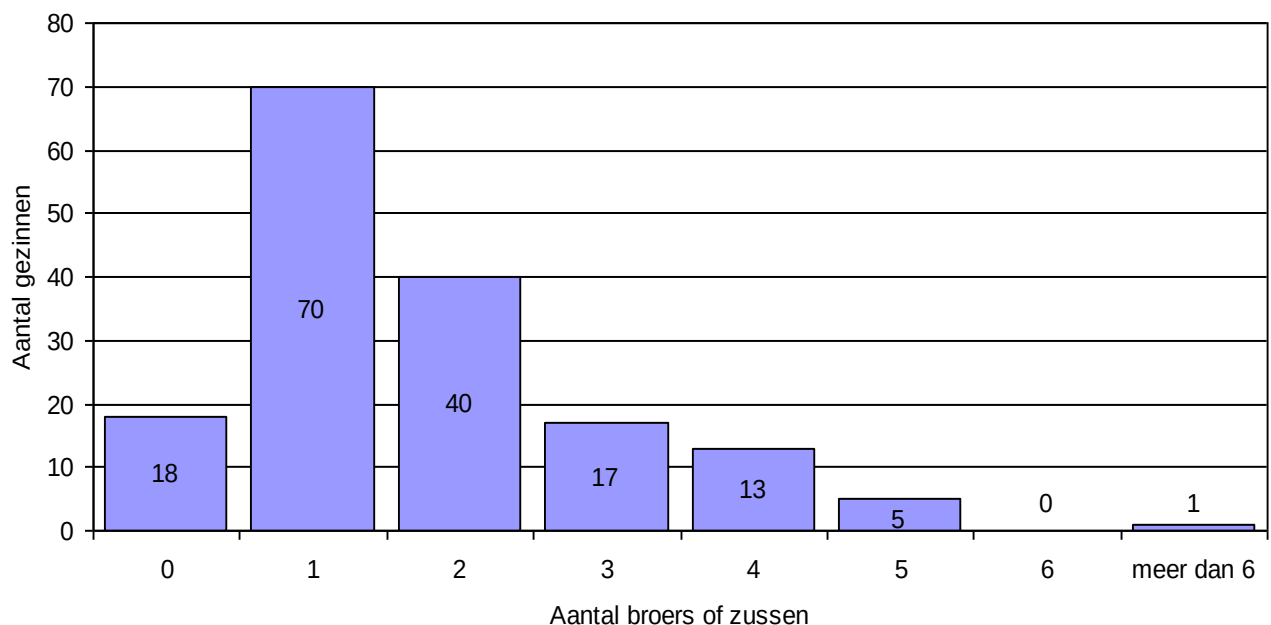


Figuur 4: Aantal kinderen per omschreven functiebeperking

Deze spreiding over de verschillende vormen van functiebeperking noopt ons tot een vereenvoudiging als we in het verdere rapport willen onderzoeken of specifieke kenmerken gelijkaardig zijn voor kinderen met verschillende functiebeperkingen. We kunnen dan hoogstens met 6 categorieën werken om voldoende observaties per categorie te behouden: (1) lichte verstandelijke beperkingen, (2) motorische en sensorische beperkingen, (3) ernstige leerstoornissen, (4) autismespectrumstoornissen, (5) gedrags- en emotionele problemen, en (6) andere beperkingen waaronder vooral matig/ernstige verstandelijke beperkingen en taalproblemen.

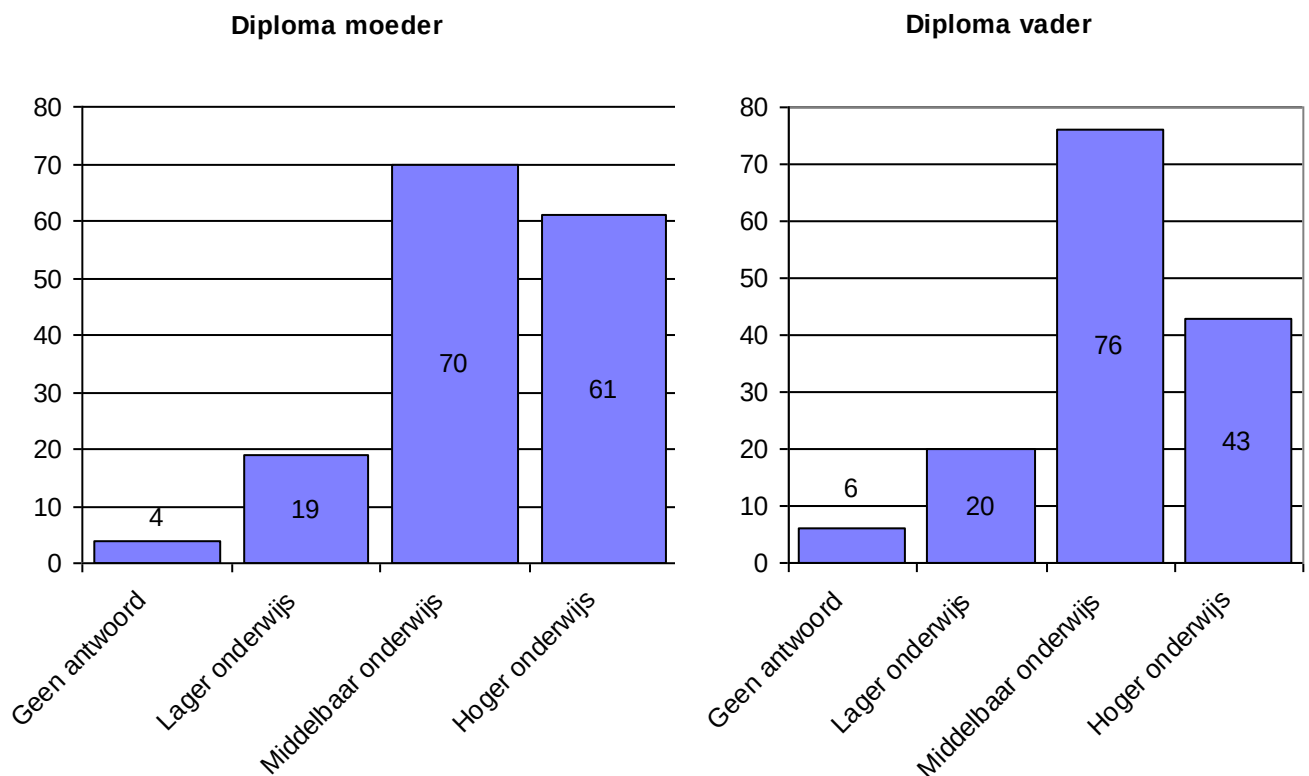
4.1.2. Gezinssituatie

Het merendeel van de kinderen (66%) woont in een twee-ouder gezin, 24% in een één-oudergezin en slechts 4% in een anders samengesteld gezin. 6% van de respondenten beantwoordden deze vraag niet. 11 % van de kinderen is enig kind, 67% heeft 1 of 2 broers of zussen, en 22% komt uit een gezin met meer dan 3 kinderen (zie Figuur 5). De meerderheid van de kinderen spreekt thuis Nederlands (82%), 45% spreekt thuis Frans, en 16% Marokkaans. Dit is echter vaak niet de enige voertaal thuis. Combinaties van Nederlands, Frans en Arabische talen komen regelmatig voor: 47% spreekt thuis weliswaar 1 taal, maar 34% spreekt 2 talen, en 19% 3 of meer talen. 42% van de respondenten spreekt thuis (ook) een niet-Belgische taal.



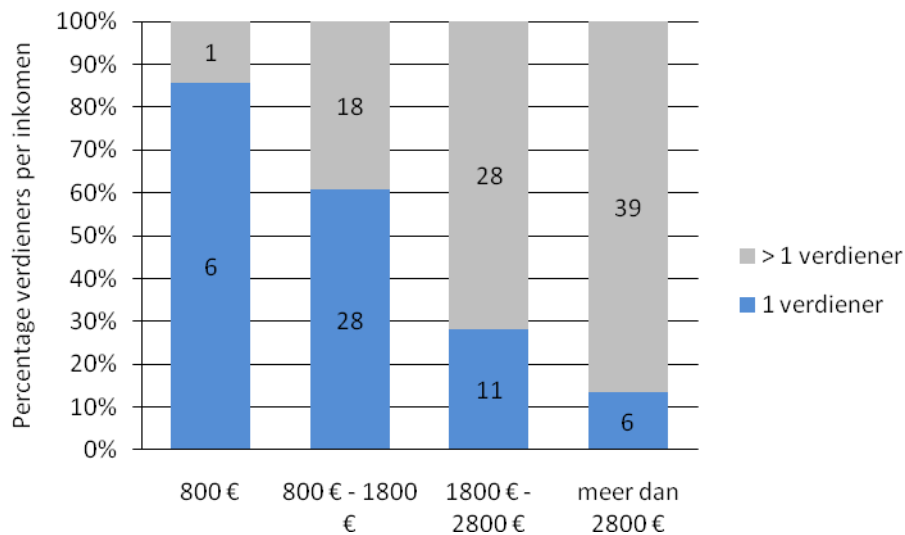
Figuur 5: Aantal gezinnen per gezinsgrootte, uitgedrukt in aantal broers of zussen

Het opleidingsniveau van moeder of vader is weergegeven in onderstaande Figuur 6. Meer dan 70% van de ouders uit de steekproef behaalde een diploma middelbaar of hoger onderwijs.



Figuur 6: Hoogst behaalde diploma moeder en vader

83% van de respondenten (N=137) verstrekke informatie over hun gezinsinkomen en het aantal personen dat hiertoe bijdraagt, zie Figuur 7. Het netto-gezinsinkomen van de respondenten situeert zich vooral boven de armoedegrens: 95% heeft een gezinsinkomen van meer dan 800 €. Toch heeft 39% (N=53) van de respondenten een inkomen lager dan 1800 €. 66% (N=34) van de gezinnen waar maar 1 persoon bijdraagt tot het gezinsinkomen (N=51) situeert zich in deze categorie. Gezinnen waar 2 of meer personen bijdragen tot het gezinsinkomen (N=86) situeren zich vooral bij de inkomens tussen de 1800 en 2800 € (N=28) en deze hoger dan 2800 € (N=39). Bij 1/3^{de} van de gezinnen (37%) is 1 persoon verantwoordelijk voor het volledige gezinsinkomen. Bij 52% van de gezinnen dragen 2 personen bij aan het totale gezinsinkomen en bij 11% van de respondenten zijn dit 3 of meer personen.



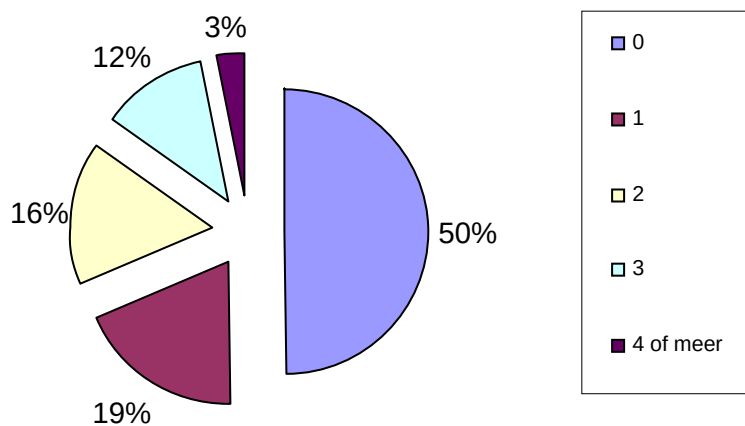
Figuur 7: Aantal gezinnen per categorie netto-gezinsinkomen en percentage gezinnen met 1 of meer dan 1 persoon verantwoordelijk voor gezinsinkomen

4.2. Georganiseerde vrijetijdsbesteding tijdens schooljaar en tijdens de vakantie

4.2.1. Tijdens het schooljaar

88% van de ouders van kinderen met een functiebeperking (N=145) geeft aan een georganiseerde vrijetijdsbesteding voor hun kind belangrijk te vinden. 10% vindt dit niet belangrijk (N=16). 2% van de respondenten heeft deze vraag niet beantwoord (N=4). Het feit dat zo'n overgrote meerderheid dit belangrijk vindt, maakt dat we bij volgende tabellen geen zinvolle verschillen kunnen berekenen tussen ouders die georganiseerde activiteiten wel of niet belangrijk vinden.

De wijze waarop de vrije tijd ingevuld wordt, verschilt aanzienlijk. De helft van de ouders geeft aan dat hun kind aan geen enkele georganiseerde vrijetijdsactiviteit deel neemt (N= 70, 48%), 19% van de kinderen neemt deel aan 1 georganiseerde vrijetijdsactiviteit, 16% aan 2 verschillende activiteiten, en 15% aan 3 of meer (zie Figuur 8). Dit beeld verschilt niet veel als we het opdelen per functiebeperking.



Figuur 8: Percentage kinderen met x verschillende activiteiten tijdens schooljaar

Gemiddeld besteden de kinderen die deelnemen aan een georganiseerde vrijetijdsbesteding hier 116 minuten per week aan, maar zoals ook uit Figuur 8 kan afgeleid worden, zijn er grote verschillen tussen kinderen ($SD=157$). Kinderen die aan meerdere activiteiten deelnemen, besteden ook meer tijd aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten in het totaal ($r=.74$). De gemiddelde tijd besteed aan georganiseerde vrijetijdsbesteding verschilt niet significant naargelang de woonplaats van de kinderen (Brussel, rand, buiten Brussels Hoofdstedelijk Gewest). Op basis van dit gemiddelde kunnen we de groep kinderen opdelen in 3 categorieën: zij die niet deelnemen aan een georganiseerde vrijetijdsactiviteit ($N=70$, inactieve groep), zij die minder dan 116 minuten per week besteden aan georganiseerde vrijetijdsbestedingen ($N=19$ benedengemiddeld actief) en zij die meer dan 116 minuten per week hieraan besteden ($N=56$, bovengemiddeld actief). Merk hierbij op dat 20 respondenten deze vraag niet invulden en bijgevolg niet meegeteld zijn.

Vooraf de zwemclub en jeugdvereniging blijken populair. Respectievelijk 16 en 19% van de respondenten gaat hier minimaal meermaals per maand naar toe. Als we onderstaande tabel bekijken per domein, dan merken we dat de domeinen sport, spel en educatie (24%, 35% en 18% van de respondenten respectievelijk) aanzienlijk meer aangeboord worden dan het domein cultuur (8%).

De rubriek "iets anders" omvat een brede waaier aan activiteiten gaande van verduidelijkingen bij in Tabel 2 vermelde categorieën, niet georganiseerde activiteiten zoals buiten spelen, tot andere activiteiten zoals ballet, basketbal, circusschool, of Arabische les. De duurtijd van één activiteit is gemiddeld 1 uur 8 minuten en is vergelijkbaar voor alle vrijetijdsbestedingen.

Tabel 2: Frequentie en duur vrijetijdsbesteding tijdens het schooljaar

<i>Activiteit</i>	Gemiddelde duur per week	Aantal kinderen dat minimaal meerdere keren per maand deelneemt aan	Percentage kinderen dat minimaal meerdere keren per maand deelneemt aan	Domein
Kinderclub of jeugdatelier	1 uur 6 min	10	6,06%	Spel
Jeugdvereniging	1 uur 16 min	26	15,76%	
Tekenacademie	1 uur 5 min	9	5,45%	Educatie
Dansles	1 uur 16 min	11	6,67%	
Muziekschool	1 uur 9 min	12	7,27%	
Toneelclub	1 uur 2 min	3	1,82%	Cultuur
Filmatelier	1 uur 2 min	2	1,21%	
Muziekvereniging	1 uur 1 min	1	0,61%	
Crea-atelier	1 uur 5 min	9	5,45%	
Zwemclub	1 uur 23 min	32	19,39%	Sport
Dansclub	1 uur 4 min	5	3,03%	
Turnclub of atletiekclub	1 uur 7 min	8	4,85%	
Voetbalclub	1 uur 11 min	11	6,67%	
Club voor gevechtssport	1 uur 6 min	7	4,24%	
Iets anders	1 uur 17 min	21	12,73%	

Ouders geven aan dat ze graag zouden hebben dat hun kind aan andere (bijkomende) activiteiten zou kunnen deelnemen (67%). Dit is vooral uitgesproken voor ouders van kinderen zonder georganiseerde vrijetijdsactiviteit (gemiddeld 76% van de ouders

wiens kind nu geen activiteit heeft tijdens het schooljaar zouden wel graag iets vinden). Echter ook een aanzienlijk deel van de ouders van kinderen die wel deelnemen aan 1 of meerdere activiteiten zoeken nog naar bijkomende activiteiten (27 tot 47%). Verder vinden de ouders dat de tijd die de kinderen nu per week aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten besteden lager ligt dan ze wensen (een gemiddeld verschil tussen reële en gewenste tijdsbesteding van 102 minuten, meer dan anderhalf uur extra): 47% van de ouders zouden graag hebben dat hun kind meer tijd zou kunnen spenderen aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten, slechts 3% wil minder tijd, en 27% van de respondenten stelt dat het huidig aantal uren dat hun kind spendeert aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten overeenkomt met wat ze wensen. 38 respondenten (23%) hebben deze vraag niet beantwoord. Samengevat, een duidelijke vraag naar meer, zowel qua inhoud als qua tijd.

Het is belangrijk hierbij op te merken dat ouders bijkomend veel tijd investeren in de verplaatsingen van en naar deze activiteiten: gemiddeld 42 minuten per week ($SD=7,51$). Deze tijd lijkt niet te verschillen naargelang de woonplaats van het gezin (Brussel, rand rond Brussel, andere). Ook is deze verplaatsingstijd niet langer of korter bij ouders die melden dat vervoer een belangrijke hinderpaal is in hun zoektocht naar een goede vrijetijdsbesteding.

Een tweede belangrijk element is bij welk soort organisatie de kinderen hun vrije tijd besteden: een organisatie gericht op kinderen met functiebeperking, een organisatie gericht op kinderen met een specifieke functiebeperking of een inclusieve organisatie. Eerst en vooral valt op dat de meeste organisaties een lage participatiegraad kennen, met absolute uitschieters zoals de filmateliers en muziekverenigingen. Het merendeel van de organisaties waarop beroep gedaan wordt zijn inclusieve organisaties waar kinderen met en zonder functiebeperking welkom zijn. Slechts enkelingen komen terecht in organisaties voor kinderen met een specifieke beperking. Dit verschilt niet naargelang de woonplaats van de kinderen (Brussel, rand rond Brussel, andere).

Tabel 3: Soort organisatie voor vrijetijdsbesteding tijdens schooljaar: N (%)

<i>Activiteit</i>	Dit doet mijn kind niet	Voor kinderen met een functiebeperking	Voor kinderen met een specifieke functiebeperking	Inclusieve organisatie
Kinderclub of jeugdatelier	154 (93%)	3 (2%)	1 (1%)	7 (4%)
Jeugdvereniging	136 (82%)	4 (2%)	0 (0%)	25 (15%)
Tekenacademie	158 (96%)	2 (1%)	1 (1%)	4 (2%)
Dansles	156 (95%)	2 (1%)	0 (0%)	7 (4%)
Muziekschool	155 (94%)	3 (2%)	0 (0%)	7 (4%)
Toneelclub	163 (99%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (1%)
Filmatelier	165 (100%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Muziekvereniging	165 (100%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Crea-atelier	160 (97%)	2 (1%)	0 (0%)	3 (2%)
Zwemclub	138 (84%)	10 (6%)	1 (1%)	16 (10%)
Dansclub	161 (98%)	1 (1%)	0 (0%)	3 (2%)
Turnclub of atletiekclub	157 (95%)	2 (1%)	1 (1%)	5 (3%)
Voetbalclub	155 (94%)	2 (1%)	0 (0%)	8 (5%)
Club voor gevechtssport	158 (96%)	0 (0 %)	0 (0%)	7 (4%)
Iets anders	152 (92%)	1 (1%)	0 (0%)	12 (7%)

De relatief lage participatiegraad contrasteert met de situatie die de ouders en kinderen zich wensen. Hiernaar werd gepeild met de vraag: "Welke activiteiten zou u uw kind nog graag laten doen? En in wat voor organisatie?" Merk op dat we de antwoordcategorieën 'hier heb ik nog niet over nagedacht, dit hoeft niet voor mij en de blanco antwoorden tot 1 kolom werden samen gevoegd (er waren vooral veel blanco antwoorden).

Uit Tabel 4 kan men afleiden dat ouders een nood ervaren aan een gevarieerd aanbod dat toegankelijk is voor hun kinderen. Alle opgesomde mogelijkheden krijgen 35 tot 50% van de ouders achter zich. In tegenstelling tot de huidige situatie ervaart een

aanzienlijk deel van de ouders vooral een nood aan activiteiten die specifiek georganiseerd wordt voor kinderen met een functiebeperking. Ook inclusieve organisaties zijn gewenst. De nood aan een aanbod opgesplitst naargelang de functiebeperking van het kind is beperkt. Als men mensen naar hun voorkeur vraagt voor soort organisatie, dan verkiest men meestal eenzelfde soort als waar hun kind momenteel een deel van de vrije tijd doorbrengt. Als het kind geen activiteiten heeft, dan wordt vooral een inclusieve organisatie gewenst (48% verkiest een inclusieve organisatie, 29% een organisatie voor kinderen met beperking(en)).

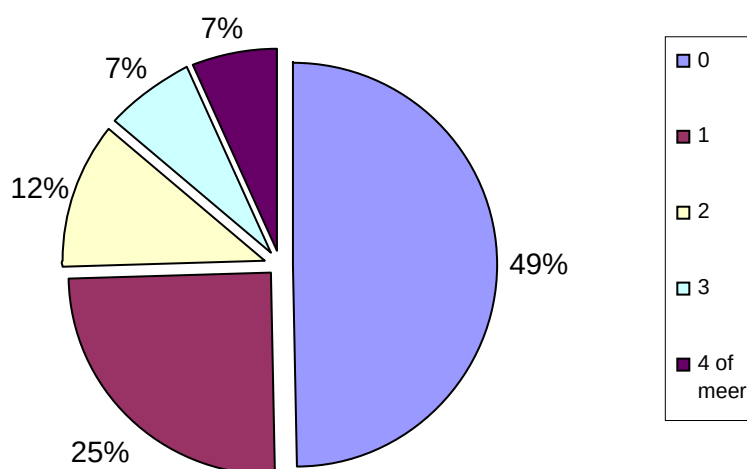
Tabel 4: Gewenste vrijetijdsbesteding en soort organisatie tijdens schooljaar : N (%)

<i>Activiteit</i>	Voor kinderen met een functiebeperking	Voor kinderen met een specifieke functiebeperking	Inclusieve organisatie	Dit hoeft niet of hier heb ik nog niet over nagedacht
Kinderclub of jeugdatalier	29 (18%)	4 (2%)	26 (16%)	99 (60%)
Jeugdvereniging	29 (18%)	7 (4%)	24 (15%)	99 (60%)
Tekenacademie	33 (20%)	7 (4%)	24 (15%)	97 (59%)
Dansles	31 (19%)	6 (4%)	26 (16%)	92 (56%)
Muziekschool	34 (21%)	7 (4%)	19 (12%)	97 (59%)
Toneelclub	40 (24%)	3 (2%)	19 (12%)	100 (61%)
Filmatelier	45 (27%)	2 (1%)	11 (7%)	106 (64%)
Muziekvereniging	38 (23%)	6 (4%)	15 (9%)	102 (62%)
Crea-atelier	29 (18%)	7 (4%)	26 (16%)	95 (58%)
Zwemclub	13 (8%)	12 (7%)	42 (26%)	85 (52%)
Dansclub	38 (23%)	7 (4%)	19 (12%)	95 (58%)
Turnclub of atletiekclub	23 (14%)	9 (6%)	32 (19%)	91 (55%)
Voetbalclub	38 (23%)	2 (1%)	24 (15%)	97 (59%)
Club voor gevechtssport	41 (25%)	3 (2%)	20 (12%)	100 (61%)

4.2.2. Tijdens schoolvakanties

De vakantieperiode levert een ietwat ander beeld op. De activiteiten kunnen weerom geclusterd worden in de vier domeinen: spel, educatie, cultuur en sport, maar de inhoud verschilt licht. Het gaat hierbij vooral om “kampen”.

Verscheidene respondenten hebben de vraag naar aan welke activiteiten hun kind deel neemt tijdens de vakantie blanco gelaten. Dit werd geïnterpreteerd als “mijn kind neemt aan geen van de vermelde activiteiten deel”. Uit Tabel 5 en Figuur 9 blijkt duidelijk dat net zoals tijdens het schooljaar, een groot deel van de kinderen met een beperking gedurende de schoolvakantie niet deelneemt aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten. Dit beeld blijft gelijkaardig als we het bekijken per functiebeperking, enkel kinderen met een visuele beperkingen vormen een uitschieter in de negatieve zin: slecht 1 van de 8 kinderen neemt deel aan een georganiseerde vrijetijdsactiviteit tijdens de vakantie.



Figuur 9: Aantal verschillende activiteiten tijdens de schoolvakanties

De speelpleinwerking, jeugdvereniging, sportkamp en andere activiteiten zijn de meest frequente vormen van vrijetijdsbesteding tijdens de vakantie. Dit maakt spel en sport tot de belangrijkste clusters, net zoals tijdens het schooljaar. De speelpleinwerking springt er uit, en bereikt bijna een derde van de respondenten.

Verder merken we op dat kinderen met een beperking vooral deelnemen aan activiteiten georganiseerd door inclusieve organisaties.

Tabel 5: Soort organisatie voor vrijetijdsbesteding tijdens schoolvakantie

<i>Activiteit</i>	Dit doet mijn kind niet		Voor kinderen met een functiebeperking		Voor kinderen met een specifieke functiebeperking		Inclusieve organisatie	
Speelplein-werking	110	67%	3	2%	1	1%	51	31%
Jeugdvereniging	142	86%	2	1%	0	0%	21	13%
Jeugdvereniging (kamp)	145	88%	3	2%	0	0%	17	10%
Speelweek	155	94%	2	1%	1	1%	7	4%
Muziekstage	164	99%	0	0%	0	0%	1	1%
Toneelkamp	165	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Filmkamp	165	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Muziekkamp	163	99%	0	0%	0	0%	2	1%
Crea-kamp	156	95%	1	1%	0	0%	8	5%
Sportkamp	145	88%	3	2%	0	0%	17	10%
Iets anders	140	85%	3	2%	3	2%	19	12%

Kinderen met een functiebeperking besteden gemiddeld 11,38 dagen in de schoolvakanties aan georganiseerde vrijetijdsbestedingen (blanco antwoorden niet mee gerekend). Het aantal dagen varieert sterk van kind tot kind met een minimum van 0 dagen tot 90 dagen. Op basis hiervan kunnen we de kinderen weerom onder verdelen in 3 groepen: zij die niet deelnemen aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten tijdens de schoolvakanties (N=62, inactieve groep), zij die minder dan 11,38 dagen besteden aan georganiseerde vrijetijdsbestedingen (N=29 benedengemiddeld actief) en zij die meer dan 11,38 dagen besteden hieraan besteden (N=51, bovengemiddeld actief). Merk hierbij op dat 23 respondenten deze vraag niet invulden en bijgevolg niet meegeteld zijn. Waarschijnlijk kan men deze toevoegen aan de inactieve groep, wat het totaal dan op 85 kinderen of 52% van de totale respondentengroep brengt.

De wensen van ouders met betrekking tot het aantal vakantiedagen waarop hun kind zou moeten kunnen deelnemen aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten varieert ook erg sterk en gaat van 0 dagen tot 90 dagen met een gemiddelde van 23 dagen. Als we dit vergelijken met de reële tijdsbesteding, dan bekomen we een gemiddeld verschil tussen gewenste en werkelijke duur van 10 dagen ($SD=16,28$). Ouders wensen dus dat hun kind meer dagen aan zulke vrijetijdsbesteding kan deelnemen (49%). Slechts 4% van de ouders wenst dat hun kind minder dagen deelneemt aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten, en 31% vindt dat het aantal dagen overeenstemt met wat ze wensen. 25% van de ouders heeft niet geantwoord op deze vraag. Het verschil tussen gewenst en reële aantal dagen is kleiner voor de bovengemiddeld actieve kinderen (4,36 dagen) dan voor de gemiddeld actieve (12,24 dagen) of de niet actieve kinderen (15,95 dagen) ($p=0,008$).

Niet enkel het aantal dagen is voor de meeste ouders te beperkt: ook de gewenste invulling is voor de meerderheid niet ideaal. 69% van de ouders zou graag hebben dat hun kind aan andere activiteiten zou kunnen deelnemen tijdens de vakanties. 24% wenst geen andere invulling en 7% beantwoordde deze vraag niet. Dit verschil niet naargelang het soort organisatie waar het kind nu zijn vrije vakantietijd door brengt.

Tabel 6: Soort organisatie voor vrijetijdsbesteding tijdens schoolvakantie

Activiteit	Dit doet mijn kind niet		Voor kinderen met een functiebeperking		Voor kinderen met een specifieke functiebeperking		Inclusieve organisatie	
Speelplein-werking	110	67%	3	2%	1	1%	51	31%
Jeugdvereniging	142	86%	2	1%	0	0%	21	13%
Jeugdvereniging (kamp)	145	88%	3	2%	0	0%	17	10%
Speelweek	155	94%	2	1%	1	1%	7	4%
Muziekstage	164	99%	0	0%	0	0%	1	1%
Toneelkamp	165	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Filmkamp	165	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Muziekkamp	163	99%	0	0%	0	0%	2	1%
Crea-kamp	156	95%	1	1%	0	0%	8	5%
Sportkamp	145	88%	3	2%	0	0%	17	10%
Iets anders	140	85%	3	2%	3	2%	19	12%

Uit Tabel 7 kan men een gelijkaardige conclusie trekken: Ook tijdens de vakantie ervaren ouders een nood aan een gevarieerd aanbod dat toegankelijk is voor hun kinderen, waarbij spel en muziek de belangrijkste domeinen zijn. De nood is echter minder hoog dan tijdens het schooljaar. Alle opgesomde mogelijkheden krijgen 10% tot 30% van de ouders achter zich. Vooral inclusieve organisaties lijken gewenst. Als men mensen naar hun voorkeur vraagt voor soort organisatie dan verkiest men meestal eenzelfde soort als waar hun kind momenteel een deel van de vrije tijd doorbrengt (65 tot 82%). Als het kind geen activiteiten heeft, dan wordt vooral een inclusieve organisatie gewenst (41% verkiest een inclusieve organisatie, 26% een organisatie voor kinderen met beperking(en)).

Tabel 7: Gewenste vrijetijdsbesteding en soort organisatie tijdens vakantie : N (%)

<i>Activiteit</i>	Voor kinderen met een functiebeperking	Voor kinderen met een specifieke functiebeperking	Inclusieve organisatie	Dit hoeft niet of hier heb ik nog niet over nagedacht
Speelplein-werking	6 (4%)	9 (6%)	24 (15%)	100 (61%)
Jeugdvereniging	7 (4%)	6 (4%)	24 (15%)	99 (60%)
Jeugdvereniging (kamp)	6 (4%)	5 (3%)	23 (14%)	102 (62%)
Speelweek	8 (5%)	12 (7%)	27 (16%)	88 (53%)
Muziekstage	7 (4%)	16 (10%)	33 (20%)	82 (50%)
Toneelkamp	5 (3%)	0 (0%)	14 (9%)	106 (64%)
Filmkamp	4 (2%)	2 (1%)	13 (8%)	101 (61%)
Muziekkamp	4 (2%)	1 (1%)	11 (7%)	101 (61%)
Crea-kamp	6 (4%)	4 (2%)	12 (7%)	104 (63%)
Sportkamp	8 (5%)	1 (1%)	20 (12%)	97 (59%)
Iets anders	6 (4%)	9 (6%)	24 (15%)	100 (61%)

4.3. Randvoorwaarden en drempels voor vrijetijdsbesteding

4.3.1. Randvoorwaarden

De vragenlijst peilde o.a. naar het verwachtingspatroon van de ouders ten aanzien van georganiseerde vrijetijdsbesteding. Tabel 8 geeft een overzicht van gewenste randvoorwaarden bij een goede vrijetijdsactiviteit. Evident is dat de kinderen de activiteiten leuk moeten vinden en zich goed moeten voelen in de groep van kinderen waarmee ze de activiteit beleven. Wat opvalt is dat ouders ook verwachten dat hun kinderen nieuwe dingen kunnen leren, vooral op sociaal vlak, en dat de activiteit goed moet zijn voor de gezondheid van hun kind. Dit laatste kan mogelijkjs verstaan worden als een zorg om (medische) veiligheid, maar ook als een wens voor activiteiten die de gezondheid nog kunnen versterken (cf. klemtoon op spel en sport in de voorgaande paragraaf).

Tabel 8: Randvoorwaarden voor een goede vrijetijdsbesteding (% respondenten dat vindt dat deze factor een kenmerk is van een goede vrijetijdsbesteding)

<i>Randvoorwaarde</i>	N	(%)
Als mijn kind de activiteiten leuk vindt	132	(80%)
Als mijn kind zich goed voelt in de groep	127	(77%)
Als mijn kind er nieuwe dingen kan leren	118	(72%)
Als het mijn kind sociaal sterker maakt	111	(67%)
Als het goed is voor de gezondheid van mijn kind	91	(55%)
Als het ervoor zorgt dat mijn kind eens buiten komt, weg van TV en computer	79	(48%)
Als ik geïnformeerd word over de activiteiten	78	(47%)
Als ik weet dat de begeleiding een degelijke opleiding heeft gehad	74	(45%)
Als het aangepast is aan de beperkingen van mijn kind	67	(41%)
Als mijn kind individueel begeleid wordt tijdens de activiteiten	42	(26%)
Als ik zelf eens op adem kan komen	30	(18%)
Als er gestreefd wordt naar een meer inclusieve vrijetijdsbesteding	29	(18%)
Als het opvang is voor wanneer ik niet vrij ben	28	(17%)
Als ik zelf betrokken word bij de werking	15	(9%)
iets anders	7	(4%)

4.3.2. Drempels

Participatie aan vrijetijdsactiviteiten wordt in de perceptie van de ouders nog het meest beïnvloed door het prijskaartje. 38% van de respondenten vinden het aanbod te duur. Dit hangt natuurlijk ook samen met het inkomen van de respondent: 60% van de respondenten met een gezinsinkomen lager dan 1800 € geeft de kostprijs aan als een belangrijke drempel, dit in vergelijking met 43% van de respondenten met een inkomen tussen 1800 € en 2800 € en 18% van de respondenten met een gezinsinkomen boven de 2800 €. Bij de lagere gezinsinkomens passen de uren

waarop de activiteiten doorgaan minder goed en is vervoer ook vaker een probleem (respectievelijk 46% en 42% van deze subgroep vermeldt dit als drempel).

Naast praktische drempels, zoals vervoers- en agendaproblemen, valt het ook op dat ouders bevestigen dat de beschikbaarheid van activiteiten in de regio Brussel te wensen overlaat, en misschien nog belangrijker, dat het aanwezige aanbod niet altijd toegankelijk is. 20% van de ouders vindt dat. Dit wordt vooral vermeld door respondenten met een hoger inkomen (33% van deze subgroep meldt dit als drempel, versus 23% van de groep met een inkomen tussen 1800 € en 2800 €, en 11% van de groep met een inkomen lager dan 1800 €). Een mogelijke verklaring is dat deze laatste groep actiever zoekt naar georganiseerde activiteiten en zo ook vaker op deze drempel stuit.

Tabel 9: Drempels voor vrijetijdsbesteding

<i>Drempel</i>	N	(%)
Het is te duur	63	(38%)
De uren waarop het doorgaat passen mij niet	55	(33%)
Vervoer is een probleem	47	(29%)
Het bestaat niet in Brussel, of we vinden het niet	38	(23%)
De werking staat niet open voor kinderen met een functiebeperking	36	(22%)
Mijn kind wil niet	34	(21%)
Er is geen plaats meer/het is volzet	34	(21%)
Geen kennis of familie om de activiteit samen mee te doen	31	(19%)
Niet genoeg vertrouwen in de begeleiding	26	(16%)
De houding ten opzichte van ons kind zit daar niet goed	14	(9%)
Mijn kind heeft er geen tijd voor	13	(8%)
De taal van mijn kind wordt er niet gesproken	9	(6%)
We moeten wachten	7	(4%)
Toegankelijkheid ter plaatse is een probleem	5	(3%)
Het is teveel moeite voor ons	3	(2%)
Andere reden	17	(10%)

Ook het opleidingsniveau van de moeder is een belangrijke mediërende variabele. Dit is logisch daar deze variabele in belangrijke mate samen varieert met het gezinsinkomen. De conclusies zijn bijgevolg volledig gelijklopend. We maken hier het onderscheid tussen hoogstens een diploma middelbaar onderwijs, versus minimum een diploma hoger onderwijs. In gezinnen waar de moeder hoogstens een middelbaar diploma heeft gehaald is het tijdstip van de activiteiten vaker een probleem (42 % versus 21 % van de hoger opgeleide groep), net als vervoer (39% van de lager opgeleide groep versus 12% van de hoger opgeleide groep) en kostprijs (47 % versus 26 %). Bij gezinnen met een hoger opgeleide moeder komt de toegankelijkheid van de werking meer naar voor als een probleem: 33% van de hoger opgeleide groep meldt dit versus 23% van de lager opgeleide groep).

Het al dan niet hebben van een activiteit tijdens het schooljaar maakt weinig verschil: het is niet zo dat bij kinderen die niet deelnemen aan een georganiseerde vrijetijdsactiviteit andere drempels belangrijker worden dan bij kinderen zonder deelname aan zulke activiteiten.

In de bevraging werd ook gepeild naar specifieke drempels per functiebeperking. Bij 111 kinderen melden de ouders een verstandelijke beperking en/of een ernstige leerstoornis. Ongeveer een vijfde van de ouders met kinderen met een verstandelijke beperking of leerstoornis vermeldt de uitleg bij activiteiten, de inhoud van de activiteiten en de omgang met andere kinderen als belangrijke drempels.

Tabel 10: Drempels specifiek voor kinderen met een verstandelijke beperking of ernstige leerstoornis

<i>Drempel</i>	N	(%)
Niet voldoende uitleg bij activiteiten voor het kind	20	(18%)
Men houdt er geen rekening mee dat mijn kind rap moe is	13	(12%)
Kind doet graag dingen die bedoeld zijn voor jongere kinderen	24	(22%)
Activiteiten zijn te moeilijk	11	(10%)
Omgang met andere kinderen verloopt moeilijk	20	(18%)
Andere	8	(7%)

Bij de kinderen met gedrags- of emotionele problemen (N=29) wordt vooral de omgang met andere kinderen vermeld als problematisch (N=11, 38%). Bij kinderen met motorische problemen (N=24) melden ouders vooral dat de activiteiten niet aangepast zijn aan de fysieke mogelijkheden van het kind (N=18, 75%). Bij kinderen met autismespectrum stoornissen (N=45) vermelden ouders vooral problemen over kennis bij begeleiders i.v.m. autisme (N=21, 47%), het niet kunnen bieden van de structuur die het kind gewend is (N=19, 42%) en een moeilijke omgang met andere kinderen (N=16, 36%) als drempels. Het aantal kinderen met sensorische beperkingen in de steekproef is te klein zinnige uitspraken te kunnen doen over specifieke drempels voor deze groep.

4.4. Informatiebronnen

De ouders krijgen vooral informatie over mogelijke vrijetijdsactiviteiten via de school (45%). Voor de rest zijn ouders vooral aangewezen op het internet (33%), contacten met andere ouders (33%) of stappen op eigen initiatief naar organisatie toe (28%). De organisaties informeren zelf in 19% van de gevallen, hetzij met brochures of in direct contact. Een veel kleiner deel zegt geïnformeerd te worden door beleid (16%) of door een gespecialiseerde vorm van trajectbegeleiding (5%) .

Tabel 11: Huidige informatiebronnen

<i>Informatiebron</i>	N	(%)
De school speelt informatie door.	74	(45%)
Ik zoek het zelf op het internet.	55	(33%)
Ouders vertellen het door aan elkaar.	54	(33%)
Ik stap zelf naar de organisaties toe.	46	(28%)
De overheid stuurt folders op.	27	(16%)
De organisaties zelf sturen folders op.	22	(13%)
Organisaties spreken me persoonlijk aan.	9	(6%)
Een gespecialiseerde organisatie gaat samen met ons op zoek naar geschikte activiteiten.	8	(5%)
Ik krijg een voorstelling van alle mogelijkheden op een speciale beurs.	6	(4%)
De behandelende arts geeft folders mee met mijn kind.	3	(2%)
Op een andere manier	10	(6%)

De huidige stand van zaken op vlak van informatieverstrekking contrasteert met de verwachtingen of wensen van ouders. Hoewel ouders vooral vinden dat de school het belangrijkste doorgeefluik zou moeten zijn (59%), verwachten ze ook meer initiatief van de organisaties zelf (52%) en de overheid (43%): ze willen de informatie ontvangen die ze nodig hebben en er minder actief naar moeten zoeken. Deze voorkeuren blijken onafhankelijk te zijn van gezinsinkomen of opleidingsniveau van de moeder. Wel blijkt dat ouders van kinderen die al aan een georganiseerde activiteit deelnemen, een sterkere voorkeur hebben voor het zelf opzoeken van informatie

(26% versus 12%) en het vernemen van informatie via andere ouders (35% versus 19%).

Tabel 12: Gewenste informatiebronnen

<i>Informatiebron</i>	N	(%)
De school speelt informatie door.	97	(59%)
De organisaties zelf sturen folders op.	85	(52%)
De overheid stuurt folders op.	71	(43%)
Ouders vertellen het door aan elkaar.	44	(27%)
Een gespecialiseerde organisatie gaat samen met ons op zoek naar geschikte activiteiten.	35	(21%)
Organisaties spreken me persoonlijk aan.	33	(20%)
Ik zoek het zelf op op het internet.	32	(19%)
Ik krijg een voorstelling van alle mogelijkheden op een speciale beurs.	25	(15%)
Ik stap zelf naar de organisaties toe.	21	(13%)
De behandelende arts geeft folders mee met mijn kind.	15	(9%)
Op een andere manier	4	(2%)

4.5. Vrije suggesties en commentaren van ouders

Bij de vrije suggesties of commentaren van ouders onderscheiden we een aantal weerkerende thema's. De thema's ondersteunen de resultaten van de bevraging, en leggen vooral extra nadruk op kennis bij begeleiding van omgaan met kinderen met een beperking, en op de nood aan een ruimer aanbod aan toegankelijke en aangepaste activiteiten.

a) Nood aan meer en betere ondersteuning

- "Een apart groepje voor kinderen met ASS op speelpleinwerking en in sportclubs zou al een oplossing zijn"
- "een persoonlijke begeleider / vertrouwenspersoon die met mijn zoon meegaat"
- "Gebaren zoals SMOG bij de begeleiding kan van pas komen"

- "Het zou ideaal zijn als er meer sportclubs gehandicapten zouden aanvaarden en er de nodige begeleiding voorzien."
- "Meer aangepast verantwoord personeel (bijv. wat te doen bij epilepsie etc...); Verversen van pamber voor mijn kind [is heel belangrijk, want het heeft een] nierprobleem en kan niets zeggen"
- "Te horen krijgen dat je kind kan meedoen als het begeleid wordt door een ouder... is niet acceptabel."
- "Opvang op school tijdens de zomervakantie"
- "Een begeleidster die soms een tijdje kan doorbrengen al spelend, knutselend,... want wij kunnen niet altijd met ons kind spelen"
- "een extra begeleider per voetbalclub die de trainers kan helpen als er vragen of problemen zijn."
- "Kwaliteit van begeleiders is noodzakelijk"
- "Ons kind heeft geschoolde, professionele begeleiding nodig, zowel naar de verduidelijking van activiteiten toe als naar begeleiding in de sociale omgang met andere kinderen. Als die begeleiding er is, kan ons kind deelnemen aan bijna elke activiteit van welke organisatie dan ook. Jammer genoeg bestaat er geen organisatie die begeleiders aanbiedt die mee instappen in een "gewone" activiteit."
- "Meer organisaties die werken met inclusie voor ASS-kinderen; betere opleiding van monitoren".
- "Meer sportverenigingen in Brussel opbouwen; meer buitenschoolse opvang; meer opvang voor kinderen met problemen".

b) Nood aan informatie/misvattingen

- "Ik ben misschien nog onvoldoende geïnformeerd maar ik heb de indruk dat het huidige aanbod eerder gericht is op fysieke beperkingen."
- "Betere informatie [nodig], meer verspreid, goedkoper.
- "Meer info over activiteiten ontvangen. Nu is het een lange zoektocht en veel proberen, ontgoochelingen enz.... alvorens een gepaste club, met de gewenste begeleiding gevonden wordt."
- "Meer info over opvang van gehandicapte kinderen in je regio tijdens schoolvakanties. Waar kan men terecht?"

- "Il existe peu d'endroits pour nos enfants donc on est obligé de faire ce qu'on trouve."
- "Meer clubs of info voor kinderen die mentaal of motorische achterstand hebben"
- "Ik denk dat het goed zou zijn als er lijsten bestaan van organisaties/kampen/cursus/lessen voor 'gewone' kinderen, die open staan voor kinderen met een functiebeperking."
- "Het eerste probleem is iets aangepast te vinden!"

c) Vrije tijd kost (te) veel

- "J'aimerais les inscrire à un stage de sport tous les 3 c'est impossible car cela me coûterait trop cher (environ 65 euros pour 5 jours)."
- "Het mag toch goedkoper zijn of terugbetaald worden door de ziekenfondsen"
- "Vrijtijdsbesteding hoeft niet want ik kan dat niet betalen"
- "Een beurs zou drempelverlagend zijn om een goede vrijtijdsbesteding te vinden."
- "Mijn kind gaat niet naar organisatie omdat we daar de mogelijkheden niet voor hebben"
- "Eigenlijk neemt mijn kind geen deel aan sport of activiteit, omdat ook om de kosten 't gaat die zo hoog zijn"

d) Sociale drempels

- "Je vreest ook dat de mondigste kleuters de spot zouden drijven met je kind. Die gevoeligheid breng je niet graag ter sprake; We worden er als ouders dagelijks mee geconfronteerd dat een gedragsstoornis toch wel een heel andere aanpak vergt dan in vergelijking met een fysieke handicap"
- "Sociaal contact is een van zijn grote problemen en door altijd met andere autisten (op school bijvoorbeeld) om te gaan, blijkt dat toch heel beperkt/beperkend. Van "gewone" kinderen/mensen kan hij meer opsteken, maar dat moet op een veilige manier kunnen!"

- "Ons kind heeft [...] begeleiding nodig [...] naar begeleiding in de sociale omgang met andere kinderen".

e) Taalprobleem

- "Ik heb niet genoeg info over vrijetijdsbesteding in Brussel exclusief gegeven in het Nederlands (mijn kind heeft een taalprobleem!)"
- "Ik zou doodgraag willen dat ze iets doet maar de taal is altijd het probleem"
- "Ik zou graag willen meer activiteiten, groepen voor nederlandstalige in Brussel kunnen vinden."

f) Geen problemen

- "Je suis content, j'ai pas de problem"
- "Je voulais vous dire tout simplement que mon fils a aucune difficulté, aucun handicap, chez lui tout est normal, il a juste des difficultés dans ces études c'est tout."
- "Neen, alles verloopt naar wens"
- "Ze [mijn kinderen] doen allemaal een activiteit naar hun zin."
- "Neen, ik heb er geen [opmerkingen]".

4.6. *Perspectief van het kind*

Het tweede deel van de vragenlijst was gericht aan de kinderen zelf. Alleen of samen met hun ouders konden zij aangeven welke activiteiten ze in het schooljaar en tijdens de schoolvakantie doen, of ze deze leuk vinden, en wat het voor hen precies leuk of niet leuk maakt. We vermelden op voorhand dat bij de interpretatie van de antwoorden enkele aannames noodzakelijk waren. Deze worden per vraag telkens duidelijk vermeld.

4.6.1. Participatie aan activiteiten tijdens schooljaar en schoolvakanties

De eerste vraag peilde naar de vrijetijdsactiviteiten tijdens het schooljaar. Tabel 13 geeft een overzicht van de participatie aan verschillende soorten vrijetijdsactiviteiten. Enige voorzichtigheid is geboden bij de interpretatie van de tabel. Sommige kinderen beoordelen of een activiteit leuk is of niet onafhankelijk van het feit of ze eraan deelnemen. Ook komt hun antwoord met betrekking tot deelname niet altijd overeen met wat de ouders eerder aangeven. We gaan er van uit dat het antwoord van de ouder met betrekking tot al dan niet deelnemen het juiste is. Mogelijk is het voor de kinderen (te) moeilijk om het onderscheid te maken tussen de activiteit op zich (vb voetballen) en dit doen in georganiseerd verband. In Tabel 13 wordt daarom het onderscheid gemaakt tussen 'doen dit niet' (ouder en kind zeggen dit niet te doen), 'doen dit wel' (ouder en kind zeggen dit te doen), en 'zeggen dit te doen' (kind zegt dit te doen, maar ouder zegt dat kind dit niet doet).

We veronderstellen ook dat de evaluatie van het kind met betrekking tot het al dan niet leuk vinden van een activiteit ook zinvol is als het kind (momenteel) niet aan zulke activiteit deel neemt. Tot slot interpreteren we een oningevuld antwoord als "het kind neemt niet deel aan de desbetreffende activiteit".

Uit Tabel 13 blijkt weerom dat erg weinig kinderen deelnemen aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten. De hoogste participatie zien we bij jeugdverenigingen (N=27, 16%) en zwemclubs (N=30, 17%), conform de antwoorden van de ouders in rubriek 4.2.1.

Tabel 13: Participatie aan activiteiten tijdens het schooljaar volgens kind

<i>Activiteit</i>	Doen dit niet		Doen dit wel*		Zeggen dit te doen **		Oningevuld	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Naar een kinderclub of jeugdatelier gaan	107	(65%)	9	(5%)	11	(7%)	38	(23%)
Naar een jeugdvereniging zoals scouts of chiro gaan	97	(59%)	27	(16%)	7	(4%)	34	(21%)
Naar de tekenacademie gaan	111	(67%)	6	(4%)	10	(6%)	38	(23%)
Naar de dansles gaan	105	(64%)	11	(7%)	13	(8%)	36	(22%)
Naar de muziekschool gaan	107	(65%)	10	(6%)	11	(7%)	37	(22%)
Naar een toneelclub gaan	118	(72%)	4	(2%)	8	(5%)	35	(21%)
Naar een filmatelier gaan	114	(69%)	1	(1%)	12	(7%)	38	(23%)
Naar een muziekvereniging gaan	120	(73%)	0	(0%)	8	(5%)	37	(22%)
Naar een crea-atelier gaan	109	(66%)	9	(5%)	8	(5%)	39	(24%)
Naar een zwemclub gaan	89	(54%)	30	(18%)	11	(7%)	35	(21%)
Naar een dansclub gaan	112	(68%)	3	(2%)	12	(7%)	35	(21%)
Naar een turnclub of atletiekclub gaan	112	(68%)	8	(5%)	9	(5%)	36	(22%)
Naar een voetbalclub gaan	111	(67%)	12	(7%)	7	(4%)	35	(21%)
Naar een club voor gevechtssport gaan	116	(70%)	10	(6%)	5	(3%)	34	(21%)
Iets anders	79	(48%)	16	(10%)	1	(1%)	69	(42%)

(*) Vergeleken met de antwoorden van de ouders

(**) Zeggen dit te doen, maar doen dit volgens de ouders niet

Wanneer we in een volgende stap bekijken hoe leuk de kinderen deze activiteiten vinden, waarbij we geen onderscheid meer maken tussen kinderen die de activiteit doen en kinderen die ze mogelijks niet doen (cf. eerder vermeld interpretatieprobleem), zien we dat alle activiteiten relatief hoge scores krijgen. De beoordelingen worden samengevat Tabel 14. De meeste frequent beoefende

activiteiten (zwemmen en jeugdvereniging) blijken ook in de top 3 te zitten van de leukste activiteiten.

Tabel 14: Beoordeling door kinderen hoe leuk activiteiten zijn tijdens het schooljaar

<i>Activiteit</i>	Gemiddelde score op 3	(N)
Naar een dansclub gaan	2,87	(15)
Naar een zwemclub gaan	2,82	(41)
Naar een jeugdvereniging zoals scouts of chiro gaan	2,80	(34)
Naar een crea-atelier gaan	2,76	(17)
Naar een turnclub of atletiekclub gaan	2,76	(17)
Naar de dansles gaan	2,76	(24)
Naar een kinderclub of jeugdatelier gaan	2,71	(20)
Naar een voetbalclub gaan	2,70	(19)
Naar de tekenacademie gaan	2,68	(16)
Naar een filmatelier gaan	2,63	(13)
Naar een club voor gevechtssport gaan	2,54	(15)
Naar de muziekschool gaan	2,53	(21)
Naar een toneelclub gaan	2,52	(12)
Naar een muziekvereniging gaan	2,33	(8)

De tweede vraag peilde naar de vrijetijdsactiviteiten tijdens de schoolvakanties. Tabel 15 geeft ervan een overzicht. Opnieuw is enige voorzichtigheid geboden bij de interpretatie van de tabel. Sommige kinderen beoordelen de activiteit alsof ze er aan deelnemen, terwijl de ouders eerder in de vragenlijst hebben aangegeven dat dit niet zo is. Daarom wordt weerom het onderscheid gemaakt tussen 'doen dit niet' (ouder en kind zeggen dit niet te doen), 'doen dit wel' (ouder en kind zeggen dit te doen), en 'zeggen dit te doen' (kind zegt dit te doen, maar ouder zegt dat kind dit niet doet).

Tabel 15: Participatie aan activiteiten tijdens de vakantie volgens kind

<i>Activiteit</i>	Doen dit niet		Doen dit wel*		Zeggen dit te doen		Oningevuld	
	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
Naar de speelpleinwerking gaan	73	(44%)	54	(33%)	6	(4%)	32	(19%)
Naar een jeugdvereniging zoals scouts of chiro gaan	104	(63%)	20	(12%)	5	(3%)	36	(22%)
Met een jeugdvereniging zoals scouts of chiro op kamp gaan	108	(65%)	17	(10%)	3	(2%)	37	(22%)
Naar een speelweek gaan	113	(68%)	9	(5%)	6	(4%)	37	(22%)
Op muziekstage gaan	123	(75%)	1	(1%)	4	(2%)	37	(22%)
Op toneelkamp gaan	123	(75%)	2	(1%)	2	(1%)	38	(23%)
Op filmkamp gaan	125	(76%)	0	(0%)	3	(2%)	37	(22%)
Op muziekkamp gaan	124	(75%)	1	(1%)	3	(2%)	37	(22%)
Op crea-kamp gaan	118	(72%)	9	(5%)	4	(2%)	34	(21%)
Naar een sportkamp gaan	108	(65%)	17	(10%)	5	(3%)	35	(21%)
Iets anders	76	(46%)	19	(12%)	3	(2%)	67	(41%)

(*) Vergeleken met de antwoorden van de ouders

(**) Zeggen dit te doen, maar doen dit volgens de ouders niet

Wanneer we er van uitgaan dat het niet invullen van de vraag betekent dat het kind niet aan de desbetreffende activiteit deelneemt, valt op dat de kinderen duidelijk meer participeren aan vrijetijdsactiviteiten tijdens de schoolvakanties. De hoogste participatie zien we voor speelpleinwerking, jeugdverenigingsleven, sportkampen en speelweken. Heel weinig kinderen gaan op muziek-, toneel-, film-, of creakamp.

Wanneer we bekijken hoe leuk de kinderen deze activiteiten vinden, met opnieuw geen onderscheid tussen kinderen die de activiteit doen en kinderen die ze mogelijks niet doen (cf. eerder vermeld interpretatieprobleem), zien we niet alleen dat alle activiteiten relatief hoge scores krijgen, maar ook, opvallend, dat het net die dingen zijn die weinig kinderen doen, namelijk op muziek- of creakamp gaan, die erg hoge scores behalen. Deze resultaten dienen uiterst voorzichtig geïnterpreteerd te worden,

gezien het lage aantal beoordelingen, maar toch is de unanimiteit opvallend. De meerderheid, die naar de speelpleinwerking gaat, is als volgt verdeeld: 6 (10%) kinderen vinden het niet leuk, 12 (20%) vinden het 'gewoon', terwijl 42 (70%) kinderen het leuk vinden. De verdelingen voor de andere activiteiten zijn minder gespreid. Tabel 16 bevat daarom enkel de gemiddelde scores.

Tabel 16: Beoordeling door kinderen hoe leuk activiteiten zijn tijdens de vakantie

<i>Activiteit</i>	Gemiddelde score op 3	(N)
Op muziekstage gaan	3,00	(5)
Op muziekkamp gaan	3,00	(4)
Op crea-kamp gaan	2,92	(13)
Met een jeugdvereniging zoals scouts of chiro op kamp gaan	2,85	(20)
Naar een sportkamp gaan	2,68	(22)
Naar de speelpleinwerking gaan	2,60	(60)
Naar een speelweek gaan	2,60	(15)
Naar een jeugdvereniging zoals scouts of chiro gaan	2,56	(25)
Op toneelkamp gaan	2,50	(4)
Op filmkamp gaan	2,00	(3)

4.6.2. Randvoorwaarden en drempels vanuit het perspectief van kinderen

De kinderen vinden activiteiten vooral leuk als ze ze kunnen beleven met vrienden. Het sociale aspect is het allerbelangrijkst, dat blijkt ook uit de beoordelingen dat de begeleiding leuk moet zijn en dat men nieuwe vrienden moet kunnen maken. Bewegingsvolle en leerrijke activiteiten genieten de voorkeur. Ook het prestatieaspect is niet te onderschatten. Nogal wat kinderen geven aan dat ze goed in hun activiteit willen zijn, of zelfs de beste. Tot slot is hulp van de begeleiders, of van andere kinderen een belangrijke randvoorwaarde. Het sociale aspect wordt ook door de ouders vermeld als een van de belangrijke determinanten van een geslaagde vrijetijdsactiviteit (zie Tabel 8).

Tabel 17: Randvoorwaarden voor een leuke activiteit volgens kinderen

<i>Randvoorwaarde</i>	N	(%)
Als mijn vrienden erbij zijn	87	(53%)
Als ik kan bewegen	85	(52%)
Als de begeleiders leuk zijn	78	(47%)
Als ik nieuwe vrienden kan maken	72	(44%)
Als ik nieuwe dingen kan leren	69	(42%)
Als ik er goed in ben	68	(41%)
Als de begeleiders mij helpen	59	(36%)
Als ik mij kan ontspannen	44	(27%)
Als de andere kinderen mij helpen	42	(26%)
als ik de beste kan zijn	39	(24%)
Ik weet het niet	8	(5%)
Andere reden:	8	(5%)

Net als bij de randvoorwaarden speelt het sociale aspect ook de belangrijkste rol als het op drempels aankomt: uitgesloten, gepest of uitgelachen worden zijn belangrijke redenen waarom een activiteit als niet leuk wordt beoordeeld door de kinderen.

Verder is opnieuw het prestatie-aspect belangrijk: het moeilijkheidsgehalte van de activiteiten, ze (daardoor) niet goed kunnen uitvoeren, de uitleg of de andere kinderen niet goed begrijpen, zijn zaken die heel wat kinderen als storend ervaren. Dat vervelende, flauwe of kinderachtige activiteiten problematisch zijn, is evident. Daar tegenover staat dat de activiteiten zeker bij kinderen met een verstandelijke beperking, ook niet te moeilijk mogen zijn (zie Tabel 10).

Hulp van begeleiders of van andere kinderen mag niet ontbreken. Opvallend is dat er, hoewel weinig, toch kinderen zijn die aangeven dat ze soms te vaak geholpen worden. Hoewel we vaststellen dat ouders soms verbieden om deel te nemen aan sommige activiteiten, kennen we de mate niet waarin dit verbod handicapgerelateerd is.

Tabel 18: drempels voor een leuke activiteit volgens kinderen

<i>Drempels</i>	N	(%)
De andere kinderen willen niet met mij spelen	74	(45%)
Ik word gepest, of uitgelachen	64	(39%)
Ik kan het niet zo goed als de rest	54	(33%)
Ik kan de uitleg niet goed begrijpen	54	(33%)
Het is te moeilijk	53	(32%)
De andere kinderen begrijpen mij niet	53	(32%)
Ik verveel mij daar	50	(30%)
Ik begrijp de andere kinderen niet	38	(23%)
De begeleiders zijn niet leuk	37	(22%)
De begeleiders helpen mij niet genoeg	32	(19%)
Het is flauw of kinderachtig	30	(18%)
Wat ik het liefst zou willen doen, mag ik niet van mijn ouders	17	(10%)
De andere kinderen helpen mij niet genoeg	15	(9%)
De begeleiders willen mij teveel helpen	13	(8%)
De andere kinderen willen mij teveel helpen	11	(7%)
Andere reden	3	(2%)

5. Algemeen besluit

De basisvraag van dit onderzoek was: wat zijn de noden van Brusselse kinderen met een functiebeperking binnen een vrijetijdscontext? Dit werd geconcretiseerd via volgende vragen:

- Hoe wordt de vrije tijd van de kinderen met een functiebeperking ingevuld?
- Wat zijn de mogelijke drempels voor de participatie aan een vrijetijdsaanbod voor deze kinderen en wat zijn mogelijke antwoorden hierop?
- Kennen de kinderen en hun ouders het bestaande aanbod en is er vraag naar een uitbreiding van het aanbod?

Om deze vragen zo goed mogelijk te beantwoorden bevatte het onderzoeksopzet drie componenten: een literatuurstudie en terreinverkenning, focusgroepsgesprekken met ouders en kinderen, en een vragenlijst bij ouders en kinderen (N=165).

5.1. Hoe wordt de vrije tijd van kinderen met een functiebeperking ingevuld?

Vrije tijd werd in dit onderzoek strikt geïnterpreteerd als georganiseerde vrijetijdsbesteding, d.w.z. een regelmatig weerkerend en duurzame vorm van vrijetijdsbesteding ingericht door een organisatie.

5.1.1. Tijdens het schooljaar

Uit het onderzoek blijkt dat ongeveer de helft (48%) van de ondervraagde kinderen met een beperking tijdens het schooljaar aan geen enkele georganiseerde vrijetijdsactiviteit deelneemt. Er is dus een relatief grote 'inactieve' groep. 19% van de kinderen neemt deel aan één georganiseerde vrijetijdsactiviteit, en 31% aan twee of meer activiteiten. Wanneer we dit bekijken in termen van duur van de activiteit, en vergelijken met het gemiddelde van 116 minuten per week, is ongeveer 13% beneden gemiddeld actief en 39% boven gemiddeld actief.

De meest populaire vrijetijdsbestedingen zijn de zwemclub en de jeugdvereniging.

Van de vier onderscheiden domeinen van vrijetijdsbesteding zijn respectievelijk spel (35%), sport (24%) en educatie (18%) het populairst. Aan culturele activiteiten wordt het minst deelgenomen (8%). De duur van participatie aan activiteiten verschilt niet significant per soort van activiteit : eenmaal een activiteit gekozen, besteden de kinderen er ongeveer even veel tijd aan. De meeste zouden graag hebben dat hun kind meer tijd zou kunnen spenderen aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten. Hierbij vragen ze zowel naar een louter kwantitatieve verhoging (meer tijd) als naar een ruimere waaier aan activiteiten (bijkomende, andere activiteiten).

Ouders van kinderen die deelnemen aan activiteiten kiezen nu vooral activiteiten die 'inclusief' zijn, d.w.z. open staan voor kinderen met en zonder beperking, maar dit is niet altijd de gewenste situatie. Ouders zouden liever ook meer specifiek aangepaste activiteiten zien.

5.1.2. Tijdens schoolvakanties

Ook tijdens de vakanties nemen kinderen met een beperking slechts in minder dan de helft van de gevallen (48%) deel aan georganiseerde activiteiten. Het gaat dan vooral om deelname aan "kampen". Een belangrijke uitschieter hierbij is de speelpleinwerking die 33% van de respondentengroep bereikt. Globaal zijn spel en sport de belangrijkste clusters, net zoals tijdens het schooljaar. Het gaat dan vooral om 'inclusieve' organisaties die open staan voor kinderen met en zonder beperking.

Ook hier vragen ouders naar een ruimer aanbod: gemiddeld zouden ouders graag hebben dat hun kind 10 dagen **extra** kan spenderen aan georganiseerde vrijetijdsbesteding. Niet enkel het aantal dagen is voor de meeste ouders te beperkt: ook de gewenste invulling is voor de meerderheid niet ideaal. 69% van de ouders zou graag hebben dat hun kind aan andere (bijkomende) activiteiten zou kunnen deelnemen tijdens de vakanties.

5.2. Wat zijn de mogelijke drempels voor de participatie aan een vrijetijdsaanbod voor deze kinderen en wat zijn de antwoorden hierop?

In het onderzoek werd een drempel opgevat als een hindernis tussen wat men ervaart en wat men verwacht. Het ICF-model voor de conceptualisering van handicap werd gebruikt omdat het ruimte laat voor belemmeringen die eigen zijn aan de functiebeperking enerzijds, maar ook voor andere, interne en externe, beïnvloedende factoren. In de hierna volgende besluiten is er extra aandacht voor factoren die niet bij de persoon zelf liggen.

5.2.1. Kansarmoede

Via de focusgroepen kreeg de onderzoeker indirect, via een verkenning van de omstandigheden voor de bevraging, een zicht op de context en de leefwereld van de kinderen. Wat daarbij opviel was dat het beeld van kinderen uit types 1,3 en 8 als kansarme kinderen niet doorbroken werd, en dat de school vaak de enige hefboom is om op vlak van vrije tijd toch nog kansen te bieden. Dit onderzoek naar de noden op vlak van vrije tijd botste op de vaststelling dat de betrokken kinderen weinig vergelijkingspunten hadden.

Dat kansarmoede een drempel is, werd ook bevestigd in de resultaten van de vragenlijst. 38% van de respondenten vinden het aanbod te duur. Deze drempel hangt samen met het inkomen van de respondent: 60% van de respondenten met een gezinsinkomen lager dan 1800 € geeft de kostprijs aan als een belangrijke drempel, dit in vergelijking met 43% van de respondenten met een inkomen tussen 1800 € en 2800 € en 18% van de respondenten met een gezinsinkomen boven de 2800 €. Bij de lagere gezinsinkomens passen de uren waarop de activiteiten plaats vinden minder goed en is vervoer ook vaker een probleem (zie 5.2.2).

5.2.2. Beschikbaarheid van het aanbod en mobiliteit

In de focusgroepen kwam aan bod dat de ouders problemen ondervinden in het vinden van toegankelijke en geschikte activiteiten voor hun kind, of dat ze te weinig op de hoogte zijn van activiteiten die niet worden aangeboden door de school.

In de vragenlijst bevestigen de ouders dat de beschikbaarheid van activiteiten in de regio Brussel te wensen overlaat, en misschien nog belangrijker, dat het aanwezige aanbod niet altijd toegankelijk is. 20% van de ouders vindt dat. Dit wordt vooral vermeld door respondenten met een hoger inkomen. Een mogelijke verklaring is dat deze laatste groep actiever zoekt naar georganiseerde activiteiten en zo ook vaker op deze drempel stuit.

Ouders besteden veel tijd aan vervoer: gemiddeld 42 minuten per week. Niet alleen als ze buiten of in de rand van Brussel wonen, maar ook in Brussel zelf.

Mobiliteitsproblemen hangen samen met het gezinsinkomen: bij gezinnen met een lager gezinsinkomen (lager dan 1800€), is vervoer vaker een probleem (42% van deze groep) dan bij de hogere (meer dan 1800€) gezinsinkomens (22%). Een gelijkaardige relatie vinden we tussen vervoer als drempel en het opleidingsniveau van de moeder, waarbij een lagere opleiding samen gaat met meer vervoersproblemen (39% van de lager opgeleide groep versus 12% van de hoger opgeleide groep). Een drempel staat dus vaak niet op zichzelf, maar hangt samen met andere drempels, wat dit participatieprobleem extra complex maakt.

5.2.3. De aard van de beperking

Uit de focusgroepen kwam naar voor dat sommige ouders het doelgroepspecifieke karakter van een vrijetijdsbesteding belangrijk vinden, en dat ze daardoor vaak een grote(re) investering moeten doen om een geschikt aanbod te vinden. Voor kinderen met auditieve beperking is communicatie bijvoorbeeld cruciaal. Voor kinderen met motorische beperking is sport niet evident. Voor ouders van kinderen met verstandelijke beperking zijn het niveau van de activiteit of de uitleg en de nood aan extra begeleiding (en taak van de gezinsleden hierin) aandachtspunten.

Of de aard van de functiebeperking doorslaggevend is voor de participatie van de kinderen is moeilijk te bepalen op basis van de vragenlijst. Bij de doelgroepspecifieke vragen van de vragenlijst zagen we alvast geen grote respons.

Uit de vragenlijst blijkt wel dat de aard van de functiebeperking geen verschillen met zich meebrengt voor de duur van activiteiten. Ook de aard van de gekozen activiteit verschilt niet naargelang de functiebeperking.

Kinderen met verschillende functiebeperkingen antwoorden heel consistent op vragen rond wat ze leuk en niet leuk vinden. Het sociale aspect van de vrijetijdsbesteding is het belangrijkste, en dit onafhankelijk van de aard van de eigen beperking.

Hoewel elke doelgroepspecifieke bekommernis gerespecteerd moet worden, zeker als het gaat om verschillen in taal en cultuur (zoals bij de Dovencultuur), mag op basis van dit onderzoek niet het beeld ontstaan dat elke ouder een eigen gespecialiseerde vorm van doelgroepgerichte vrijetijdsbesteding wil. Wat doorklinkt is een vraag om "goede" vrijetijdsbesteding, in de zin dat er voldoende aanbod is enerzijds, en aangepaste begeleiding, communicatie en vervoer anderzijds. In tegenstelling tot de huidige situatie, waar er ofwel geen, ofwel een participatie aan gewone vrijetijdsverenigingen is, ervaart een aanzienlijk deel van de ouders vooral een nood aan activiteiten die aangepast zijn aan het hebben van een functiebeperking (bv. op vlak van infrastructuur, expertise en competenties van de begeleiding). Ook inclusieve organisaties zijn gewenst, mits aan deze voorwaarde is voldaan. De nood aan een aanbod opgesplitst naargelang de specifieke functiebeperking van het kind is beperkt.

5.2.4. Sociale aanvaarding

De kinderen zelf geven een sterk signaal dat een "leuke" activiteit voor hen betekent dat ze plezier kunnen hebben *samen met* hun vrienden en vriendinnen. Ze willen het beleven met de vriend(inn)en die ze kennen, ze willen zich aanvaard voelen en niet uitgelachen. Ze willen activiteiten waarin hun beperking niet tussen hen en de groep staat. Ze willen het evengoed kunnen doen als de andere kinderen, ze willen alles begrijpen en mee kunnen doen. Gelijkaardige verwachtingen worden geuit naar begeleiders.

5.2.5. Informatiedoorstroming

De nood aan informatie kwam naar voor in de focusgroepen, en werd ook bevestigd door de resultaten van de vragenlijst. Ouders verwachten en appreciëren informatie die tot bij hen komt, zodanig dat ze deze niet zelf steeds moeten gaan zoeken. In de resultaten van de vragenlijst zie we echter dat ouders ook zelf stappen moeten ondernemen om de nodige informatie te verkrijgen (zie 5.3).

Belangrijk is evenwel dat de informatiedoorstroming van de ouders naar het kind wellicht ook beter kan. In het conceptueel kader maakten we een onderscheid tussen wat ouders denken en wat kinderen graag willen. Dit is niet sterk uit het onderzoek gekomen. Wat wel opviel is dat kinderen sterk geholpen werden bij het invullen van de vragenlijst en dat ze voor de organisatie van hun vrijetijdsbesteding sterk op de bereidheid van hun ouders dienen te vertrouwen. In dat opzicht dient mogelijks ook gedacht te worden aan informatiedoorstroming die rechtstreeks gericht is aan het kind.

5.2.6. Individuele, kwalitatieve begeleiding

Begeleiding bij vrije tijdsactiviteiten dient kwaliteitsvol te zijn. Ouders zijn kritisch op dit vlak en zullen hun kinderen niet laten participeren als ze niet zeker zijn omtrent de kwaliteit van de begeleiding op de vrijetijdslocatie. Ze hebben soms negatieve ervaringen gehad bij vorige pogingen tot participatie, en zien dit als een drempel voor het starten of plannen van nieuwe activiteiten. Ook kinderen verwijzen naar dit aspect, met als belangrijk element dat de begeleiders 'leuk' moeten zijn.

Een andere verwijzing naar de noodzaak van een goede begeleiding ligt in het enthousiasme waarmee ouders in de focusgroepen reageerden op de mogelijkheid van trajectbegeleiding. Ouders zien de zoektocht naar een gepast vrijetijdsaanbod als een grote investering, en voelen zich soms schuldig omdat ze weten dat de verantwoordelijkheid voor de maatschappelijke participatie van hun kind bij hen ligt. Trajectbegeleiders kunnen een oplossing bieden voor dit probleem door de ouders wat te ontlasten van deze verantwoordelijkheid en de zorg voor een gepast vrijetijdsaanbod mee te helpen dragen.

5.3. Kennen de kinderen en hun ouders het bestaande aanbod en is er vraag naar een uitbreiding van het aanbod?

De vraag naar een uitbreiding wordt door de meerderheid van de ouders met een volmondig "ja" beantwoord, dit zowel m.b.t. de breedte van het aanbod, als m.b.t. de omvang van de tijdsbesteding, en zowel tijdens het schooljaar als tijdens de vakantieperiodes.

Ongeveer de helft van de ouders krijgt momenteel vooral informatie over mogelijke vrijetijdsactiviteiten via de school. Daarnaast is telkens een derde van de ouders aangewezen op het internet of contacten met andere ouders. Belangrijk is dat ouders vaak niet zelf eerst initiatief nemen. Slechts ongeveer een kwart van de ouders stapt op eigen initiatief naar een organisatie toe. Slechts één vijfde van de ouders ervaart dat de organisaties hen zelf informeren, hetzij via brochures of in direct contact. Een veel kleiner deel zegt geïnformeerd te worden door beleid of door een gespecialiseerde vorm van trajectbegeleiding.

Hoewel een meerderheid van de ouders vindt dat de school het belangrijkste doorgeefluik moet blijven, verwachten ze toch meer initiatief van de organisaties zelf en van de overheid: ze willen de informatie ontvangen die ze nodig hebben en er minder actief naar moeten zoeken. Deze voorkeuren blijken onafhankelijk te zijn van gezinsinkomen of opleidingsniveau van de moeder.

5.4. Aanbevelingen

Op basis van de resultaten kunnen we een aantal suggesties doen voor een beter vrijetijdsbeleid t.a.v. kinderen met een functiebeperking.

5.4.1. Aanbod

Eén aanbeveling ligt voor de hand: er is een duidelijke vraag naar een ruimer aanbod van toegankelijke activiteiten. Hierbij kunnen twee pistes bewandeld worden: een ruimer inclusief aanbod, door bijvoorbeeld bestaande organisaties te ondersteunen in het afstemmen van hun werking op én het open stellen/houden van hun werking voor kinderen met een beperking, of het uitbouwen van meer gespecialiseerde initiatieven. Geen van beide pistes is zomaar zalig makend. Een combinatie van beide is aangewezen: inclusie omwille van de sociale inbedding (belangrijk voor kinderen), bereikbaarheid (belangrijk voor ouders) én keuzevrijheid (meer opties dan nu), specialisatie omwille van toegankelijkheid en kwaliteit van begeleiding. Bovendien moet er niet alleen meer variatie komen op vlak van toegankelijkheid en inclusie, er is ook nood aan meer variatie op vlak van de inhoud van de activiteiten. Heel wat kinderen participeren nu vooral aan welbepaalde activiteiten (bv. op vlak van sport en spel), maar als ze de kans krijgen om ook andere dingen te doen, vinden ze die ook heel leuk (bv. op vlak van educatie en cultuur).

Een belangrijk element is de combinatie van activiteit met handicap: sommige activiteiten lenen zich meer tot een inclusieve organisatievorm dan anderen. Een voorbeeld: een competitiesport waarbij de beperking een belangrijke hinderpaal is (voorbeeld voetbal in combinatie met blindheid) leent zich minder tot een inclusieve werking, en meer tot een specifieke of aparte werking. Bij activiteiten zoals spel en educatie daarentegen is een inclusief beleid vaak makkelijker realiseerbaar.

Ook de voorkeur van ouder en kind is een niet te vergeten factor. Bepaalde ouders hebben, al dan niet door eerdere ervaringen, meer vertrouwen in gespecialiseerde organisaties (expertise van begeleiding), terwijl andere ouders net willen dat hun kind zich leert handhaven in een omgeving die niet zomaar aangepast is aan de beperking en de noden van het kind, en daarom principieel voor een inclusieve organisatie kiezen. Een voldoende uitgebalanceerd aanbod op beide vlakken is bijgevolg de enige

oplossing.

Een belangrijke kanttekening hier is de inclusieve speelpleinwerking: een activiteit die veel kinderen met een beperking bereikt, door hen leuk bevonden wordt en ook door ouders geapprecieerd wordt. Recent is de aandacht voor toegankelijkheid van deze werking wat afgenomen. Dit opnieuw leven in blazen en hier actief werk van maken kan veel betekenen voor de doelgroep.

Aandachtspunten bij het aansturen van het aanbod zijn zeker de eerder opgesomde drempels die sterk samen hangen met o.a. het gezinsinkomen van de respondenten: vervoer, kostprijs en de uren waarop iets doorgaat. Het creëren van een 'kansrijk' vrijetijdsbeleid kan niet zonder aandacht te hebben voor de draagkracht van de gezinnen: het reduceren van de kost kan voor vele ouders een belangrijke stimulans vormen. Bovendien zou aandacht voor gelijke 'vrijetijdskansen' ook kunnen betekenen dat specifiek voor de kansarme groep van kinderen met een functiebeperking een extra aanbod wordt gecreëerd, zodat niet enkel de school hierin een verantwoordelijkheid draagt.

5.4.2. Locatie

Een gerichte uitbreiding van het aanbod op vlak van aangepaste, gevarieerde en toegankelijke activiteiten is de conclusie van de vorige paragraaf. Deze uitbreiding komt er bij voorkeur op voor de doelgroep goed bereikbare plaatsen in Brussel. Nu moeten ouders teveel tijd stoppen in vervoer. Bovendien komt een bereikbaar aanbod tegemoet aan de vraag van kinderen om hun vrienden/vriendinnen te kunnen meenemen.

5.4.3. Begeleiding

Begeleiding bij de activiteiten is een cruciaal element zowel voor ouders als kinderen en kan zowel bevorderend als afremmend werken. De vorming van de begeleiders speelt hierbij een belangrijke rol. Basisopleidingen voor sporttrainers of speelpleinmonitoren bereiden hen vaak niet voor op deze doelgroep. Investeren in een

extra (geïntegreerd of aanvullend) opleidingsaanbod zou hieraan tegemoet kunnen komen.

Een bijkomend initiatief zou het ondersteunen van de organisatie en de ouders kunnen zijn in hun wederzijds overleg. Dit sluit aan bij de meer actieve rol die ouders van de aanbods- en beleidszijde verwachten: meer informatie én ook meer begeleiding bij het plannen van een vrijetijdsbesteding op maat. Voor ouders denken we aan vormen van trajectbegeleiding, en voor organisaties aan vormingen en aan een ondersteuningsfiguur waar ze met hun vragen terecht kunnen en die hen mee op weg helpt met praktisch advies. Veel misverstanden en problemen kunnen immers verholpen worden door met elkaar in gesprek te gaan en de verwachtingen t.a.v. elkaar duidelijk te maken.

5.4.4. Informatie

De ouders vinden de nodige informatie zelf niet altijd snel en effectief en verwachten op dit vlak meer initiatief van de overheid. Er is echter een contrast tussen de wens van ouders om informatie vooral te krijgen en de realiteit dat het niet altijd makkelijk is om te weten wie welke informatie nodig heeft of kan gebruiken. Ouders zouden graag hebben dat ze zelf niet lang en hard moeten zoeken naar de broodnodige informatie. Deze is vaak versnipperd over brochures, websites, etc. en gaat regelmatig uit van het oogpunt van de organisatie: "wat bieden wij aan" is een klassieke boodschap. Informatie die vertrekt vanuit het oogpunt van de potentiële gebruiker en daarbij noodzakelijkerwijs meerdere organisaties overstijgt wordt door de ouders als nuttiger beoordeeld. Men kan hierbij denken aan een bundeling van het aanbod. Een informatieknooppunt dat op meerdere wijzen te doorzoeken is: bijvoorbeeld: per vorm van beperking, per soort (cultuur, spel, sport, educatie), per regio en waarbij meerdere kenmerken eenvoudig gecombineerd kunnen worden. Belangrijk is om hierbij niet enkel via het internet te werken, want dit is quasi altijd een informatiebron die actief opgezocht moet worden. Brochures en informatiemomenten zoals beurzen en infosessies zijn evenzeer belangrijke in te zetten kanalen. Optimaal wordt dus gestreefd naar een mix van kanalen en inhouden, waarbij vooral de scholen een belangrijk doorgeefluik zijn.

6. Gebruikte Literatuur

- Bracke, G. (2006). *Kinderen en jongeren met een handicap en hun vrijetijdsbesteding. Onderzoek Jeugdwerk met kinderen en jongeren met een handicap: aanbod versus doelpubliek*. Onuitgegeven onderzoeksrapport, UGent, Faculteit psychologie en pedagogische wetenschappen, Vakgroep Sociale Agogiek.
- De Fever, F., & Hernet, V. (1998). *Geïntegreerde speelpleinwerking: Knelpunten- en actiebegeleidend onderzoek*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.
- De Rycke, L. (2005). *De Kliksons: een ludieke bevraging van 35.542 tieners als basis van het beleid*. In L. De Rijcke e.a., *De Kliksons voorbijgeklikt. Reflecties van op de zijlijn*. (pp. 15-73). Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Devisch, F., Samoy, E., & Lammertyn, F. (2000). *Barrières voor sociale integratie van personen met een handicap*. Leuven: KUL, Departement Sociologie.
- Haesaert, L. (2006). *Over de drempel: Toegankelijke communicatie en informatie voor doelgroepen met een handicap*. Mechelen: Katholieke Hogeschool Mechelen.
- Kooiker, S.E. (2006). *Jeugd met beperkingen: Rapportage gehandicapten 2006*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kwekkeboom, M.H., & Van Weert, C.M.C. (2008). *Meedoen en gelukkig zijn: Een verkennend onderzoek naar de participatie van mensen met een verstandelijke beperking of chronische psychiatrische problemen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Mokos, Y., & Van Meerbeeck, A. (2004). *Tijd voor inclusie? Aangepaste vrijetijdsbesteding voor personen met een handicap*. Leuven: Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap.
- Pauwels, G., & Scheerder, J. (2004). *Stativaria 32: Tijd voor Vrije Tijd? Vrijetijdsparticipatie in Vlaanderen: sport, cultuur, media, sociale participatie en recreatie*. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

- Sinnaeve, I., Van Nuffel, K. & Schillemans, L. (2004). Jeugd en vrije tijd. Thuis tv-kijken, voetballen of naar de jeugdbeweging? In D. Burssens, e.a. (Eds.), *Jeugdonderzoek belicht. Voorlopig synthesesrapport van wetenschappelijk onderzoek naar Vlaamse kinderen en jongeren (2000-2004)* (pp.59-80). Onuitgegeven onderzoeksrapport, K.U.Leuven, VUB & UGent.
- Van Hove, G. (2005). Kinderen en jongeren met een beperking en hun vrije tijd. In L. De Rijcke, e.a., *De Kliksons voorbijgeklikt. Reflecties van op de zijlijn.* (pp. 119-129). Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Van Lindert, C., De Jong, M., & Van den Dool, R. (2009). *(On)beperkt sportief: Monitor sportdeelname van mensen met een handicap 2008*. Den Bosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- World Health Organisation (2009). *International Classification of Functioning, Disability and Health*. Geraadpleegd op 23 april, 2009, van <http://www.who.int/classifications/icf/en>.

7.Bijlage: vragenlijsten (Nederlandstalige en Franstalige versie)

Beste ouder(s),

U ontvangt deze brief omdat de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) u wil betrekken bij haar beleid rond vrije tijd. De VGC vraagt zich af wat de behoeften zijn van kinderen met een handicap/functiebeperking en hun ouders, wat er beter kan en wat er al gedaan wordt op dit vlak. Aan de hand van de resultaten van dit onderzoek zullen er aanpassingen van het beleid in Brussel overwogen worden.

De VGC is geïnteresseerd in **de vrijetijdsactiviteiten waaraan uw kind deelneemt buiten de schooluren**. Het gaat daarbij om activiteiten die **georganiseerd** worden door een vereniging, club, instelling, overheid, ... Georganiseerde activiteiten doe je dus bijvoorbeeld bij een zwemclub, de chiro, de muziekschool, de speelpleinwerking, ...

Het invullen van deze vragenlijst duurt niet lang, en er is geen haast bij. Denk gerust even na over uw antwoorden. Het lijkt misschien veel werk, maar u zal merken dat niet alle vragen op uw situatie van toepassing zijn, en dat het invullen heel vlot vooruitgaat.

De verwerking van de gegevens gebeurt **volstrekt anoniem**. De onderzoekers vragen wel enkele gegevens over uw kind en gezin om de resultaten beter te begrijpen. Er zal nooit op een andere manier gebruik gemaakt worden van de persoonlijke gegevens.

Het eerste gedeelte van de vragenlijst is voor de ouders om in te vullen. Omdat er grote verschillen zijn tussen de types van functiebeperking, wordt er naast een gemeenschappelijk deel ook een doelgroepspecifiek gedeelte voorzien.

Het tweede gedeelte is bedoeld om uw kind zijn/haar mening te laten geven. Hij/zij mag de vragen zelf beantwoorden als dat lukt, anders mag u helpen.

Er bestaat ook een online-versie van deze vragenlijst indien u dat verkiest. Ook als u meerdere kinderen heeft met een functiebeperking die in het basisonderwijs les volgen, kunt u voor elk van hen een exemplaar invullen: [**http://vrijetijd.webhop.net**](http://vrijetijd.webhop.net)

Wanneer u klaar bent, mag u de vragenlijst terug afgeven op school, ten laatste vóór het begin van de herfstvakantie op **vrijdag 30 oktober**.

Alvast heel erg bedankt voor uw medewerking!

Voor vragen kan u steeds terecht bij Roeland Janssen op het nummer 0486/943985



Gedeelte voor de ouders

Persoonlijke gegevens van uw kind

Woonplaats: Postcode:

Geslacht kind: ☐ M ☐ V

Geboortedatum kind : / /

School: te:

Om welk type van buitengewoon onderwijs gaat het bij uw kind?

- | | |
|---|--|
| ☐ 1 lichte mentale handicap | ☐ 2 matige of ernstige mentale handicap |
| ☐ 3 ernstige emotionele en/of gedragsproblemen | ☐ 4 fysieke handicap |
| ☐ 5 (langdurig) zieke leerlingen | ☐ 6 visuele handicap |
| ☐ 7 auditieve handicap | ☐ 8 ernstige leerstoornissen |

Gezinssituatie

Uw gezinssituatie:

- ☐ éénoudergezin ☐ twee-oudergezin ☐ anders samengesteld gezin

Aantal broers en zussen van uw kind:

- ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ +6

Taal die u thuis spreekt:

(er zijn meerdere antwoorden mogelijk)

- | | | |
|-------------------------------------|-------------------------------------|---|
| ☐ Nederlands | ☐ Marokkaans | ☐ Frans |
| ☐ Italiaans | ☐ Spaans | ☐ Turks |
| ☐ Portugees | ☐ Grieks | ☐ Engels |
| ☐ Duits | ☐ Arabisch | ☐ Andere : |

Functiebeperking van uw kind¹

1. Uw kind ondervindt:

(er zijn meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ problemen met het begrijpen en uitvoeren van moeilijke opdrachten (licht verstandelijke beperking)
- ☐ problemen met het begrijpen en uitvoeren van eenvoudige opdrachten (matig/ernstig verstandelijke beperking)
- ☐ emotionele problemen en/of gedragsproblemen
- ☐ problemen met bewegen (motorische beperking)
- ☐ problemen met zien, zelfs met bril of lenzen (visuele beperking)
- ☐ problemen met horen (auditieve beperking)
- ☐ problemen bij lezen, rekenen of schrijven (ernstige leerstoornis)
- ☐ sterke nood aan structuur en/of problemen met sociaal contact (autismespectrumstoornis)
- ☐ andere:

Huidige vrijtijdsbesteding

2. Vindt u het belangrijk dat uw kind aan georganiseerde vrijtijdsactiviteiten deelneemt?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

¹ Met "functiebeperkingen" worden beperkingen bij lichamelijke en/of verstandelijke activiteiten bedoeld.

We zouden graag

weten wat uw kind op dit moment doet in zijn/haar vrije tijd. Het gaat daarbij steeds om activiteiten die georganiseerd worden door een vereniging, club, instelling of overheid. Een georganiseerde activiteit is dus bijvoorbeeld "naar de zwemclub gaan", "bij de chiro zijn" of "muziekles volgen". We zullen u een beschrijving vragen van deze activiteiten tijdens het schooljaar en tijdens de schoolvakanties.

Tijdens het schooljaar

3. Hoe vaak gaat uw kind naar de volgende organisaties in de VRIJE TIJD tijdens HET SCHOOLJAAR?

Omcirkel voor elke activiteit het cijfer dat bij uw antwoord past.

	Zelden of Nooit	Meerdere keren per maand	1 keer per week	Meerdere keren per week	Bijna elke dag
Naar een kinderclub of jeugdatelier gaan	1	2	3	4	5
Naar een jeugdvereniging zoals scouts of chiro gaan	1	2	3	4	5
Naar de tekenacademie gaan	1	2	3	4	5
Naar de dansles gaan	1	2	3	4	5
Naar de muziekschool gaan	1	2	3	4	5
Naar een toneelclub gaan	1	2	3	4	5
Naar een filmatelier gaan	1	2	3	4	5
Naar een muziekvereniging gaan	1	2	3	4	5
Naar een crea-atelier gaan	1	2	3	4	5
Naar een zwemclub gaan	1	2	3	4	5
Naar een dansclub gaan	1	2	3	4	5
Naar een turnclub of atletiekclub gaan	1	2	3	4	5
Naar een voetbalclub gaan	1	2	3	4	5
Naar een club voor gevechtssport gaan	1	2	3	4	5
Iets anders	1	2	3	4	5

Met "iets anders" bedoel ik:

4. Bij WELKE SOORT ORGANISATIES brengt uw kind zijn/haar vrije tijd door TIJDENS HET SCHOOLJAAR?

Omcirkel voor elke activiteit het cijfer dat bij uw antwoord past

	Dit doet mijn kind niet.	Dit doet mijn kind wel. In welke soort organisatie?		
		Alleen voor kinderen met een functiebeperking	Alleen voor kinderen met dezelfde functiebeperking	Voor kinderen met en zonder een functiebeperking
Naar een kinderclub of jeugdatelier gaan	0	1	2	3
Naar een jeugdvereniging zoals scouts of chiro gaan	0	1	2	3
Naar de tekenacademie gaan	0	1	2	3
Naar de dansles gaan	0	1	2	3
Naar de muziekschool gaan	0	1	2	3
Naar een toneelclub gaan	0	1	2	3
Naar een filmatelier gaan	0	1	2	3
Naar een muziekvereniging gaan	0	1	2	3
Naar een crea-atelier gaan	0	1	2	3
Naar een zwemclub gaan	0	1	2	3
Naar een dansclub gaan	0	1	2	3
Naar een turnclub of atletiekclub gaan	0	1	2	3
Naar een voetbalclub gaan	0	1	2	3
Naar een club voor gevechtssport gaan	0	1	2	3
Iets anders	0	1	2	3

Met "iets anders" bedoel ik:

5. Hoeveel tijd besteedt uw kind per week (weekend inbegrepen) aan deze georganiseerde activiteiten? De verplaatsingen moet u niet meetellen.

Ongeveer uur, minuten

6. Hoeveel tijd besteedt uw kind per week (weekend inbegrepen) aan de verplaatsingen van en naar de georganiseerde activiteiten?

Ongeveer uur, minuten

Tijdens de vakanties

7. Bij WELKE SOORT ORGANISATIES bracht uw kind zijn/haar vrije tijd door TIJDENS DE SCHOOLVAKANTIES van het afgelopen schooljaar?

Omcirkel voor alle activiteiten het cijfer dat bij uw antwoord past

	Dit doet mijn kind niet.	Dit doet mijn kind wel. In welke soort organisatie?		
		Alleen voor kinderen met een functiebeperking	Alleen voor kinderen met dezelfde functiebeperking	Voor kinderen met en zonder een functiebeperking
Naar de speelpleinwerking gaan	0	1	2	3
Naar een jeugdvereniging zoals scouts of chiro gaan	0	1	2	3
Met een jeugdvereniging zoals scouts of chiro op kamp gaan	0	1	2	3
Naar een sportkamp gaan	0	1	2	3
Naar een speelweek gaan	0	1	2	3
Op muziekstage gaan	0	1	2	3
Op toneelkamp gaan	0	1	2	3
Op filmkamp gaan	0	1	2	3
Op muziekkamp gaan	0	1	2	3
Op crea-kamp gaan	0	1	2	3
Iets anders	0	1	2	3

Met "iets anders" bedoel ik:

8. Hoeveel dagen heeft uw kind tijdens de vakanties van het afgelopen jaar besteed aan deze georganiseerde activiteiten?

Ongeveer vakantiedagen.

Verwachtingen t.a.v. het vrijetijdsaanbod

Tijdens het schooljaar

9. Hoeveel tijd vindt u dat uw kind per week (weekend inbegrepen) zou moeten kunnen deelnemen aan georganiseerde activiteiten?

Ongeveer uur, minuten

Dit is:

- ☐ meer dan nu het geval is
- ☐ minder dan nu het geval is
- ☐ hetzelfde aantal uur als nu het geval is

10. Zou u graag hebben dat uw kind andere vrijetijdsactiviteiten zou hebben tijdens het schooljaar?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Tijdens de vakanties

11. Hoeveel vakantiedagen per jaar vindt u dat uw kind zou moeten kunnen deelnemen aan georganiseerde activiteiten?

Ongeveer vakantiedagen

Dit is:

- ☐ meer dan nu het geval is
- ☐ minder dan nu het geval is
- ☐ hetzelfde aantal dagen als nu het geval is

12. Zou u graag hebben dat uw kind andere vrijetijdsactiviteiten zou hebben tijdens de vakanties?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

In het algemeen

13. Wanneer vindt u een bepaalde activiteit een goede vrijtijdsbesteding voor uw kind?

(er zijn meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Als mijn kind er nieuwe dingen kan leren
- ☐ Als het mijn kind sociaal sterker maakt
- ☐ Als er gestreefd wordt naar een meer inclusieve vrijtijdsbesteding
- ☐ Als het aangepast is aan de beperkingen van mijn kind
- ☐ Als mijn kind individueel begeleid wordt tijdens de activiteiten
- ☐ Als ik zelf betrokken word bij de werking
- ☐ Als ik weet dat de begeleiding een degelijke opleiding heeft gehad
- ☐ Als mijn kind zich goed voelt in de groep
- ☐ Als ik geïnformeerd word over de activiteiten
- ☐ Als ik zelf eens op adem kan komen
- ☐ Als mijn kind de activiteiten leuk vindt
- ☐ Als het opvang is voor wanneer ik niet vrij ben
- ☐ Als het goed is voor de gezondheid van mijn kind
- ☐ Als het ervoor zorgt dat mijn kind eens buiten komt, weg van TV en computer
- ☐ iets anders

Met "iets anders" bedoel ik:

Drempels voor de vrijetijdsbesteding

14. Welke activiteit(en) zou u uw kind nog graag laten doen? En in wat voor een organisatie zou dat dan moeten zijn?

Omcirkel de activiteiten die u nog graag zou willen voor uw kind:
(er zijn meerdere antwoorden mogelijk)

	Alleen voor kinderen met een functiebeperking	Alleen voor kinderen met dezelfde functiebeperking	Voor kinderen met en zonder een functiebeperking	Hier heb ik nog niet over nagedacht	Dit hoeft niet voor mij
Naar de speelpleinwerking gaan	1	2	3	9	0
Naar een kinderclub of jeugdatelier gaan	1	2	3	9	0
Naar een jeugdvereniging zoals scouts of chiro gaan	1	2	3	9	0
Met een jeugdvereniging zoals scouts of chiro op kamp gaan	1	2	3	9	0
Naar de tekenacademie gaan	1	2	3	9	0
Naar de dansles gaan	1	2	3	9	0
Naar de muziekschool gaan	1	2	3	9	0
Op muziekstage gaan	1	2	3	9	0
Naar een toneelclub gaan	1	2	3	9	0
Op toneelkamp gaan	1	2	3	9	0
Naar een filmatelier gaan	1	2	3	9	0
Op filmkamp gaan	1	2	3	9	0
Naar een muziekvereniging gaan	1	2	3	9	0
Op muziekkamp gaan	1	2	3	9	0
Naar een crea-atelier gaan	1	2	3	9	0
Op crea-kamp gaan	1	2	3	9	0
Naar een zwemclub gaan	1	2	3	9	0
Naar een dansclub gaan	1	2	3	9	0
Naar een turnclub of atletiekclub gaan	1	2	3	9	0
Naar een voetbalclub gaan	1	2	3	9	0
Naar een club voor gevechtssport gaan	1	2	3	9	0

	Alleen voor kinderen met een functiebeperking	Alleen voor kinderen met dezelfde functiebeperking	Voor kinderen met en zonder een functiebeperking	Hier heb ik nog niet over nagedacht	Dit hoeft niet voor mij
Naar een sportkamp gaan	1	2	3	9	0
Naar een speelweek gaan	1	2	3	9	0
Iets anders	1	2	3	9	0

Met "iets anders" bedoel ik:

15. Welke zijn de belangrijkste hinderpalen die u tegenkomt in uw zoektocht naar een goede vrijtijdsbesteding voor uw kind?

(er zijn meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ het bestaat niet in Brussel, of we vinden het niet
- ☐ mijn kind wil niet
- ☐ de uren waarop het doorgaat passen mij niet
- ☐ er is geen plaats meer/het is volzet
- ☐ vervoer is een probleem
- ☐ niet genoeg vertrouwen in de begeleiding
- ☐ het is te duur
- ☐ mijn kind heeft er geen tijd voor
- ☐ geen kennis of familie om de activiteit samen mee te doen
- ☐ we moeten wachten
- ☐ de werking staat niet open voor kinderen met een functiebeperking
- ☐ toegankelijkheid ter plaatse is een probleem
- ☐ de houding ten opzichte van ons kind zit daar niet goed
- ☐ het is teveel moeite voor ons
- ☐ de taal van mijn kind wordt er niet gesproken
- ☐ andere reden:

Met "een andere reden" bedoel ik:

16. Hoe bekomt u op dit moment informatie over vrijetijdsactiviteiten voor uw kind?

(er zijn meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ De overheid stuurt folders op.
- ☐ De organisaties zelf sturen folders op.
- ☐ Ouders vertellen het door aan elkaar.
- ☐ Ik zoek het zelf op op het internet.
- ☐ De school speelt informatie door.
- ☐ Organisaties spreken me persoonlijk aan.
- ☐ De behandelende arts geeft folders mee met mijn kind.
- ☐ Een gespecialiseerde organisatie gaat samen met ons op zoek naar geschikte activiteiten.
- ☐ Ik stap zelf naar de organisaties toe.
- ☐ Ik krijg een voorstelling van alle mogelijkheden op een speciale beurs.
- ☐ Op een andere manier

Met "een andere manier" bedoel ik:

17. Hoe bekomt u het liefst de informatie die u nodig heeft?

(er zijn meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ De overheid stuurt folders op.
- ☐ De organisaties zelf sturen folders op.
- ☐ Ouders vertellen het door aan elkaar.
- ☐ Ik zoek het zelf op op het internet.
- ☐ De school speelt informatie door.
- ☐ Organisaties spreken me persoonlijk aan.
- ☐ De behandelende arts geeft folders mee met mijn kind.
- ☐ Een gespecialiseerde organisatie gaat samen met ons op zoek naar geschikte activiteiten.
- ☐ Ik stap zelf naar de organisaties toe.
- ☐ Ik krijg een voorstelling van alle mogelijkheden op een speciale beurs.
- ☐ Op een andere manier

Met "een andere manier" bedoel ik:

Doelgroepspecifieke vragen

We willen nu enkele vragen stellen die **specifiek samenhangen met bepaalde functiebeperkingen**. U moet dus **alleen** antwoorden op de vragen die bedoeld zijn voor uw kind. Bij meervoudige beperkingen kunnen dat natuurlijk meerdere vragen zijn.

(U mag steeds meerdere opties aankruisen)

→ Kinderen met een verstandelijke beperking of een leerstoornis

18. Welke specifieke problemen ondervindt u bij de vrijtijdsbesteding van uw kind?

- ☐ De activiteiten worden niet goed genoeg uitgelegd voor mijn kind.
- ☐ Men houdt er geen rekening mee dat mijn kind rap moe is.
- ☐ Mijn kind doet graag dingen die eigenlijk voor jongere kinderen bedoeld zijn, en wordt daar te groot en te oud voor.
- ☐ De activiteiten zelf zijn te moeilijk voor mijn kind.
- ☐ De omgang met de andere kinderen verloopt niet goed.
- ☐ Andere

Met "iets anders" bedoel ik:

→ Kinderen met ernstige emotionele problemen en/of gedragsproblemen

19. Welke specifieke problemen ondervindt u bij de vrijtijdsbesteding van uw kind?

- ☐ Na enkele keren is mijn kind niet meer welkom.
- ☐ De omgang met de andere kinderen verloopt niet goed.
- ☐ De begeleiding weet niet hoe ze mijn kind best aanpakken.
- ☐ Andere

Met "iets anders" bedoel ik:

→ **Kinderen die problemen hebben met bewegen (motorische beperking)**

20. Welke specifieke problemen ondervindt u bij de vrijtijdsbesteding van uw kind?

- ☐ De activiteiten zelf zijn niet voldoende aangepast aan de fysieke mogelijkheden van mijn kind.
- ☐ De omgeving van, en/of toegang tot de activiteiten is niet voldoende aangepast aan de fysieke mogelijkheden van mijn kind.
- ☐ De omgang met de andere kinderen verloopt niet goed.
- ☐ Een gebrek aan medische kennis bij de begeleiding.
- ☐ Andere

Met "iets anders" bedoel ik:

→ **Kinderen die problemen hebben met zien, zelfs met bril of lenzen (visuele beperking)**

21. Welke specifieke problemen ondervindt u bij de vrijtijdsbesteding van uw kind?

- ☐ De activiteiten zijn niet voldoende aangepast aan de beperking van mijn kind.
- ☐ De begeleiding is niet voldoende opgeleid m.b.t. visuele beperking.
- ☐ De omgang met de andere kinderen verloopt niet goed.
- ☐ Andere

Met "iets anders" bedoel ik:

→ **Kinderen die problemen hebben met horen (auditieve beperking)**

22. Welke specifieke problemen ondervindt u bij de vrijtijdsbesteding van uw kind?

- ☐ Er is te weinig communicatie met andere kinderen.
- ☐ Er is geen tolk, zodat mijn kind de begeleiding niet kan verstaan.
- ☐ De omgang met de andere kinderen verloopt niet goed.
- ☐ Andere

Met "iets anders" bedoel ik:

→ **Kinderen met een sterke nood aan structuur en/of problemen met sociaal contact (autismespectrumstoornissen)**

23. Welke specifieke problemen ondervindt u bij de vrijtijdsbesteding van uw kind?

- ☐ De structuur die mijn kind gewend is en nodig heeft kan niet geboden worden.
- ☐ De omgang met de andere kinderen verloopt niet goed.
- ☐ De begeleiding is niet voldoende opgeleid.
- ☐ Andere

Met "iets anders" bedoel ik:

Besluit van het gedeelte voor de ouders

24. Hebt u zelf nog ideeën of voorstellen om de vrijtijdsbesteding van uw kind te verbeteren, of de huidige problemen op te lossen?

*We eindigen met een aantal algemene vragen over uw gezinssituatie. Zo kunnen we de resultaten van de vragenlijsten vergelijken, en krijgen we duidelijke suggesties voor de overheid. **Deze gegevens worden volledig anoniem verwerkt.***

25. Opleidingsniveau moeder

(gelieve het hoogst behaalde diploma aan te duiden)

- ☐ Lager Onderwijs ☐ Middelbaar Onderwijs ☐ Hoger Onderwijs

26. Opleidingsniveau vader

(gelieve het hoogst behaalde diploma aan te duiden)

- ☐ Lager onderwijs ☐ Middelbaar Onderwijs ☐ Hoger Onderwijs

27. Indien u alles bij elkaar optelt, wat is dan gemiddeld genomen het maandelijks netto inkomen van uw totale huishouden?

(alles inbegrepen: netto loon of uitkering, maaltijdcheques, pensioen en andere inkomsten)

- ☐ 0 tot 800 Euro
- ☐ 800 tot 1.800 Euro
- ☐ 1.800 tot 2.800 Euro
- ☐ 2.800 Euro of meer

28. Hoeveel personen dragen bij aan het maandelijks netto inkomen van uw totale huishouden?

- ☐ één
- ☐ twee
- ☐ drie
- ☐ meer dan drie

*Het volgende gedeelte van de vragenlijst is **voor uw kind**. Het is dan ook de bedoeling dat hij of zij in de mate van het mogelijke zelf antwoordt op de vragen aan de hand van zijn of haar **eigen mening**. U mag natuurlijk zoveel hulp bieden als nodig is.*

Alvast heel erg bedankt voor uw medewerking. Voor alle vragen en suggesties kunt u mailen naar roeland.janssen@hubrussel.be

Gelieve de vragenlijst terug te bezorgen aan de school van uw kind.

Gedeelte voor het kind

Hallo!

Wij willen er graag voor zorgen dat jij in je vrije tijd de dingen kunt doen die je leuk vindt. Daarom hebben we een paar vraagjes voor jou. Je mag altijd hulp vragen aan iemand als je iets niet goed begrijpt.

1. Wat doe je?

Kruis het juiste vakje aan:

- ☐ ik vul deze vragen helemaal alleen in
- ☐ iemand anders gaat mij helpen met de vragen

2. Om te beginnen zouden we willen weten wat je doet in de vrije tijd die je hebt tijdens het schooljaar.

Je mag voor alle dingen die jij doet in je vrije tijd een gezichtje omcirkelen. De gezichtjes tonen dan **hoe leuk** je dat vindt. Je kan kiezen tussen leuk, gewoon of niet leuk. Voor alle dingen die je NIET doet mag je het kruisje omcirkelen.

Wat doe ik?	Dit doe ik niet!	Dit doe ik wel! Is dit leuk?		
		Leuk	Gewoon	Niet leuk
Naar een kinderclub of jeugdatelier gaan	X			
Naar een jeugdvereniging zoals scouts of chiro gaan	X			
Naar de tekenacademie gaan	X			
Naar de dansles gaan	X			
Naar de muziekschool gaan	X			

Wat doe ik?	Dit doe ik niet!	Dit doe ik wel! Is dit leuk?		
		Leuk	Gewoon	Niet leuk
Naar een toneelclub gaan	X			
Naar een filmatelier gaan	X			
Naar een muziekvereniging gaan	X			
Naar een crea-atelier gaan	X			
Naar een zwemclub gaan	X			
Naar een dansclub gaan	X			
Naar een turnclub of atletiekclub gaan	X			
Naar een voetbalclub gaan	X			
Naar een club voor gevechtssport gaan	X			
Iets anders	X			

Met "iets anders" bedoel ik:

3. Wat heb jij allemaal gedaan tijdens de vakanties van het afgelopen schooljaar?

Je mag weer de gezichtjes omcirkelen die zeggen hoe leuk je het vond. Voor alle dingen die je NIET gedaan hebt mag je het kruisje weer omcirkelen.

Wat heb ik gedaan?	Dit heb ik niet gedaan!	Dit heb ik gedaan! Was het leuk?		
		Leuk	Gewoon	Niet leuk
Naar de speelpleinwerking gaan	X			
Naar een jeugdvereniging zoals scouts of chiro gaan	X			
Met een jeugdvereniging zoals scouts of chiro op kamp gaan	X			
Naar een sportkamp gaan	X			
Naar een speelweek gaan	X			
Op muziekstage gaan	X			
Op toneelkamp gaan	X			
Op filmkamp gaan	X			
Op muziekkamp gaan	X			
Op crea-kamp gaan	X			
Iets anders	X			

Met "iets anders" bedoel ik:

4. Wanneer vind jij iets echt leuk om te doen in je vrije tijd?

- ☐ als mijn vrienden erbij zijn
- ☐ als de begeleiders leuk zijn
- ☐ als ik nieuwe vrienden kan maken
- ☐ als de andere kinderen mij helpen
- ☐ als ik nieuwe dingen kan leren
- ☐ als ik kan bewegen
- ☐ als ik de beste kan zijn
- ☐ als ik mij kan ontspannen
- ☐ als de begeleiders mij helpen
- ☐ als ik er goed in ben
- ☐ ik weet het niet
- ☐ andere reden:

5. Wat vind jij helemaal niet leuk in je vrije tijd?

- ☐ de andere kinderen willen niet met mij spelen
- ☐ ik kan het niet zo goed als de rest
- ☐ ik verveel mij daar
- ☐ het is te moeilijk
- ☐ de begeleiders willen mij teveel helpen
- ☐ de andere kinderen begrijpen mij niet
- ☐ ik begrijp de andere kinderen niet
- ☐ ik word gepest, of uitgelachen
- ☐ ik kan de uitleg niet goed begrijpen
- ☐ de andere kinderen willen mij teveel helpen
- ☐ de begeleiders zijn niet leuk
- ☐ het is flauw of kinderachtig
- ☐ de begeleiders helpen mij niet genoeg
- ☐ de andere kinderen helpen mij niet genoeg
- ☐ wat ik het liefst zou willen doen, mag ik niet van mijn ouders
- ☐ andere reden:

Dank je wel!



Beste ouder(s),

U ontvangt deze brief omdat de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) u wil betrekken bij haar beleid rond vrije tijd. De VGC vraagt zich af wat de behoeften zijn van kinderen met een handicap/functiebeperking en hun ouders, wat er beter kan en wat er al gedaan wordt op dit vlak. Aan de hand van de resultaten van dit onderzoek zullen er aanpassingen van het beleid in Brussel overwogen worden.

De VGC is geïnteresseerd in **de vrijetijdsactiviteiten waaraan uw kind deelneemt buiten de schooluren**. Het gaat daarbij om activiteiten die **georganiseerd** worden door een vereniging, club, instelling, overheid, ... Georganiseerde activiteiten doe je dus bijvoorbeeld bij een zwemclub, de chiro, de muziekschool, de speelpleinwerking, ...

Het invullen van deze vragenlijst duurt niet lang, en er is geen haast bij. Denk gerust even na over uw antwoorden. Het lijkt misschien veel werk, maar u zal merken dat niet alle vragen op uw situatie van toepassing zijn, en dat het invullen heel vlot vooruitgaat.

De verwerking van de gegevens gebeurt **volstrekt anoniem**. De onderzoekers vragen wel enkele gegevens over uw kind en gezin om de resultaten beter te begrijpen. Er zal nooit op een andere manier gebruik gemaakt worden van de persoonlijke gegevens.

Het eerste gedeelte van de vragenlijst is voor de ouders om in te vullen. Omdat er grote verschillen zijn tussen de types van functiebeperking, wordt er naast een gemeenschappelijk deel ook een doelgroepspecifiek gedeelte voorzien.

Het tweede gedeelte is bedoeld om uw kind zijn/haar mening te laten geven. Hij/zij mag de vragen zelf beantwoorden als dat lukt, anders mag u helpen.

Er bestaat ook een online-versie van deze vragenlijst indien u dat verkiest. Ook als u meerdere kinderen heeft met een functiebeperking die in het basisonderwijs les volgen, kunt u voor elk van hen een exemplaar invullen: [**http://vrijetijd.webhop.net**](http://vrijetijd.webhop.net)

Wanneer u klaar bent, mag u de vragenlijst terug afgeven op school, ten laatste vóór het begin van de herfstvakantie op **vrijdag 30 oktober**.

Alvast heel erg bedankt voor uw medewerking!

Voor vragen kan u steeds terecht bij Roeland Janssen op het nummer 0486/943985



Gedeelte voor de ouders

Persoonlijke gegevens van uw kind

Woonplaats: Postcode:

Geslacht kind: ☐ M ☐ V

Geboortedatum kind : / /

School: te:

Om welk type van buitengewoon onderwijs gaat het bij uw kind?

- | | |
|---|--|
| ☐ 1 lichte mentale handicap | ☐ 2 matige of ernstige mentale handicap |
| ☐ 3 ernstige emotionele en/of gedragsproblemen | ☐ 4 fysieke handicap |
| ☐ 5 (langdurig) zieke leerlingen | ☐ 6 visuele handicap |
| ☐ 7 auditieve handicap | ☐ 8 ernstige leerstoornissen |

Gezinssituatie

Uw gezinssituatie:

- ☐ éénoudergezin ☐ twee-oudergezin ☐ anders samengesteld gezin

Aantal broers en zussen van uw kind:

- ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ +6

Taal die u thuis spreekt:

(er zijn meerdere antwoorden mogelijk)

- | | | |
|-------------------------------------|-------------------------------------|---|
| ☐ Nederlands | ☐ Marokkaans | ☐ Frans |
| ☐ Italiaans | ☐ Spaans | ☐ Turks |
| ☐ Portugees | ☐ Grieks | ☐ Engels |
| ☐ Duits | ☐ Arabisch | ☐ Andere : |

Functiebeperking van uw kind¹

1. Uw kind ondervindt:

(er zijn meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ problemen met het begrijpen en uitvoeren van moeilijke opdrachten (licht verstandelijke beperking)
- ☐ problemen met het begrijpen en uitvoeren van eenvoudige opdrachten (matig/ernstig verstandelijke beperking)
- ☐ emotionele problemen en/of gedragsproblemen
- ☐ problemen met bewegen (motorische beperking)
- ☐ problemen met zien, zelfs met bril of lenzen (visuele beperking)
- ☐ problemen met horen (auditieve beperking)
- ☐ problemen bij lezen, rekenen of schrijven (ernstige leerstoornis)
- ☐ sterke nood aan structuur en/of problemen met sociaal contact (autismespectrumstoornis)
- ☐ andere:

Huidige vrijtijdsbesteding

2. Vindt u het belangrijk dat uw kind aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten deelneemt?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

¹ Met "functiebeperkingen" worden beperkingen bij lichamelijke en/of verstandelijke activiteiten bedoeld.

We zouden graag

weten wat uw kind op dit moment doet in zijn/haar vrije tijd. Het gaat daarbij steeds om activiteiten die georganiseerd worden door een vereniging, club, instelling of overheid. Een georganiseerde activiteit is dus bijvoorbeeld "naar de zwemclub gaan", "bij de chiro zijn" of "muziekles volgen". We zullen u een beschrijving vragen van deze activiteiten tijdens het schooljaar en tijdens de schoolvakanties.

Tijdens het schooljaar

3. Hoe vaak gaat uw kind naar de volgende organisaties in de VRIJE TIJD tijdens HET SCHOOLJAAR?

Omcirkel voor elke activiteit het cijfer dat bij uw antwoord past.

	Zelden of Nooit	Meerdere keren per maand	1 keer per week	Meerdere keren per week	Bijna elke dag
Naar een kinderclub of jeugdatelier gaan	1	2	3	4	5
Naar een jeugdvereniging zoals scouts of chiro gaan	1	2	3	4	5
Naar de tekenacademie gaan	1	2	3	4	5
Naar de dansles gaan	1	2	3	4	5
Naar de muziekschool gaan	1	2	3	4	5
Naar een toneelclub gaan	1	2	3	4	5
Naar een filmatelier gaan	1	2	3	4	5
Naar een muziekvereniging gaan	1	2	3	4	5
Naar een crea-atelier gaan	1	2	3	4	5
Naar een zwemclub gaan	1	2	3	4	5
Naar een dansclub gaan	1	2	3	4	5
Naar een turnclub of atletiekclub gaan	1	2	3	4	5
Naar een voetbalclub gaan	1	2	3	4	5
Naar een club voor gevechtssport gaan	1	2	3	4	5
Iets anders	1	2	3	4	5

Met "iets anders" bedoel ik:

4. Bij WELKE SOORT ORGANISATIES brengt uw kind zijn/haar vrije tijd door TIJDENS HET SCHOOLJAAR?

Omcirkel voor elke activiteit het cijfer dat bij uw antwoord past

	Dit doet mijn kind niet.	Dit doet mijn kind wel. In welke soort organisatie?		
		Alleen voor kinderen met een functiebeperking	Alleen voor kinderen met dezelfde functiebeperking	Voor kinderen met en zonder een functiebeperking
Naar een kinderclub of jeugdatelier gaan	0	1	2	3
Naar een jeugdvereniging zoals scouts of chiro gaan	0	1	2	3
Naar de tekenacademie gaan	0	1	2	3
Naar de dansles gaan	0	1	2	3
Naar de muziekschool gaan	0	1	2	3
Naar een toneelclub gaan	0	1	2	3
Naar een filmatelier gaan	0	1	2	3
Naar een muziekvereniging gaan	0	1	2	3
Naar een crea-atelier gaan	0	1	2	3
Naar een zwemclub gaan	0	1	2	3
Naar een dansclub gaan	0	1	2	3
Naar een turnclub of atletiekclub gaan	0	1	2	3
Naar een voetbalclub gaan	0	1	2	3
Naar een club voor gevechtssport gaan	0	1	2	3
Iets anders	0	1	2	3

Met "iets anders" bedoel ik:

5. Hoeveel tijd besteedt uw kind per week (weekend inbegrepen) aan deze georganiseerde activiteiten? De verplaatsingen moet u niet meetellen.

Ongeveer uur, minuten

6. Hoeveel tijd besteedt uw kind per week (weekend inbegrepen) aan de verplaatsingen van en naar de georganiseerde activiteiten?

Ongeveer uur, minuten

Tijdens de vakanties

7. Bij WELKE SOORT ORGANISATIES bracht uw kind zijn/haar vrije tijd door TIJDENS DE SCHOOLVAKANTIES van het afgelopen schooljaar?

Omcirkel voor alle activiteiten het cijfer dat bij uw antwoord past

	Dit doet mijn kind niet.	Dit doet mijn kind wel. In welke soort organisatie?		
		Alleen voor kinderen met een functiebeperking	Alleen voor kinderen met dezelfde functiebeperking	Voor kinderen met en zonder een functiebeperking
Naar de speelpleinwerking gaan	0	1	2	3
Naar een jeugdvereniging zoals scouts of chiro gaan	0	1	2	3
Met een jeugdvereniging zoals scouts of chiro op kamp gaan	0	1	2	3
Naar een sportkamp gaan	0	1	2	3
Naar een speelweek gaan	0	1	2	3
Op muziekstage gaan	0	1	2	3
Op toneelkamp gaan	0	1	2	3
Op filmkamp gaan	0	1	2	3
Op muziekkamp gaan	0	1	2	3
Op crea-kamp gaan	0	1	2	3
Iets anders	0	1	2	3

Met "iets anders" bedoel ik:

8. Hoeveel dagen heeft uw kind tijdens de vakanties van het afgelopen jaar besteed aan deze georganiseerde activiteiten?

Ongeveer vakantiedagen.



Verwachtingen t.a.v. het vrijetijdsaanbod

Tijdens het schooljaar

9. Hoeveel tijd vindt u dat uw kind per week (weekend inbegrepen) zou moeten kunnen deelnemen aan georganiseerde activiteiten?

Ongeveer uur, minuten

Dit is:

- ☐ meer dan nu het geval is
- ☐ minder dan nu het geval is
- ☐ hetzelfde aantal uur als nu het geval is

10. Zou u graag hebben dat uw kind andere vrijetijdsactiviteiten zou hebben tijdens het schooljaar?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Tijdens de vakanties

11. Hoeveel vakantiedagen per jaar vindt u dat uw kind zou moeten kunnen deelnemen aan georganiseerde activiteiten?

Ongeveer vakantiedagen

Dit is:

- ☐ meer dan nu het geval is
- ☐ minder dan nu het geval is
- ☐ hetzelfde aantal dagen als nu het geval is

12. Zou u graag hebben dat uw kind andere vrijetijdsactiviteiten zou hebben tijdens de vakanties?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

In het algemeen

13. Wanneer vindt u een bepaalde activiteit een goede vrijtijdsbesteding voor uw kind?

(er zijn meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Als mijn kind er nieuwe dingen kan leren
- ☐ Als het mijn kind sociaal sterker maakt
- ☐ Als er gestreefd wordt naar een meer inclusieve vrijtijdsbesteding
- ☐ Als het aangepast is aan de beperkingen van mijn kind
- ☐ Als mijn kind individueel begeleid wordt tijdens de activiteiten
- ☐ Als ik zelf betrokken word bij de werking
- ☐ Als ik weet dat de begeleiding een degelijke opleiding heeft gehad
- ☐ Als mijn kind zich goed voelt in de groep
- ☐ Als ik geïnformeerd word over de activiteiten
- ☐ Als ik zelf eens op adem kan komen
- ☐ Als mijn kind de activiteiten leuk vindt
- ☐ Als het opvang is voor wanneer ik niet vrij ben
- ☐ Als het goed is voor de gezondheid van mijn kind
- ☐ Als het ervoor zorgt dat mijn kind eens buiten komt, weg van TV en computer
- ☐ iets anders

Met "iets anders" bedoel ik:

Drempels voor de vrijetijdsbesteding

14. Welke activiteit(en) zou u uw kind nog graag laten doen? En in wat voor een organisatie zou dat dan moeten zijn?

Omcirkel de activiteiten die u nog graag zou willen voor uw kind:
(er zijn meerdere antwoorden mogelijk)

	Alleen voor kinderen met een functiebeperking	Alleen voor kinderen met dezelfde functiebeperking	Voor kinderen met en zonder een functiebeperking	Hier heb ik nog niet over nagedacht	Dit hoeft niet voor mij
Naar de speelpleinwerking gaan	1	2	3	9	0
Naar een kinderclub of jeugdatelier gaan	1	2	3	9	0
Naar een jeugdvereniging zoals scouts of chiro gaan	1	2	3	9	0
Met een jeugdvereniging zoals scouts of chiro op kamp gaan	1	2	3	9	0
Naar de tekenacademie gaan	1	2	3	9	0
Naar de dansles gaan	1	2	3	9	0
Naar de muziekschool gaan	1	2	3	9	0
Op muziekstage gaan	1	2	3	9	0
Naar een toneelclub gaan	1	2	3	9	0
Op toneelkamp gaan	1	2	3	9	0
Naar een filmatelier gaan	1	2	3	9	0
Op filmkamp gaan	1	2	3	9	0
Naar een muziekvereniging gaan	1	2	3	9	0
Op muziekkamp gaan	1	2	3	9	0
Naar een crea-atelier gaan	1	2	3	9	0
Op crea-kamp gaan	1	2	3	9	0
Naar een zwemclub gaan	1	2	3	9	0
Naar een dansclub gaan	1	2	3	9	0
Naar een turnclub of atletiekclub gaan	1	2	3	9	0
Naar een voetbalclub gaan	1	2	3	9	0
Naar een club voor gevechtssport gaan	1	2	3	9	0

	Alleen voor kinderen met een functiebeperking	Alleen voor kinderen met dezelfde functiebeperking	Voor kinderen met en zonder een functiebeperking	Hier heb ik nog niet over nagedacht	Dit hoeft niet voor mij
Naar een sportkamp gaan	1	2	3	9	0
Naar een speelweek gaan	1	2	3	9	0
Iets anders	1	2	3	9	0

Met "iets anders" bedoel ik:

15. Welke zijn de belangrijkste hinderpalen die u tegenkomt in uw zoektocht naar een goede vrijtijdsbesteding voor uw kind?

(er zijn meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ het bestaat niet in Brussel, of we vinden het niet
- ☐ mijn kind wil niet
- ☐ de uren waarop het doorgaat passen mij niet
- ☐ er is geen plaats meer/het is volzet
- ☐ vervoer is een probleem
- ☐ niet genoeg vertrouwen in de begeleiding
- ☐ het is te duur
- ☐ mijn kind heeft er geen tijd voor
- ☐ geen kennis of familie om de activiteit samen mee te doen
- ☐ we moeten wachten
- ☐ de werking staat niet open voor kinderen met een functiebeperking
- ☐ toegankelijkheid ter plaatse is een probleem
- ☐ de houding ten opzichte van ons kind zit daar niet goed
- ☐ het is teveel moeite voor ons
- ☐ de taal van mijn kind wordt er niet gesproken
- ☐ andere reden:

Met "een andere reden" bedoel ik:

16. Hoe bekomt u op dit moment informatie over vrijetijdsactiviteiten voor uw kind?

(er zijn meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ De overheid stuurt folders op.
- ☐ De organisaties zelf sturen folders op.
- ☐ Ouders vertellen het door aan elkaar.
- ☐ Ik zoek het zelf op op het internet.
- ☐ De school speelt informatie door.
- ☐ Organisaties spreken me persoonlijk aan.
- ☐ De behandelende arts geeft folders mee met mijn kind.
- ☐ Een gespecialiseerde organisatie gaat samen met ons op zoek naar geschikte activiteiten.
- ☐ Ik stap zelf naar de organisaties toe.
- ☐ Ik krijg een voorstelling van alle mogelijkheden op een speciale beurs.
- ☐ Op een andere manier

Met "een andere manier" bedoel ik:

17. Hoe bekomt u het liefst de informatie die u nodig heeft?

(er zijn meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ De overheid stuurt folders op.
- ☐ De organisaties zelf sturen folders op.
- ☐ Ouders vertellen het door aan elkaar.
- ☐ Ik zoek het zelf op op het internet.
- ☐ De school speelt informatie door.
- ☐ Organisaties spreken me persoonlijk aan.
- ☐ De behandelende arts geeft folders mee met mijn kind.
- ☐ Een gespecialiseerde organisatie gaat samen met ons op zoek naar geschikte activiteiten.
- ☐ Ik stap zelf naar de organisaties toe.
- ☐ Ik krijg een voorstelling van alle mogelijkheden op een speciale beurs.
- ☐ Op een andere manier

Met "een andere manier" bedoel ik:

Doelgroepspecifieke vragen

We willen nu enkele vragen stellen die **specifiek samenhangen met bepaalde functiebeperkingen**. U moet dus **alleen** antwoorden op de vragen die bedoeld zijn voor uw kind. Bij meervoudige beperkingen kunnen dat natuurlijk meerdere vragen zijn.

(U mag steeds meerdere opties aankruisen)

→ Kinderen met een verstandelijke beperking of een leerstoornis

18. Welke specifieke problemen ondervindt u bij de vrijtijdsbesteding van uw kind?

- ☐ De activiteiten worden niet goed genoeg uitgelegd voor mijn kind.
- ☐ Men houdt er geen rekening mee dat mijn kind rap moe is.
- ☐ Mijn kind doet graag dingen die eigenlijk voor jongere kinderen bedoeld zijn, en wordt daar te groot en te oud voor.
- ☐ De activiteiten zelf zijn te moeilijk voor mijn kind.
- ☐ De omgang met de andere kinderen verloopt niet goed.
- ☐ Andere

Met "iets anders" bedoel ik:

→ Kinderen met ernstige emotionele problemen en/of gedragsproblemen

19. Welke specifieke problemen ondervindt u bij de vrijtijdsbesteding van uw kind?

- ☐ Na enkele keren is mijn kind niet meer welkom.
- ☐ De omgang met de andere kinderen verloopt niet goed.
- ☐ De begeleiding weet niet hoe ze mijn kind best aanpakken.
- ☐ Andere

Met "iets anders" bedoel ik:

→ **Kinderen die problemen hebben met bewegen (motorische beperking)**

20. Welke specifieke problemen ondervindt u bij de vrijtijdsbesteding van uw kind?

- ☐ De activiteiten zelf zijn niet voldoende aangepast aan de fysieke mogelijkheden van mijn kind.
- ☐ De omgeving van, en/of toegang tot de activiteiten is niet voldoende aangepast aan de fysieke mogelijkheden van mijn kind.
- ☐ De omgang met de andere kinderen verloopt niet goed.
- ☐ Een gebrek aan medische kennis bij de begeleiding.
- ☐ Andere

Met "iets anders" bedoel ik:

→ **Kinderen die problemen hebben met zien, zelfs met bril of lenzen (visuele beperking)**

21. Welke specifieke problemen ondervindt u bij de vrijtijdsbesteding van uw kind?

- ☐ De activiteiten zijn niet voldoende aangepast aan de beperking van mijn kind.
- ☐ De begeleiding is niet voldoende opgeleid m.b.t. visuele beperking.
- ☐ De omgang met de andere kinderen verloopt niet goed.
- ☐ Andere

Met "iets anders" bedoel ik:

→ **Kinderen die problemen hebben met horen (auditieve beperking)**

.....

22. Welke specifieke problemen ondervindt u bij de vrijtijdsbesteding van uw kind?

- ☐ Er is te weinig communicatie met andere kinderen.
- ☐ Er is geen tolk, zodat mijn kind de begeleiding niet kan verstaan.
- ☐ De omgang met de andere kinderen verloopt niet goed.
- ☐ Andere

Met "iets anders" bedoel ik:

→ **Kinderen met een sterke nood aan structuur en/of problemen met sociaal contact (autismespectrumstoornissen)**

.....

23. Welke specifieke problemen ondervindt u bij de vrijtijdsbesteding van uw kind?

- ☐ De structuur die mijn kind gewend is en nodig heeft kan niet geboden worden.
- ☐ De omgang met de andere kinderen verloopt niet goed.
- ☐ De begeleiding is niet voldoende opgeleid.
- ☐ Andere

Met "iets anders" bedoel ik:

Besluit van het gedeelte voor de ouders

24. Hebt u zelf nog ideeën of voorstellen om de vrijtijdsbesteding van uw kind te verbeteren, of de huidige problemen op te lossen?

*We eindigen met een aantal algemene vragen over uw gezinssituatie. Zo kunnen we de resultaten van de vragenlijsten vergelijken, en krijgen we duidelijke suggesties voor de overheid. **Deze gegevens worden volledig anoniem verwerkt.***

25. Opleidingsniveau moeder

(gelieve het hoogst behaalde diploma aan te duiden)

- ☐ Lager Onderwijs ☐ Middelbaar Onderwijs ☐ Hoger Onderwijs

26. Opleidingsniveau vader

(gelieve het hoogst behaalde diploma aan te duiden)

- ☐ Lager onderwijs ☐ Middelbaar Onderwijs ☐ Hoger Onderwijs

27. Indien u alles bij elkaar optelt, wat is dan gemiddeld genomen het maandelijks netto inkomen van uw totale huishouden?

(alles inbegrepen: netto loon of uitkering, maaltijdcheques, pensioen en andere inkomsten)

- ☐ 0 tot 800 Euro
- ☐ 800 tot 1.800 Euro
- ☐ 1.800 tot 2.800 Euro
- ☐ 2.800 Euro of meer

28. Hoeveel personen dragen bij aan het maandelijks netto inkomen van uw totale huishouden?

- ☐ één
- ☐ twee
- ☐ drie
- ☐ meer dan drie

*Het volgende gedeelte van de vragenlijst is **voor uw kind**. Het is dan ook de bedoeling dat hij of zij in de mate van het mogelijke zelf antwoordt op de vragen aan de hand van zijn of haar **eigen mening**. U mag natuurlijk zoveel hulp bieden als nodig is.*

Alvast heel erg bedankt voor uw medewerking. Voor alle vragen en suggesties kunt u mailen naar roeland.janssen@hubrussel.be

Gelieve de vragenlijst terug te bezorgen aan de school van uw kind.

Gedeelte voor het kind

Hallo!

Wij willen er graag voor zorgen dat jij in je vrije tijd de dingen kunt doen die je leuk vindt. Daarom hebben we een paar vraagjes voor jou. Je mag altijd hulp vragen aan iemand als je iets niet goed begrijpt.

1. Wat doe je?

Kruis het juiste vakje aan:

- ☐ ik vul deze vragen helemaal alleen in
- ☐ iemand anders gaat mij helpen met de vragen

2. Om te beginnen zouden we willen weten wat je doet in de vrije tijd die je hebt tijdens het schooljaar.

Je mag voor alle dingen die jij doet in je vrije tijd een gezichtje omcirkelen. De gezichtjes tonen dan **hoe leuk** je dat vindt. Je kan kiezen tussen leuk, gewoon of niet leuk. Voor alle dingen die je NIET doet mag je het kruisje omcirkelen.

Wat doe ik?	Dit doe ik niet!	Dit doe ik wel! Is dit leuk?		
		Leuk	Gewoon	Niet leuk
Naar een kinderclub of jeugdatelier gaan	X			
Naar een jeugdvereniging zoals scouts of chiro gaan	X			
Naar de tekenacademie gaan	X			
Naar de dansles gaan	X			
Naar de muziekschool gaan	X			

Wat doe ik?	Dit doe ik niet!	Dit doe ik wel! Is dit leuk?		
		Leuk	Gewoon	Niet leuk
Naar een toneelclub gaan	X			
Naar een filmatelier gaan	X			
Naar een muziekvereniging gaan	X			
Naar een crea-atelier gaan	X			
Naar een zwemclub gaan	X			
Naar een dansclub gaan	X			
Naar een turnclub of atletiekclub gaan	X			
Naar een voetbalclub gaan	X			
Naar een club voor gevechtssport gaan	X			
Iets anders	X			

Met "iets anders" bedoel ik:

3. Wat heb jij allemaal gedaan tijdens de vakanties van het afgelopen schooljaar?

Je mag weer de gezichtjes omcirkelen die zeggen hoe leuk je het vond. Voor alle dingen die je NIET gedaan hebt mag je het kruisje weer omcirkelen.

Wat heb ik gedaan?	Dit heb ik niet gedaan!	Dit heb ik gedaan! Was het leuk?		
		Leuk	Gewoon	Niet leuk
Naar de speelpleinwerking gaan	X			
Naar een jeugdvereniging zoals scouts of chiro gaan	X			
Met een jeugdvereniging zoals scouts of chiro op kamp gaan	X			
Naar een sportkamp gaan	X			
Naar een speelweek gaan	X			
Op muziekstage gaan	X			
Op toneelkamp gaan	X			
Op filmkamp gaan	X			
Op muziekkamp gaan	X			
Op crea-kamp gaan	X			
Iets anders	X			

Met "iets anders" bedoel ik:

4. Wanneer vind jij iets echt leuk om te doen in je vrije tijd?

- ☐ als mijn vrienden erbij zijn
- ☐ als de begeleiders leuk zijn
- ☐ als ik nieuwe vrienden kan maken
- ☐ als de andere kinderen mij helpen
- ☐ als ik nieuwe dingen kan leren
- ☐ als ik kan bewegen
- ☐ als ik de beste kan zijn
- ☐ als ik mij kan ontspannen
- ☐ als de begeleiders mij helpen
- ☐ als ik er goed in ben
- ☐ ik weet het niet
- ☐ andere reden:

5. Wat vind jij helemaal niet leuk in je vrije tijd?

- ☐ de andere kinderen willen niet met mij spelen
- ☐ ik kan het niet zo goed als de rest
- ☐ ik verveel mij daar
- ☐ het is te moeilijk
- ☐ de begeleiders willen mij teveel helpen
- ☐ de andere kinderen begrijpen mij niet
- ☐ ik begrijp de andere kinderen niet
- ☐ ik word gepest, of uitgelachen
- ☐ ik kan de uitleg niet goed begrijpen
- ☐ de andere kinderen willen mij teveel helpen
- ☐ de begeleiders zijn niet leuk
- ☐ het is flauw of kinderachtig
- ☐ de begeleiders helpen mij niet genoeg
- ☐ de andere kinderen helpen mij niet genoeg
- ☐ wat ik het liefst zou willen doen, mag ik niet van mijn ouders
- ☐ andere reden:

Dank je wel!



Chers parent(s),

Nous nous permettons de vous envoyer ce courrier parce que la Commission communautaire flamande (CCF) veut vous impliquer dans sa politique en matière de temps libre. La CCF se demande quels sont les besoins des enfants handicapés et de leurs parents, en quoi la situation de ce groupe cible peut être améliorée, et quelles sont les initiatives qui existent déjà dans ce domaine. A l'aide des résultats de cette enquête, le monde politique bruxellois pourra envisager d'adapter certains points de sa politique des loisirs.

La CCF s'intéresse aux **loisirs de votre enfant en dehors des heures d'école**. Il s'agit d'activités **organisées** par une association, un club, une institution, un organisme public.... Votre enfant participe par exemple à des activités organisées dans un club de natation, à l'académie de musique ou aux pleines des jeux.

Compléter cette enquête ne vous demandera que peu de temps et votre réponse ne doit pas nous parvenir de toute urgence. Réfléchissez à votre aise à vos réponses. A première vue, vous pourriez avoir l'impression que l'enquête est longue, mais vous remarquerez que toutes les questions ne s'appliquent pas à votre situation et que dès lors, le travail avance vite.

Le traitement des données se fera **de manière tout à fait anonyme**. Les chercheurs posent néanmoins quelques questions sur votre enfant et votre famille pour mieux pouvoir interpréter les résultats. En aucun cas ces données personnelles ne seront utilisées à d'autres fins.

La première partie de l'enquête sera remplie par les parents. Comme il y a de grandes différences dans les types de handicaps, nous avons prévu, à côté de la partie commune, une partie plus spécifiquement destinée à chaque groupe cible.

Dans la deuxième partie, c'est votre enfant qui est invité à donner son opinion. S'il/Si elle y arrive, il/elle répondra tout(e) seul(e) aux questions que nous lui posons ; sinon, n'hésitez pas à lui donner un coup de main.

Si vous le préférez, il existe aussi une version en ligne de cette enquête. Au cas où vous auriez plusieurs enfants handicapés qui sont à l'école primaire, elle vous permettra de remplir un questionnaire pour chacun d'entre eux: <http://loisirs.webhop.net>

Merci de remettre le questionnaire complété à l'école, avant le début des vacances de la Toussaint, au plus tard le **vendredi 30 octobre**.

Nous vous remercions très chaleureusement d'avance pour votre collaboration.

Pour vos questions: Roeland Janssen, numéro de GSM 0486/943985



Partie pour les parents

Données personnelles de l'enfant

Lieu de résidence:..... Code postal.....

Sexe: ☐ H ☐ F

Date de naissance de l'enfant: /..... /

Ecole :..... à:

De **quel type** d'enseignement spécialisé s'agit-il?

- | | |
|--|--|
| ☐ 1 un retard mental léger | ☐ 2 un retard mental modéré ou sévère |
| ☐ 3 des troubles du comportement | ☐ 4 des déficiences physiques |
| ☐ 5 des élèves malades ou convalescents | ☐ 6 des déficiences visuelles |
| ☐ 7 des déficiences auditives | ☐ 8 des troubles d'apprentissage |

Situation familiale

Votre situation familiale:

- ☐ Famille monoparentale ☐ Famille duo-parentale ☐ Famille autrement composée

Nombre de frères et sœurs de votre enfant:

- ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ +6

Langue parlée à la maison :

(plusieurs réponses sont possibles)

- | | | |
|--------------------------------------|-----------------------------------|--|
| ☐ néerlandais | ☐ marocain | ☐ français |
| ☐ italien | ☐ espagnol | ☐ turc |
| ☐ portugais | ☐ grec | ☐ anglais |
| ☐ allemand | ☐ arabe | ☐ autre : |

Le handicap de votre enfant¹

1. Votre enfant a :

(plusieurs réponses sont possibles)

- ☐ des problèmes pour comprendre et exécuter des tâches difficiles (retard mental léger)
- ☐ des problèmes pour comprendre et exécuter des tâches simples (retard mental modéré ou sévère)
- ☐ des troubles émotionnels et/ou des troubles du comportement
- ☐ des problèmes moteurs (déficience physique)
- ☐ des problèmes de vision, même avec des lunettes ou des lentilles (déficience visuelle)
- ☐ des problèmes pour entendre (déficience auditive)
- ☐ des problèmes pour lire, calculer ou écrire (des troubles d'apprentissage)
- ☐ besoin de beaucoup de structure et/ou des problèmes au niveau des relations sociales (autisme)
- ☐ autres:

Activités de loisirs actuelles

2. Trouvez-vous important que votre enfant participe à des activités organisées?

- ☐ Oui
- ☐ Non

¹ Par "handicap" nous entendons des limitations physiques ou intellectuelles.

Nous voudrions savoir ce que votre enfant fait actuellement pendant son temps libre. Il s'agit toujours d'activités organisées par une association, un club, une institution, un organisme public... Votre enfant participe par exemple à des activités organisées en se rendant au club de natation, à l'académie de musique ou aux pleines des jeux. Nous vous demanderons une description de ces activités pendant l'année scolaire et pendant les vacances.

Pendant l'année scolaire

3. A quelle fréquence votre enfant fréquente-t-il les organisations suivantes pendant son TEMPS LIBRE et ceci pendant L'ANNEE SCOLAIRE?

Encercler pour chacune des activités le chiffre qui correspond à votre réponse.

	Rarement ou jamais	Plusieurs fois par mois	1 fois par semaine	Plusieurs fois par semaine	Presque chaque jour
Aller au club enfants ou à l'atelier jeunesse.	1	2	3	4	5
Aller au mouvement de jeunesse (scouts,...).	1	2	3	4	5
Aller à l'académie de dessin.	1	2	3	4	5
Suivre des cours de danse.	1	2	3	4	5
Aller à l'académie de musique.	1	2	3	4	5
Aller au club de théâtre.	1	2	3	4	5
Aller à un atelier cinéma-vidéo.	1	2	3	4	5
Aller à une association de musique.	1	2	3	4	5
Participer à un atelier créatif.	1	2	3	4	5
Aller à un club de natation.	1	2	3	4	5
Aller à un club de danse.	1	2	3	4	5
Faire de la gymnastique ou de l'athlétisme dans un club.	1	2	3	4	5
Jouer au football dans un club.	1	2	3	4	5
Pratiquer un sport de combat dans un club.	1	2	3	4	5
Autre chose.	1	2	3	4	5

Précisez ici ce que vous entendez par « autre chose »:

4. Dans QUELS TYPES D'ORGANISATION votre enfant passe-t-il ses loisirs PENDANT L'ANNEE SCOLAIRE?

Encercler pour chacune des activités le chiffre qui correspond à votre réponse.

	Mon enfant ne pratique pas cette activité.	Mon enfant pratique cette activité. Dans quel type d'organisation?		
		Uniquement pour enfants handicapés	Uniquement pour enfants présentant le même handicap	Pour enfants avec et sans handicap
Aller au club enfants ou à l'atelier jeunesse.	0	1	2	3
Aller au mouvement de jeunesse (scouts,...).	0	1	2	3
Aller à l'académie de dessin.	0	1	2	3
Suivre des cours de danse.	0	1	2	3
Suivre des cours de musique.	0	1	2	3
Aller au club de théâtre.	0	1	2	3
Aller à un atelier cinéma-vidéo.	0	1	2	3
Aller à une association de musique.	0	1	2	3
Participer à un atelier créatif.	0	1	2	3
Aller à un club de natation.	0	1	2	3
Aller à un club de danse.	0	1	2	3
Faire de la gymnastique ou de l'athlétisme dans un club.	0	1	2	3
Jouer au football dans un club.	0	1	2	3
Pratiquer un sport de combat dans un club.	0	1	2	3
Autre chose.	0	1	2	3

Précisez ici ce que vous entendez par « autre chose »:

5. Combien de temps votre enfant consacre-t-il par semaine (y compris le week-end) à ces activités organisées ? Comptez uniquement la durée des activités, non celle des déplacements.

Environ heure(s), minutes

6. Combien de temps votre enfant consacre-t-il par semaine (y compris le week-end) aux déplacements pour se rendre à ces activités organisées et pour en revenir?

Environ heure(s), minutes

Pendant les vacances

7. Dans QUELS TYPES D'ORGANISATION votre enfant a-t-il passé ses loisirs PENDANT LES VACANCES SCOLAIRES de l'année passée?

Encercler pour chacune des activités le chiffre qui correspond à votre réponse.

	Mon enfant ne pratique pas cette activité.	Mon enfant pratique cette activité. Dans quel type d'organisation?		
		Uniquement pour enfants handicapés	Uniquement pour enfants présentant le même handicap	Pour enfants avec et sans handicap
Aller aux pleines de jeux	0	1	2	3
Aller au mouvement de jeunesse (scouts, ...)	0	1	2	3
Aller au camp d'un mouvement de jeunesse (scouts, ...)	0	1	2	3
Participer à une semaine des jeux ("Speelweek")	0	1	2	3
Participer à un stage musical	0	1	2	3
Aller au camp de théâtre	0	1	2	3
Aller au camp cinéma	0	1	2	3
Aller au camp musical	0	1	2	3
Aller au camp créatif	0	1	2	3
Participer à un stage sportif	0	1	2	3
Autre chose	0	1	2	3

Précisez ici ce que vous entendez par « autre chose »:



8. Combien de jours votre enfant a-t-il consacrés à ces activités organisées pendant les vacances de l'année passée ?

Environ..... jour(s) de vacances

Attentes par rapport à l'offre des loisirs

Pendant l'année scolaire

.....

9. D'après vous, combien de temps par semaine (y compris le week-end) votre enfant devrait-il pouvoir consacrer à de telles activités organisées ?

Environ heure(s), minutes

C'est:

- ☐ Plus que maintenant
- ☐ Moins que maintenant
- ☐ Le même nombre d'heures que maintenant

10. Voudriez-vous que votre enfant participe à d'autres activités de loisirs pendant l'année scolaire ?

- ☐ Oui
- ☐ Non

Pendant les vacances scolaires

.....

11. D'après vous, combien de jours de vacances votre enfant devrait-il pouvoir consacrer à de telles activités organisées ?

Environ..... jour(s) de vacances

C'est:

- ☐ Plus que maintenant
- ☐ Moins que maintenant
- ☐ Le même nombre de jours que maintenant

12. Voudriez-vous que, pendant les vacances, votre enfant participe à d'autres activités de loisirs?

- ☐ Oui
- ☐ Non

En général

13. Quand estimez-vous qu'une activité est une bonne activité de loisirs pour votre enfant?

(Plusieurs réponses sont possibles)

- ☐ Si mon enfant peut apprendre de nouvelles choses.
- ☐ Si l'activité renforce les compétences sociales de mon enfant.
- ☐ Si on favorise l'inclusion de mon enfant.
- ☐ Si l'activité est adaptée au handicap de mon enfant.
- ☐ Si mon enfant est accompagné individuellement pendant les activités.
- ☐ Si on m'implique à l'organisation.
- ☐ Si je sais que les accompagnateurs ont reçu une formation solide.
- ☐ Si mon enfant se sent bien dans le groupe.
- ☐ Si je suis informé des activités.
- ☐ Si je peux respirer un peu moi-même.
- ☐ Si mon enfant aime les activités.
- ☐ Si l'activité assure la garde de mon enfant aux moments où je ne peux le faire moi-même.
- ☐ Si c'est bon pour la santé de mon enfant.
- ☐ Si mon enfant bouge, s'il/elle est actif loin de la télé et de l'ordinateur.
- ☐ autre chose

Précisez ici ce que vous entendez par « autre chose »:

Barrières à l'occupation des loisirs

14. A quelle(s) activité(s) supplémentaire(s) aimeriez-vous que votre enfant puisse encore participer ? Et dans quel type d'organisation préféreriez-vous qu'il le fasse ?

Encerchez les activités supplémentaires que vous désiriez pour votre enfant :
(plusieurs réponses sont possibles)

	Uniquement pour enfants handicapés	Uniquement pour enfants présentant le même handicap	Pour enfants avec et sans handicap	Je n'y ai pas encore réfléchi	Je n'y tiens pas
Aller au club enfants ou l'atelier jeunesse	1	2	3	9	0
Aller aux pleines des jeux	1	2	3	9	0
Aller au mouvement de jeunesse (scouts, ...)	1	2	3	9	0
Aller au camp d'un mouvement de jeunesse (scouts, ...)	1	2	3	9	0
Participer à une semaine des jeux ("Speelweek")	1	2	3	9	0
Participer à un stage musical	1	2	3	9	0
Aller au camp de théâtre	1	2	3	9	0
Aller au camp cinéma	1	2	3	9	0
Aller au camp musical	1	2	3	9	0
Aller au camp créatif	1	2	3	9	0
Participer à un stage sportif	1	2	3	9	0
Aller à l'académie de dessin.	1	2	3	9	0
Suivre des cours de danse.	1	2	3	9	0
Suivre des cours de musique.	1	2	3	9	0
Aller au club de théâtre.	1	2	3	9	0
Aller à un atelier cinéma- vidéo.	1	2	3	9	0
Aller à une association de musique.	1	2	3	9	0
Participer à un atelier créatif.	1	2	3	9	0
Aller à un club de natation.	1	2	3	9	0
Aller à un club de danse.	1	2	3	9	0
Faire de la gymnastique ou de l'athlétisme dans un club.	1	2	3	9	0

	Uniquement pour enfants handicapés	Uniquement pour enfants présentant le même handicap	Pour enfants avec et sans handicap	Je n’y ai pas encore réfléchi	Je n’y tiens pas
Jouer au football dans un club.	1	2	3	9	0
Pratiquer un sport de combat dans un club.	1	2	3	9	0
Autre chose	1	2	3	9	0

Précisez ici ce que vous entendez par « autre chose »:

15. Quels sont les principaux obstacles que vous rencontrez lorsque vous cherchez des bonnes activités de loisirs pour votre enfant?

(plusieurs réponses sont possibles)

- ☐ L’activité n’existe pas à Bruxelles ou nous ne la trouvons pas.
- ☐ Mon enfant n’en veut pas.
- ☐ Les heures où l’activité est organisée ne m’arrangent pas.
- ☐ C’est complet/ Il n’y a plus de place.
- ☐ J’ai des problèmes de transport.
- ☐ Je n’ai pas assez confiance dans les accompagnateurs.
- ☐ C’est trop cher.
- ☐ Mon enfant n’a pas le temps.
- ☐ Je ne connais personne pour faire l’activité ensemble.
- ☐ Nous devons attendre.
- ☐ L’organisation n’est pas ouverte aux enfants présentant un handicap.
- ☐ Il y a un problème d’accessibilité des lieux.
- ☐ L’attitude que l’on adopte à l’égard de mon enfant n’est pas correcte.
- ☐ Cela demande trop d’efforts.
- ☐ On ne parle pas la langue de mon enfant.
- ☐ Autre chose:

Précisez ici ce que vous entendez par « autre chose »:

16. Comment êtes-vous informé(e) en ce moment sur les activités de loisirs qui existent pour votre enfant ?

(plusieurs réponses sont possibles)

- ☐ Les autorités m'envoient des brochures.
- ☐ Les organisations elles-mêmes m'envoient des brochures.
- ☐ Les parents passent l'information les uns aux autres.
- ☐ Je me renseigne sur l'Internet.
- ☐ L'école me donne des renseignements.
- ☐ Les organisations me contactent personnellement.
- ☐ Le médecin traitant me passe des brochures via mon enfant.
- ☐ Une organisation spécialisée recherche avec nous des activités adéquates.
- ☐ Je prends moi-même contact avec les organisations.
- ☐ Les différentes possibilités me sont présentées à l'occasion d'une bourse spéciale.
- ☐ D'une autre façon.

Précisez ici ce que vous entendez par « une autre façon »:

17. Comment préférez-vous obtenir l'information dont vous avez besoin?

(plusieurs réponses sont possibles)

- ☐ Les autorités m'envoient des brochures.
- ☐ Les organisations elles-mêmes m'envoient des brochures.
- ☐ Les parents passent l'information les uns aux autres.
- ☐ Je me renseigne sur l'Internet.
- ☐ L'école me donne des renseignements.
- ☐ Les organisations me contactent personnellement.
- ☐ Le médecin traitant me passe des brochures via mon enfant.
- ☐ Une organisation spécialisée recherche avec nous des activités adéquates.
- ☐ Je prends moi-même contact avec les organisations.
- ☐ Les différentes possibilités me sont présentées à l'occasion d'une bourse spéciale.
- ☐ D'une autre façon.

Précisez ici ce que vous entendez par « une autre façon »:



Questions spécifiques destinées à des groupes cibles déterminés

*Nous voudrions maintenant poser quelques questions qui se rattachent plus spécifiquement à l'un ou l'autre handicap déterminé. Vous ne devez donc répondre **qu'aux questions qui concernent le handicap spécifique de votre enfant**. Si votre enfant est porteur de handicaps multiples, il est possible que vous ayez à compléter plusieurs listes.*

(vous pouvez toujours cocher plusieurs options)

→ Enfants présentant un retard mental ou des troubles d'apprentissage

18. Quels problèmes spécifiques rencontrez-vous dans les loisirs de votre enfant ?

- ☐ Les activités ne sont pas bien expliquées, mon enfant ne les comprend pas.
- ☐ On ne tient pas compte du fait que mon enfant est vite fatigué.
- ☐ Les activités que mon enfant aime faire sont destinées à des enfants plus jeunes ; mon enfant devient trop grand et trop âgé.
- ☐ Les activités mêmes sont trop difficiles pour mon enfant.
- ☐ Le contact avec les autres enfants ne se passe pas bien.
- ☐ Autre chose

Précisez ici ce que vous entendez par « autre chose »:

→ Enfants présentant des troubles émotionnels et/ou des troubles du comportement

19. Quels problèmes spécifiques rencontrez-vous dans les loisirs de votre enfant ?

- ☐ Après quelques fois mon enfant n'est plus le bienvenu.
- ☐ Le contact avec les autres enfants ne se passe pas bien.
- ☐ Les accompagnateurs ne savent pas comment s'y prendre avec mon enfant.
- ☐ Autre chose

Précisez ici ce que vous entendez par « autre chose »:

→ Enfants présentant des problèmes moteurs (une déficience physique)

.....

20. Quels problèmes spécifiques rencontrez-vous dans les loisirs de votre enfant ?

- ☐ Les activités ne sont pas assez adaptées aux capacités physiques de mon enfant.
- ☐ L'environnement et/ou l'accès aux activités ne sont pas assez adaptés aux capacités physiques de mon enfant.
- ☐ Le contact avec les autres enfants ne se passe pas bien.
- ☐ Les accompagnateurs n'ont pas la connaissance médicale nécessaire.
- ☐ Autre chose.

Précisez ici ce que vous entendez par « autre chose »:

→ Enfants présentant des problèmes de vision, même avec des lunettes ou lentilles (une déficience visuelle)

.....

21. Quels problèmes spécifiques rencontrez-vous dans les loisirs de votre enfant ?

- ☐ Les activités ne sont pas assez adaptées au handicap de mon enfant.
- ☐ Les accompagnateurs n'ont pas reçu de formation suffisante par rapport à un handicap visuel.
- ☐ Le contact avec les autres enfants ne se passe pas bien.
- ☐ Autre chose.

Précisez ici ce que vous entendez par « autre chose »:

→ Enfants présentant des problèmes pour entendre (une déficience auditive)

.....

22. Quels problèmes spécifiques rencontrez-vous dans les loisirs de votre enfant ?

- ☐ Il y a trop peu de communication avec les autres enfants.
- ☐ Il n'a pas d'interprète de sorte que mon enfant ne comprend pas ce que disent les accompagnateurs.
- ☐ Le contact avec les autres enfants ne se passe pas bien.
- ☐ Autre chose.

Précisez ici ce que vous entendez par « autre chose »:

→ Enfants présentant un besoin de beaucoup de structure et/ou des problèmes au niveau des relations sociales (autisme)

.....

23. Quels problèmes spécifiques rencontrez-vous dans les loisirs de votre enfant ?

- ☐ L'organisation est incapable d'offrir à mon enfant la structure dont il a besoin et à laquelle il est habitué.
- ☐ Le contact avec les autres enfants ne se passe pas bien.
- ☐ Les moniteurs n'ont pas reçu de formation suffisante.
- ☐ Autre chose.

Précisez ici ce que vous entendez par « autre chose »:

Conclusion de la partie des parents

24. Avez-vous encore des idées ou des propositions pour améliorer les loisirs de votre enfant ou pour résoudre certains problèmes qui se posent dans ce domaine?

*Nous terminons par quelques questions générales sur votre situation familiale. Elles nous permettront de comparer entre eux les résultats des différents questionnaires, et de formuler des suggestions plus claires pour les autorités publiques. **Ces données seront traitées de façon tout à fait anonyme.***

25. Niveau de formation de la mère

(Indiquez uniquement son diplôme le plus élevé)

- ☐ Enseignement primaire ☐ Enseignement secondaire ☐ Enseignement supérieur

26. Niveau de formation du père

(Indiquez uniquement son diplôme le plus élevé)

- ☐ Enseignement primaire ☐ Enseignement secondaire ☐ Enseignement supérieur

27. Si vous additionnez toutes les ressources d'un mois (salaire net ou allocation, chèques repas, pension, autres revenus...), quel est le revenu moyen net du ménage ?

- ☐ 0 à 800 euros
- ☐ 800 à 1.800 euros
- ☐ 1.800 à 2.800 euros
- ☐ 2.800 euros ou plus

28. Combien de personnes contribuent au revenu mensuel net du ménage ?

- ☐ une
- ☐ deux
- ☐ trois
- ☐ plus de trois

*La partie suivante de l'enquête **s'adresse à votre enfant**. Le but est qu'il ou elle réponde personnellement et exprime **sa propre opinion**, si c'est possible. Evidemment vous pouvez lui donner un coup de main si c'est nécessaire.*

Un tout grand merci pour votre collaboration. Pour toutes vos questions ou remarques, n'hésitez pas à contacter roeland.janssen@hubrussel.be

Merci de remettre le questionnaire complété à l'école.

Partie pour l'enfant

Bonjour!

Tu as envie de t'amuser pendant tes heures libres? Nous voulons en prendre soin. C'est pourquoi nous aimerions te poser quelques questions. Si tu as peur de ne pas bien comprendre, tu peux demander à quelqu'un d'autre de t'aider.

1. Comment tu vas t'y prendre?

Coche une des deux cases:

- ☐ Je vais remplir ces questions tout(e) seul(e)
- ☐ Quelqu'un d'autre va m'aider à remplir ces questions

2. Pour commencer, nous aimerions savoir comment tu passes tes loisirs pendant l'année scolaire.

Pour **toutes les activités que tu fais**, tu peux encercler un smiley: de cette façon, tu nous expliqueras si tu les trouves amusant, bof ou pas amusant.

Pour **toutes les activités que tu ne fais PAS**, tu encercles la croix.

Qu'est-ce que je fais ?	Moi je ne le fais pas !	Moi je le fais et je trouve que c'est :		
		Amusant	Bof	Pas amusant
Aller au club enfants ou à l'atelier jeunesse.	X			
Aller au mouvement de jeunesse (scouts,...).	X			
Aller à l'académie de dessin.	X			
Suivre des cours de danse.	X			
Suivre des cours de musique.	X			
Aller au club de théâtre.	X			

Qu'est-ce que je fais ?	Moi je ne le fais pas !	Moi je le fais et je trouve que c'est :		
		Amusant	Bof	Pas amusant
Aller à un atelier cinéma-vidéo.	X			
Aller à une association de musique.	X			
Participer à un atelier créatif.	X			
Aller à un club de natation.	X			
Aller à un club de danse.	X			
Faire de la gymnastique ou de l'athlétisme dans un club.	X			
Jouer au football dans un club.	X			
Pratiquer un sport de combat dans un club.	X			
Autre chose.	X			

Si tu dis "autre chose", à quoi penses-tu exactement?

3. Qu'est-ce que tu as fait pendant les vacances de l'année scolaire passée?

Tu peux de nouveau encercler les smileys qui disent si c'était amusant ou pas. Pour toutes les choses que tu n'as PAS faites, tu encercler de nouveau la croix.

Qu'est-ce que j'ai fait?	Non, je n'ai pas fait ça!	Oui, j'ai fait ça, et j'ai trouvé ça...		
		Amusant	Bof	Pas amusant
Aller aux pleines des jeux	X			
Aller au mouvement de jeunesse (scouts, ...)	X			
Aller au camp d'un mouvement de jeunesse (scouts, ...)	X			
Participer à une semaine des jeux ("Speelweek")	X			
Participer à un stage musical	X			
Aller au camp de théâtre	X			
Aller au camp cinéma	X			
Aller au camp musical	X			
Aller au camp créatif	X			
Participer à un stage sportif	X			
Autre chose	X			

Si tu dis "autre chose", à quoi penses-tu exactement?

4. Quand aimes-tu vraiment une activité de loisirs?

- ☐ Quand mes amis y participent aussi
- ☐ Quand les moniteurs sont chouettes
- ☐ Quand je peux faire de nouveaux amis
- ☐ Quand les autres enfants m'aident
- ☐ Quand je peux apprendre de nouvelles choses
- ☐ Quand je peux bouger
- ☐ Quand je suis le meilleur
- ☐ Quand je peux me détendre
- ☐ Quand les moniteurs m'aident
- ☐ Quand c'est une activité que je fais bien
- ☐ Je ne sais pas
- ☐ Autres chose :

5. Qu'est-ce que tu n'aimes pas dans une activité de loisirs?

- ☐ Quand les autres enfants ne veulent pas jouer avec moi
- ☐ Quand je ne suis pas aussi fort que les autres enfants dans cette activité
- ☐ Quand je m'ennuie
- ☐ Quand c'est trop difficile
- ☐ Quand les moniteurs veulent m'aider un peu trop
- ☐ Quand les autres enfants ne me comprennent pas
- ☐ Quand moi je ne comprends pas les autres
- ☐ Quand les autres enfants rigolent ou se moquent de moi
- ☐ Quand je ne comprends pas très bien les explications qu'on donne
- ☐ Quand les autres enfants veulent m'aider tout le temps
- ☐ Quand les moniteurs ne sont pas chouettes
- ☐ Quand c'est ridicule ou bête
- ☐ Quand les moniteurs ne m'aident pas assez
- ☐ Quand les autres enfants ne m'aident pas assez
- ☐ Ce que j'aimerais vraiment faire, mes parents ne veulent pas que je le fasse
- ☐ Autre chose:

Un tout grand merci!

